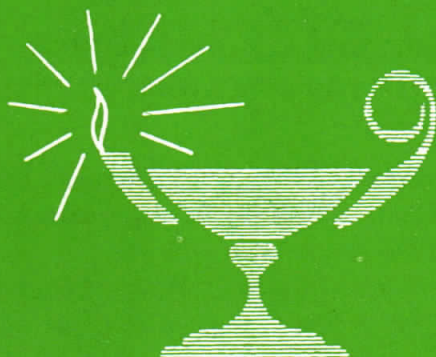

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ (Ακαδημ. Γεωρ. Κοντοπούλου) .. 1
- ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ» ΓΙΑ ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΧΡΟΝΙΑ (Καθηγ. Χ. Γιαμβριά) 11
- ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (Β.Κ. Σταθάκη) 15
- ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ (Ποίημα Έ. Μάινα) 20
- ΛΕΚΤΙΚΑ ΤΕΧΝΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΞΙΩΣΗ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ ΑΠΑΞΙΑΣ (Δημ. Λ. Βαλληνδρά) 21
- ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΡΙΑΜΒΟ ΣΤΗΝ ΗΤΤΑ (Γεωρ. Άχ. Παπαδημητρίου) 28
- Η ΑΛΗΘΕΙΑ (Ποίημα Γ.Ι.Γ.) 34
- ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: Ο ΚΟΙΝΟΣ (Πανορμίτη) 35
- ΣΧΟΛΙΑ (Τομέως Τύπου τής Χ.Ε.Ε.) 36
- ΕΠΙΚΑΙΡΑ (Σ.Β.Π.) 38
- ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ 40

ΕΤΟΣ 61ov

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1998

ΑΡΙΘ. 587

Πρὸς τοὺς κ. κ. συνδρομητὰς τῶν «Ἀκτίνων»

Μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ νέου ἔτους ὑπενθυμίζομε στοὺς φίλους συνεργάτας - συνδρομητὰς μας, τὴν ἀνάγκη νὰ ἀνανεώσουν ἐγκαίρως τὴ συνδρομὴ τους γιὰ τὸ 1998.

Παρὰ τὴν αὐξηση τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν, ἀπεφασίσθη ἡ συνδρομὴ τῶν «Ἀκτίνων» διὰ τὸ 1998 νὰ παραμείνῃ ἡ ἰδίᾳ, ἤτοι δρχ. 2000.

Παράκληση διὰ τὴν ἐγκαιρὴ καταβολὴ τῆς συνδρομῆς, ὥστε νὰ συνεχίζεται τακτικὰ καὶ ἀπρόσκοπτα ἡ κυκλοφορία τῶν «Ἀκτίνων».

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ 1998

Ἑσωτερικοῦ: Δρχ. 2000 • Κύπρου: £ 8 • Ἐξωτερικοῦ γενικῶς: \$ 20

Ἡ συνδρομὴ καταβάλλεται εἰς τὰ γραφεῖα μας, Ἀθηνῶν (Καρύτση 14), Θεσσαλονίκης (Ἀγ. Σοφίας 41). Ἡμπορεῖ ἐπίσης νὰ ἀποστέλλεται διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς εἰς τὸ Γραφεῖον μας τῶν Ἀθηνῶν (Καρύτση 14 - 105 61 Ἀθήνα).

Εἰδικῶς οἱ συνδρομηταὶ μας τῆς ἐπαρχίας ἡμποροῦν νὰ καταθέτουν τὴ συνδρομὴ τους, ἔναντι κανονικῆς ἀποδείξεως πληρωμῆς, στοὺς ἐθελοντὰς ἀντιπροσώπους ἢ συνεργάτας μας στὶς πόλεις ὅπου ὑπάρχουν.

AKTINES

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 61ον

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1998

Άρθ. 587

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

1. Εισαγωγή

Τὰ τελευταία χρόνια γίνονται μεγάλες προσπάθειες νὰ διατυπωθεῖ μιὰ «*Θεωρία τοῦ Παντός*» (Theory of Everything, TOE) ποὺ νὰ ἐνοποιεῖ ὅλες τὶς δυνάμεις τῆς φύσεως. Αὐτὴ ἡ θεωρία ἔχει κυρίως ἐφαρμογὴ στὰ πρῶτα κλάσματα τοῦ πρώτου δευτερολέπτου τοῦ Σύμπαντος.

Πρόσφατα ἔχουν διατυπωθεῖ δύο σημαντικὲς θεωρίες ποὺ ἀφοροῦν τὸ ἀρχικὸ Σύμπαν. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ θεωρία τῶν ὑπερχορδῶν, καὶ ἡ δευτέρα ἡ κβαντικὴ θεωρία τοῦ ἀρχικοῦ Σύμπαντος τῶν Hawking καὶ Hartle.

Ἐξ ἄλλου ὁ διάσημος κοσμολόγος Penrose ἔχει διατυπώσει τὴν πρωτότυπη ἄποψη ὅτι ἡ Θεωρία τοῦ Παντός θὰ πρέπει νὰ βασισθεῖ σὲ μιὰ μὴ γραμμικὴ κβαντικὴ θεωρία.

Σὰν ὑπόβαθρο τῶν θεωριῶν αὐτῶν εἶναι οἱ δύο θεμελιώδεις θεωρίες τῆς σύγχρονης Φυσικῆς, ἡ Κβαντικὴ Θεωρία καὶ ἡ Γενικὴ Θεωρία τῆς Σχετικότητος.

Ἡ κβαντικὴ θεωρία ποὺ διατυπώθηκε ἀπὸ τὸν Planck τὸ 1900, ἐθεωρεῖτο μέχρι πρὶν λίγα χρόνια ἡ πιὸ ἀκριβὴς θεωρία τῆς Φυσικῆς. Ἡ ἀκρίβεια μὲ τὴν ὁποία ἔχει ἐλεγχθεῖ ἡ Κβαντικὴ Ἠλεκτροδυναμικὴ (Quandum Electrodynamics, QED) ἦταν 1 πρὸς 10^{11} .

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ Γενικὴ Σχετικότης, ποὺ διατυπώθηκε ἀπὸ τὸν Einstein τὸ 1916, εἶχε πρόσφατα μερικὲς ἐντυπωσιακὲς ἐπιβεβαιώσεις. Ἡ ἀνακάλυψη τοῦ διπλοῦ πάσσαρ ἀπὸ τὸν J. Taylor, ποὺ πῆρε τὸ βραβεῖο Nobel 1993, ὀδήγησε στὴν ἐπαλήθευση τῆς Γενικῆς Σχετικότητος μὲ μιὰ ἀκρίβεια 1 πρὸς 10^{24} .

Ἡ Γενικὴ Σχετικότης ἀφορᾷ τὴ Βαρύτητα, ποὺ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς 4 βασικὲς δυνάμεις τῆς Φύσεως. Οἱ ἄλλες τρεῖς δυνάμεις εἶναι ἡ Ἠλεκτροδυναμικὴ, ἡ Ἀσθενὴς Πυρηνικὴ καὶ ἡ Ἴσχυρὴ Πυρηνικὴ.

Ἡ ἠλεκτρομαγνητικὴ δύναμη παίζει τὸν πιὸ σημαντικὸ ρόλο στὰ φαινόμενα τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Σ' αὐτὴν ὀφείλονται ὄχι μόνον τὰ ἠλεκτρικὰ καὶ μαγνητικὰ φαινόμενα, τὸ φῶς καὶ ὅλα τὰ ἠλεκτρομαγνητικὰ κύματα, ἀλλὰ καὶ ὁ σχηματισμὸς ἀτόμων καὶ μορίων, καὶ ἰδιαίτερα τῶν ὀργανικῶν μορίων ποὺ ἀποτελοῦν τὴ ζωὴ.

Ἡ βαρύτης εἶναι ἀσύγκριτα ἀσθενέστερη ἀπὸ τὴν ἠλεκτρομαγνητικὴ δύναμη. Ἡ βαρυτικὴ ἔλξη ἐνὸς πρωτονίου καὶ ἐνὸς ἠλεκτρονίου εἶναι 10^{40} φορές μικρότερη ἀπὸ τὴν ἠλεκτρομαγνητικὴ ἔλξη. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ οὐράνια σώματα εἶναι οὐσιαστικὰ οὐδέτερα ἀπὸ πλευρᾶς ἠλεκτρικοῦ φορτίου, ἡ βαρυτικὴ ἔλξη εἶναι ἡ κύρια δύναμη ποὺ ἐφαρμόζεται στὰ μεγάλῃς κλίμακος οὐρά-

νια σώματα.

Η βαρύτης είναι ακόμη ή κυριαρχούσα δύναμη στις μελανές όπες που είναι το τελικό στάδιο καταρρεύσεως των αστέρων. Αν ένα διαστημόπλοιο μπει μέσα σε μια σφαιρική μελανή όπη, οδηγείται προς το κέντρο της και καταλήγει σε ένα μαθηματικό σημείο. Καμμία άλλη δύναμη, ηλεκτρομαγνητική ή πυρηνική δεν μπορεί να έμποδίσει τη σύνθλιψη του διαστημοπλοίου σε άπειρη πρακτικά πυκνότητα, καθώς πλησιάζει προς το κέντρο της μελανής όπης.

Ο θεωρητικός άπειρισμός της πυκνότητας μάς κάνει να αναρωθητούμε μήπως ή Γενική Σχετικότης δεν ισχύει κοντά στο κέντρο μιάς μελανής όπης, και είναι ανάγκη να διατυπωθεί μια γενικότερη θεωρία, ή όποια να ένοποιεί την ηλεκτρομαγνητική δύναμη και τις πυρηνικές δυνάμεις με τη βαρύτητα.

Είναι γνωστό ότι ό Einstein προσπάθησε, τὰ είκοσι τελευταία χρόνια της ζωής του, να ένοποιήσει τον ηλεκτρομαγνητισμό με τη βαρύτητα, αλλά απέτυχε. Αργότερα οι Glashow, Salam και Weinberg έπέτυχαν την ένοποίηση της ηλεκτρομαγνητικής με την άσθενή πυρηνική δύναμη, και πήραν τὸ βραβείο Nobel τὸ 1979. Η θεωρία αυτή έπαληθεύτηκε στο CERN με την ανακάλυψη τῶν σωματίων W^+ , W^- , και Z^0 , που γι' αυτή πήραν βραβείο Nobel οι Rubbia και van der Meer τὸ 1984. Η ένοποιημένη δύναμη κυριαρχούσε στο Σύμπαν όταν ή ηλικία του ήταν μικρότερη από $t=10^{-16}$ sec και όνομάσθηκε ηλεκτροασθενής δύναμη. Μόνο μετά τὸ χρόνο αυτό οι δύο δυνάμεις χωρίστηκαν.

Τὰ τελευταία χρόνια έγιναν πολλές προσπάθειες να ένοποιηθεί ή ηλεκτροασθενής δύναμη με την ισχυρή πυρηνική δύναμη. Οι θεωρίες που ασχολούνται με τὸ θέμα αυτό όνομάζονται GUT (Grand Unified Theories, Μεγάλες Ένοποιημένες Θεωρίες). Η μεγάλη ένοποίηση ύποτίθεται ότι υπήρχε όταν ή ηλικία του Σύμπαντος ήταν μικρότερη από $t=10^{-35}$ sec.

Τὸ κυριότερο χαρακτηριστικό τῶν Με-

γάλων Ένοποιημένων Θεωριῶν είναι ή Έπερσυμμετρία. Αὐτή βασίζεται στο γεγονός ότι υπάρχει μια αντίστοιχία μεταξύ τῶν κουάρκ, που αποτελούν τὰ αδρόνια (σωμάτια που έχουν πεπερασμένες διαστάσεις) και τῶν λεπτονίων (σημειακῶν στοιχειωδῶν σωματίων).

Η αντίστοιχία είναι ὡς εξής:

u, d (up = άνω, down = κάτω) e, ν_e (ήλεκτρονιο και ήλεκτρονικό νετρίνο)

s, c (strange = παράδοξο, charmed = γοητευτικό) μ, ν_μ (μόνιο και μιονικό νετρίνο)

t, b (top = κορυφή, bottom = πυθμένος) τ, ν_τ (σωμάτιο ταυ, και νετρίνο ταυ).

Τὰ σωματρία αυτά έχουν ανακαλυφθεί πειραματικά. Τὸ τελευταίο που ανακαλύφθηκε ήταν τὸ κουάρκ t (1995). Αὐτὸ έχει πολὺ μεγάλη μάζα, μεγαλύτερη από 100 φορές τὴ μάζα του πρωτονίου, και αντίστοιχει σε ενέργεια πάνω από 100 δισεκατομμύρια ήλεκτρονιοβόλτ.

Τὰ κουάρκ σχηματίζουν σύνθετα «στοιχειώδη» σωματρία δύο ειδῶν, τὰ νουκλεόνια, ὅπως τὸ πρωτόνιο και τὸ νετρόνιο, που αποτελούνται από 3 κουάρκ, και τὰ μεσόνια, που αποτελούνται από δύο κουάρκ.

Η θεωρία της έπερσυμμετρίας προχωρεί σε μια βασική πρόβλεψη: "Ότι σε κάθε σωματριο με άκέραιο σπιν (τέτοια σωματρία λέγονται μποζόνια) αντίστοιχει ένα σωματριο με ήμιακέραιο σπιν (τέτοια σωματρία λέγονται φερμιόνια) και αντίστροφως. Τὰ καινούργια φερμιόνια που αντίστοιχούν σε γνωστά μποζόνια έχουν την κατάληξη -ινο. Π.χ. στο φωτόνιο που είναι μποζόνιο με σπιν 1, αντίστοιχει τὸ φερμιόνιο φωτίνο, στο γκραβιτόνιο, που είναι ό φορέας της βαρυτικής δυνάμεως (μποζόνιο με σπιν 2), αντίστοιχει τὸ γκραβιτίνο, κ.λ.π.

Εξ άλλου στα γνωστά φερμιόνια αντιστοιχούν νέα σωματρία (μποζόνια) που έχουν μπροστά τὸ γράμμα -σ-. Π.χ. στο ήλεκτρόνιο που είναι φερμιόνιο με σπιν 1/2 αντίστοιχει τὸ σήλεκτρόνιο, στο κουάρκ, που επίσης είναι φερμιόνιο με σπιν 1/2, αντίστοιχει τὸ σκουάρκ, κ.ο.κ.

Τὰ νέα, ύπερσυμμετρικά, σωματία δὲν ἔχουν ἀκόμη ἀνακαλυφθεῖ. "Αν παρατηρηθοῦν πειραματικά θὰ δώσουν πολλά στοιχεῖα γιά τὸ ποιά εἶναι ἡ σωστή Μεγάλη Ἐνοποιημένη Θεωρία.

Ἡ ἀντιστοιχία μεταξύ τῶν κουάρκς καὶ τῶν λεπτονίων ὀδήγησε ἀκόμη στὴν ἀντιστοιχία μεταξύ ἰσχυρῶν καὶ ἀσθενῶν πυρηνικῶν δυνάμεων καὶ στὴ δυνατότητα τῶν ἀδρῶνιων νὰ μετατραποῦν σὲ λεπτόνια. Αὐτὸ συνεπάγεται ὅτι τὸ πρωτόνιο ποὺ εἶναι τὸ πιὸ σταθερὸ ἀδρόνιο, μπορεῖ νὰ διασπασθεῖ, ὅταν ἓνα ἀπὸ τὰ κουάρκς του μετατραπεῖ σὲ λεπτόνιο. "Αν αὐτὴ ἡ διάσπαση ἐπιβεβαιωθεῖ, τότε ὅλη ἡ ὕλη τοῦ Σύμπαντος θὰ μετατραπεῖ πιθανότατα κάποτε σὲ λεπτόνια, καὶ τελικὰ σὲ φωτόνια μικρῆς ἐνεργείας. Μέχρι τώρα πάντως ἡ διάσπαση τοῦ πρωτονίου δὲν παρατηρήθηκε, καὶ τὰ πειράματα ἔδειξαν ὅτι ἡ μέση ζωὴ τοῦ πρωτονίου εἶναι μεταλύτερη ἀπὸ 10^{32} ἔτη.

2. Θεωρία τῶν ὑπερχορδῶν

Ἡ θεωρία αὐτὴ διατυπώθηκε τὸ 1984 ἀπὸ τοὺς M. Green καὶ J. Schwarz, καὶ εἶναι μιὰ ἐπέκταση τῶν θεωριῶν Kaluza καὶ Klein, οἱ ὁποῖες πάλι ἀποτελοῦν ἐπέκταση τῆς Γενικῆς Θεωρίας Σχετικότητος σὲ περισσότερες διαστάσεις.

Ὁ χώρος τῆς θεωρίας τῶν ὑπερχορδῶν ἔχει 10 διαστάσεις καὶ σὲ ὠρισμένες ἐφαρμογές 26 διαστάσεις. Ἀπὸ αὐτὲς οἱ 4 ἀποτελοῦν τὸ συνήθη χωρόχρονο, ἐνῶ οἱ ἄλλες 6 (ἢ 22) εἶναι «συμπαγοποιημένες» δηλαδή ἔχουν ὑποστεῖ μιὰ τεράστια καμπύλωση ὥστε ἔχουν ἐν γένει ἀμελητέα ἐκδήλωση. Μία εἰκόνα τοῦ τί ὑποδηλώνει ἡ συμπαγοποίηση εἶναι ἓνα φύλλο χαρτί, τὸ ὁποῖο ναι μὲν ἔχει στὴν πραγματικότητα 3 διαστάσεις, ἀλλὰ σὲ πολλὰς ἐφαρμογές μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ διδιάστατο.

Τὸ βασικὸ χαρακτηριστικὸ τῆς θεωρίας εἶναι ὅτι ἀντὶ στοιχειωδῶν σωματίων ἔχουμε μικροσκοπικὲς χορδές, ἀνοικτὲς ἢ κλειστές, διαστάσεων 10^{-32} cm. Τὸ μήκος αὐτὸ εἶναι συγκρίσιμο μὲ τὸ μήκος Planck, δη-

λαδή τὴν ἀπόσταση τοῦ ὀρίζοντος κατὰ τὸν χρόνο Planck, ὅταν ἡ ἡλικία τοῦ Σύμπαντος ἦταν $t=10^{-43}$ sec. "Ἐνα τέτοιο μήκος εἶναι 10^{18} φορές μικρότερο ἀπὸ τὶς διαστάσεις τοῦ πρωτονίου, ἄρα στὶς περισσότερες περιπτώσεις μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ μηδέν. Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβῶς μηδέν ἔχει μεγάλη σημασία στὸν ὑπολογισμὸ διαφορῶν ποσῶν τῆς θεωρίας βαρύτητας γιὰτὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀποφεύγονται οἱ ἀπειρισμοὶ τῆς κλασικῆς θεωρίας. Ἐτσι ἡ θεωρία τῶν ὑπερχορδῶν ἔχει σὰν ὄριο, σὲ σχετικὰ μεγάλες ἀποστάσεις, τὴν Γενικὴ Θεωρία Σχετικότητος, ἐνῶ ὑπερτερεῖ τῆς θεωρίας αὐτῆς σὲ μικρὲς ἀποστάσεις.

Τὰ διάφορα στοιχειώδη σωματία ἐμφανίζονται σὰν συντονισμοί, δηλαδή σὰν ταλαντώσεις τῶν χορδῶν.

Μία πιὸ σύγχρονη ἐξέλιξη τῆς θεωρίας τῶν ὑπερχορδῶν περιγράφεται ἀπὸ τὸν E. Witten, τοῦ Institute for Advanced Study τοῦ Princeton¹.

Στὴν πραγματικότητα ὑπάρχουν 6 διαφορετικὲς θεωρίες γιά τὶς ὑπερχορδές. Αὐτὲς ἔχουν τὰ ἑξῆς ὀνόματα: Θεωρία τύπου I, Θεωρία τύπου IIA, Θεωρία τύπου IIB, Ἐτεροτικὴ θεωρία E8 x E8, Ἐτεροτικὴ θεωρία SO(32) καὶ Ἐπερβαρῦτης 11 διαστάσεων. "Ὅλες αὐτὲς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τελευταία, ἀναφέρονται σὲ χωρὸ 10 διαστάσεων.

Ἐκεῖνο ποὺ διαπιστώθηκε πρόσφατα εἶναι ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ θεωρίες ἔχουν ὀρισμένες ἀναλογίες ποὺ ἀποδεικνύουν ὅτι εἶναι εἰδικὲς μορφές μιᾶς γενικότερης θεωρίας.

Αὐτὴ ἡ γενικότερη θεωρία, ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμη ἀναπτυχθεῖ, ὀνομάζεται θεωρία M, ὅπου τὸ M, ἀνάλογα μὲ τὴν προτίμηση καθενός, σημαίνει Μαγική, ἢ Μυστηριώδης, ἢ θεωρία Μεμβράνης.

"Ἐνα συμπέρασμα ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὶς θεωρίες αὐτὲς εἶναι μιὰ γενίκευση τῆς ἀπροσδιοριστίας τοῦ Heisenberg

$$\Delta x \geq h/\Delta p \quad (1)$$

Σύμφωνα μὲ αὐτὴ, ἡ ἀπροσδιοριστία τοῦ μήκους Δx , ἐκφράζεται συναρτήσῃ τῆς ἀπροσδιοριστίας τῆς ὀρμῆς Δp ὅπου h εἶ-

ναι ή σταθερά του Planck.

Η γενίκευση της σχέσεως (1) είναι:

$$\Delta x \geq h/\Delta p + a'(\Delta p/h) \quad (2)$$

όπου $\sqrt{a'} = 10^{-32}$ cm είναι το μήκος Planck. Αυτό σημαίνει ότι το Δx δεν πλησιάζει όσο θέλουμε το μηδέν (με το να πάρουμε πολύ μεγάλο το Δp), αλλά υπάρχει μια ελάχιστη άπροσδιοριστία, ή όποια είναι ίση με $\Delta x = 2\sqrt{a'}$, και αυτή είναι της τάξεως μεγέθους του μήκους Planck. Αυτή ή άπροσδιοριστία συνδέεται με την ύπαρξη των υπερχορδών.

Μια άλλη εξέλιξη της θεωρίας των υπερχορδών αποτελεί ή «μη κρίσιμη θεωρία υπερχορδών» του Δ. Νανόπουλου².

Η θεωρία των υπερχορδών έχει τὰ εξής πλεονεκτήματα:

(1) Ένοποιεί τις 4 δυνάμεις της φύσεως (ήλεκτρομαγνητική, ασθενή πυρηνική, ισχυρή πυρηνική και βαρύτητα).

(2) Δεν παρουσιάζει αναπόφευκτους άπειρισμούς, που δημιουργούν άνωμαλίες του χωροχρόνου και

(3) Έχει σαν όριο, όταν ή ενέργεια είναι χαμηλή, την κλασική Γενική Σχετικότητα και την Ύπερσυμμετρία που άντιστοιχεί στη μεγάλη ένοποίηση.

Όμως ή θεωρία αυτή έχει ακόμη πολλές άβεβαιότητες.

Οί ύποθέσεις της είναι ad hoc και δεν είναι δυνατόν ν' άποδειχθούν. Το κυριότερο όμως μειονέκτημά της είναι ότι δεν δίνει προβλέψεις που είναι δυνατόν να έλεγχοθούν πειραματικά. Κατά συνέπεια δεν είναι δυνατόν προς το παρόν να δείχθει ή πιθανή όρθότης της θεωρίας αυτής. Όπως λέγει ό Νανόπουλος, ένας από τους κύριους ύποστηρικτές της θεωρίας αυτής, «*υπάρχει ένα έρώτημα που άδυνατούμε ν' άπαντήσουμε προς το παρόν: Έχει ή μη κρίσιμη θεωρία υπερχορδών κάποια σχέση με το πραγματικό Σύμπαν; Μόνον ό χρόνος θα δείξει*».

3. Κβαντική βαρύτης. Ίστορία.

Η ιστορία της κβαντικής βαρύτητος άρχίζει με την διαπίστωση του Δ. Χριστοδού-

λου (1970) ότι στις μελανές όπες υπάρχουν άντιστρεπτά και μη άντιστρεπτά φαινόμενα. Η μάζα Μ μιάς περιστρεφόμενης μελανής όπης άποτελείται από δύο μέρη. Μία άνάγωγη μάζα M_a και μία μάζα M_s που όφείλεται στην ενέργεια περιστροφής της μελανής όπης. Άν J είναι ή στροφορμή της μελανής όπης άποδεικνύεται ή σχέση

$$M^2 = M_a^2 + (J^2/4M_a^2) \quad (3)$$

$$\text{όπου } M = M_a + M_s \quad (4)$$

Η άνάγωγη μάζα M_a δεν είναι δυνατόν να έλαττωθει, ενώ ή όλική μάζα είναι δυνατόν να αύξηθει ή να έλαττωθει με μεταβολή της στροφορμής J. Άν πρόσπτωση μιάς μάζας m στην μελανή όπη αύξησει την μάζα M_a , αυτό το φαινόμενο είναι μη άντιστρεπτό. Άν όμως ή M_a μείνει σταθερή και αύξησει μόνο το J τότε ή όλική μάζα M αύξάνει αλλά το φαινόμενο είναι άντιστρεπτό, δηλαδή ή μάζα M μπορεί πάλι να έλαττωθει.

Η έλάττωση της μάζας M (χωρίς έλάττωση της M_a) μπορεί να έποτελέσει μία τεράστια πηγή ενέργειας. Είναι γνωστός ό μηχανισμός Penrose, σύμφωνα με τον όποιο ένα σωματίο μέσα στην εργόσφαιρα περιστρεφόμενης μελανής όπης, μπορεί να διασπασθει σε δύο σωματία με μάζες m_1 και m_2 όπου το m_2 είναι άρνητικό. Το σωματίο m_2 εισέρχεται στη μελανή όπη, έλαττώνοντας την όλική μάζα M, ενώ το m_1 , που έχει μάζα μεγαλύτερη από την άρχική μάζα m, παράγει ενέργεια $m_1 c^2$, μεγαλύτερη από την άρχικά προσφερόμενη ενέργεια mc^2 . Με τον τρόπο αυτό είναι δυνατόν να παράγεται συνεχώς ενέργεια από την μελανή όπη με έλάττωση της όλικής μάζας M και της στροφορμής J. Αυτή ή διαδικασία μπορεί να συνεχίζεται μέχρις ότου μηδενισθει ή στροφορμή J της μελανής όπης, όποτε ή όλική μάζα ισούται με την άνάγωγη μάζα M_a . Δεδομένου ότι στην περίπτωση ενός άστερος ή μάζα $M_s = M - M_a$ μπορεί να είναι της ίδιας τάξεως με την μάζα M_a , ή όλική ενέργεια έκπομπής της μελανής όπης είναι τεράστια, εκατοντάδες φορές μεγαλύτερη από

τήν όλικὴ ἐνέργεια τοῦ ἡλίου, ὁ ὁποῖος μόνον ἓνα μικρὸ μέρος τῆς μάζας του μπορεῖ νὰ μετατρέψει σὲ ἐνέργεια.

Ἡ ἀνακάλυψη τοῦ Χριστοδοῦλου ὀδήγησε στὴν θερμοδυναμικὴ τῶν μελανῶν ὀπῶν. Συγκεκριμένα ὁ Bekenstein ὀδηγήθηκε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ μελανὴ ὀπὴ ἔχει ἐντροπία. Αὐτὴ αὐξάνει στὶς μὴ ἀντιστρεπτές μεταβολές, ἐνῶ παραμένει σταθερὴ στὶς ἀντιστρεπτές μεταβολές. Ἡ ἐντροπία εἶναι ἀνάλογη πρὸς τὸ ἐμβαδὸν A τοῦ ὀρίζοντος τῆς μελανῆς ὀπῆς, τὸ ὁποῖον πάλι εἶναι ἀνάλογο πρὸς τὸ τετράγωνο τῆς μάζης M^2 . Ὁ τύπος τοῦ Bekenstein δίδει τὴν ἐντροπία S

$$S = A/4 = \pi r_s^2 \propto M^2 \quad (5)$$

Οἱ παρατηρήσεις τῶν Χριστοδοῦλου καὶ Bekenstein ὀδήγησαν τὸν Hawking (1974) στὴν παραδοχὴ ὅτι ἡ μελανὴ ὀπὴ εἶναι ἓνα μέλαν σῶμα μὲ θερμοκρασία ἀντιστρόφως ἀνάλογη πρὸς τὴ μάζα τῆς μελανῆς ὀπῆς.

$$T \propto (1/M) \quad (6)$$

Ἡ θεώρηση τῆς μελανῆς ὀπῆς ὡς μέλανος σώματος ὀδηγεῖ σὲ ὀρισμένα παράδοξα συμπεράσματα. Συγκεκριμένα μίᾶ μελανὴ ὀπὴ εἶναι δυνατὸν ν' ἀκτινοβολεῖ.

"Ὅταν ἡ θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος εἶναι μεγαλύτερη ἀπὸ T ἡ μελανὴ ὀπὴ ἀπορροφᾷ κάθε ἀκτινοβολία ἡ ὁποία προσπίπτει σ' αὐτήν. "Ὅταν ὁμως ἡ θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος εἶναι μικρότερη ἀπὸ T ἡ μελανὴ ὀπὴ ἀκτινοβολεῖ σὰν ἓνα μέλαν σῶμα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει μὲ τὸν ἥλιο, ὁ ὁποῖος εἶναι περίπου μέλαν σῶμα καὶ ὁμως ἀκτινοβολεῖ ἐντονότατα.

Ἡ ἀκτινοβολία τῶν μελανῶν ὀπῶν εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ παρατηρηθεῖ, γιατί ἡ θερμοκρασία τους εἶναι ἐν γένει πολὺ μικρὴ, πολὺ μικρότερη ἀπὸ τὴν θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος. "Ἄν ὁ ἥλιος ἦταν μελανὴ ὀπὴ, θὰ εἶχε θερμοκρασία $T=10^{-7}$ Kelvin, δηλαδή πολὺ κοντὰ στὸ ἀπόλυτο μηδέν. Δεδομένου ὅτι οἱ μελανές ὀπές πού προέρχονται ἀπὸ κατάρρευση ἀστέρων ἔχουν μάζα $M \geq 3$ μάζες ἡλίου, οἱ συνήθεις μελανές ὀπές ἔχουν θερμοκρασία τῆς τάξεως τῶν

$T=10^{-8}$ Kelvin. Τὸ περιβάλλον ὁμως ἔχει θερμοκρασία τουλάχιστον 3 Kelvin, πού εἶναι ἡ θερμοκρασία τῆς ἀκτινοβολίας μικροκυμάτων (ἂν ἀγνοήσουμε τὴ συμβολὴ τῆς ἀκτινοβολίας τῶν ἀστέρων).

"Ἄν ὁμως ἔχουμε «ἀρχέγονες μελανές ὀπές» πού δὲν ἐγίναν ἀπὸ τὴν κατάρρευση ἀστέρων, ἀλλὰ ἀπὸ τοπικὲς ἀνωμαλίες τοῦ χωροχρόνου τοῦ ἀρχικοῦ Σύμπαντος, αὐτὲς μπορεῖ νὰ ἔχουν πολὺ μεγαλύτερες θερμοκρασίες. Π.χ. μίᾶ μελανὴ ὀπὴ μὲ μάζα 10^{15} gr (πού ἀντιπροσωπεύει τὴ μάζα ἐνὸς ὄρου τῆς γῆς) θὰ ἔχει θερμοκρασία $T=10^{11}$ Kelvin, δηλαδή τεράστια. Μιᾶ τέτοια μελανὴ ὀπὴ ἀκτινοβολεῖ τόσο ἐντονα ὥστε χάνει ὅλη τὴ μάζα της, πού μετατρέπεται σὲ ἐνέργεια, μέσα σὲ 10^{10} ἔτη, δηλαδή ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ Σύμπαντος μέχρι σήμερα. Τέτοιες μελανές ὀπές, ἂν ὑπάρχουν, θὰ ἐμφανίζονται σὰν τεράστιες λάμπεις στὸ διάστημα, οἱ ὁποῖες ὁμως διακοῦν ἐλάχιστα. Πράγματι καθὼς ἡ μάζα ἐλαττοῦται ἡ θερμοκρασία αὐξάνει, καὶ τὸ τέλος τῆς μελανῆς ὀπῆς εἶναι μιᾶ τεράστια ἐκρηξη.

Ἡ ἀκτινοβολία αὐτὴ τῶν μελανῶν ὀπῶν λέγεται ἀκτινοβολία Hawking καὶ εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν παραγωγὴ ἐνέργειας κατὰ Penrose πού ὀφείλεται σὲ περιστρεφόμενες μελανές ὀπές. Ἡ ἀκτινοβολία Hawking ἀναφέρεται καὶ σὲ μὴ περιστρεφόμενες μελανές ὀπές καὶ προκαλεῖ ἐλάττωση τῆς τῆς ἀνάγωγης μάζης M . Ἡ ἀκτινοβολία αὐτὴ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν ἴδιο τὸν ὀρισμὸ τῆς μελανῆς ὀπῆς, πού χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀπορρόφηση κάθε ἀντικειμένου καὶ κάθε ἀκτινοβολίας πού προσπίπτει στὸν ὀριζοντὰ της. Τὸ φαινόμενο ὁμως αὐτὸ εἶναι κλασικὸ, ἐκφράζεται δηλαδή ἀπὸ τὶς ἐξισώσεις τῆς Γενικῆς θεωρίας τῆς Σχετικότητας, πού ἀγνοοῦν τὰ κβαντικὰ φαινόμενα. Ἀντιθέτως ἡ ἀκτινοβολία Hawking εἶναι κβαντικῆ φύσεως, καὶ παρουσιάζεται ἐκεῖ ὅπου ἡ κλασικὴ προσέγγιση δὲν εἶναι ἐφαρμοσίμη.

Οἱ βασικὲς ἀπόψεις τῶν Hawking καὶ Penrose ἀναπτύσσονται στὸ βιβλίο "The

Nature of Space and Time" Princeton University Press 1995.

Ο Hawking στο βιβλίο αυτό τονίζει ότι η αύξηση της έντροπίας μιᾶς μελανῆς ὀπῆς εἶναι ἓνα θεμελιώδες κβαντικό φαινόμενο καὶ δὲν ὀφείλεται στὴν συνήθη αὐξηση τῆς έντροπίας ποὺ ὀφείλεται στὴν ἀνάμειξη ἐνὸς ὕλικου. Συγκεκριμένα σὲ ἓνα διατηρητικό δυναμικό σύστημα (σύστημα χωρὶς ἀπώλειες ἐνεργείας) ἔχουμε διατήρηση τῶν ὀγκων καὶ ἐπομένως καὶ τῆς τοπικῆς πυκνότητος. Ἐὰν τὸ σύστημα εἶναι χαστικό, οἱ ὀγκοὶ παραμορφώνονται ὄλο καὶ περισσότερο μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, καὶ σὲ κάθε μικρῆ περιοχὴ ἔχουμε ἀνάμειξη τοῦ ὕλικου, ἡ ὁποία τείνει σὲ μιὰ μέση τοπικὴ πυκνότητα ἀνεξάρτητη τῆς ἀρχικῆς κατανομῆς. Ὁ χωρισμὸς τοῦ χώρου σὲ μικρὲς περιοχὲς πεπερασμένου μεγέθους λέγεται ἀδρομεροποίηση (coarse graining). Ἡ μέση έντροπία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν μέση πυκνότητα σὲ κάθε μικρῆ περιοχὴ βάσει τοῦ τύπου

$$S = -\sum \rho \log \rho \quad (7)$$

Ἡ έντροπία ποὺ ὀρίζεται κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο αὐξάνει μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ τείνει πρὸς ἓνα μέγιστο.

Ὅμως ἡ έντροπία τῶν μελανῶν ὀπῶν δὲν ἀντιστοιχεῖ σὲ κάποια κατανομὴ τοῦ χώρου τῶν φάσεων, ἀλλὰ εἶναι μιὰ βασικὴ καὶ θεμαλιώδης «βαρυτικὴ έντροπία».

Ἔτσι ἡ ἀρχὴ τῆς αὐξήσεως τῆς έντροπίας

$$\Delta S \geq 0 \quad (8)$$

ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ

$$\Delta S + \Delta S_G \geq 0 \quad (9)$$

ὅπου ΔS_G εἶναι μιὰ μεταβολὴ τῆς βαρυτικῆς έντροπίας.

Ἡ «βαρυτικὴ έντροπία» ξεκίνησε σὰν κάτι ἀνάλογο πρὸς τὴν κλασικὴ έντροπία, ἀλλὰ ἀργότερα ἔφθασε ν' ἀποτελεῖ μιὰ θεμελιώδη νέα φυσικὴ ποσότητα. Ἐπομένως οἱ συλλογισμοὶ κατ' ἀναλογίαν εἰς τὰ θέματα αὐτὰ ἔχουν ἀπροσδόκητες ἐξελίξεις.

Μία ἐπέκταση τῶν ἀπόψεων αὐτῶν σὲ ὀλόκληρο τὸ Σύμπαν ἀποτελεῖ ἡ πρόταση τοῦ Penrose ποὺ συνδέει τὴν έντροπία μὲ τὸν τανυστὴ Weyl τοῦ Σύμπαντος.

Ὁ τανυστὴς Weyl εἶναι τὸ ἀντισυμμετρικό μέρος τοῦ τανυστοῦ Riemann, ἐνῶ τὸ συμμετρικό μέρος εἶναι ὁ τανυστὴς Ricci, δηλαδὴ

$$\text{Riemann} = \text{Ricci} + \text{Weyl} \quad (10)$$

Ὁ τανυστὴς Ricci γράφεται $R_{\mu\nu}$ καὶ περιέχει τὸν μετρικό τανυστὴ $g_{\mu\nu}$ καὶ τὶς πρῶτες καὶ δευτέρες παραγώγους του. Συνδέεται μὲ τὸν τανυστὴ ἐνεργείας-ὀρμῆς $T_{\mu\nu}$, μὲ τὴν ἐξίσωση πεδίου τοῦ Einstein

$$R_{\mu\nu} - (1/2) R g_{\mu\nu} + \lambda g_{\mu\nu} = -\kappa T_{\mu\nu} \quad (11)$$

ὅπου R εἶναι ἡ συστολὴ τοῦ $R_{\mu\nu}$ καὶ καλεῖται βαθμωτὴ καμπυλότης, λ εἶναι ἡ κοσμολογικὴ σταθερὰ καὶ κ μιὰ σταθερὰ ἀναλογίας.

Ὅταν δοθεῖ ἡ κατανομὴ ἐνεργείας-ὀρμῆς $T_{\mu\nu}$ ἡ λύση τῶν ἐξισώσεων πεδίου δίνει τὴν καμπύλωση τοῦ χωροχρόνου, ἡ ὁποία ἐκφράζεται ἀπὸ τὸν μετρικό τανυστὴ $g_{\mu\nu}$. Ἀπὸ αὐτὸν πάλι προκύπτουν οἱ κινήσεις τῶν σωματίων σὰν γεωδαισιακὲς τοῦ χωροχρόνου.

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὸ μέτρο τοῦ τανυστὴ Weyl ἐκφράζει τὴν ἀσυμμετρία τοῦ πεδίου. Ἡ ἀσυμμετρία αὐξάνει μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, καὶ ἡ αὐξηση αὐτὴ εἶναι μὴ ἀντιστρεπτή.

Ὁ Penrose ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ὑπόθεση ὅτι ὁ τανυστὴς Weyl εἶναι μηδὲν κατὰ τὴν ἀρχικὴ ἐκρηξη τοῦ Σύμπαντος. Ἡ αὐξηση του ὀφείλεται κυρίως στὴ δημιουργία μελανῶν ὀπῶν (Σχ. 1). Ἐὰν τὸ Σύμπαν εἶναι κλειστό καὶ τείνει πρὸς τὴ Μεγάλῃ Κατάρρευση (big crunch), ὁ τανυστὴς Weyl τείνει στὸ ἄπειρο. Ἐὰν πάλι τὸ Σύμπαν εἶναι ἀνοικτὸ καὶ διαστέλλεται ἐπ' ἄπειρον, πάλι ὁ τανυστὴς Weyl αὐξάνει ἐπ' ἄπειρον, ἀλλὰ σὲ ἄπειρο χρόνο.

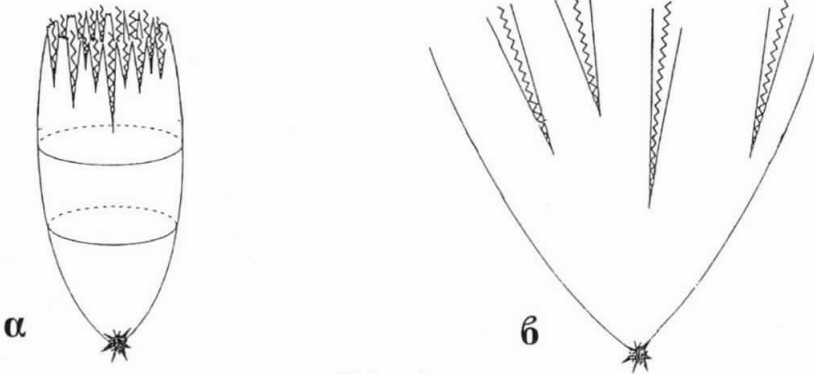
Ἐπομένως τὸ τέλος τοῦ Σύμπαντος εἶναι πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ του, ἔστω καὶ ἂν τὸ Σύμπαν ὀδηγεῖται στὴ Μεγάλῃ Κατάρρευση. Κατ' ἀνάλογο τρόπο ἡ έντροπία τοῦ Σύμπαντος ξεκινᾷ ἀπὸ μηδὲν στὴν ἀρχικὴ ἐκρηξη καὶ τείνει πρὸς ἓνα μέγιστο κατὰ τὸ τέλος του.

Ἐπολογίζεται ὅτι τὸ ἀρχικό Σύμπαν

έγινε πολύ σύντομα, σχεδόν όμογενές και ισότροπο. Φαίνεται ότι ή έντροπία του είχε μιá τεράστια αύξηση κατά τá πρώτα κλάσματα του πρώτου δευτερολέπτου τής ζωής του. Ένα μέτρο τής έντροπίας είναι ό αριθμός φωτονίων ανά βαρυόνιο, που ήδη όταν ή ηλικία του Σύμπαντος ήταν $t = 10^{-2}$ sec, ήταν τής τάξεως 10^9 . Ενδείξεις γι' αυτή τήν όμογενοποίηση του Σύμπαντος δίνουν οι παρατηρήσεις του δορυφόρου COBE, που δείχνουν ότι οι τοπικές μεταβολές τής έν-

Αυτός ό αριθμός είναι τόσο μεγάλος, ώστε ή σημερινή έντροπία (10^9) να είναι πιό κοντά στο μηδέν, παρά στην τελική έντροπία.

Ό Hawking παλαιότερα ύποστήριζε ότι ή τελική κατάρρευση του Σύμπαντος είναι ισοδύναμη με τήν Άρχική Έκρηξη. Εβάσιζε τήν άποψη του αυτή στην ύπόθεση ότι ή έντροπία σε ένα συστελλόμενο Σύμπαν ελαττώνεται. Θεωρώντας ότι τó Σύμπαν είναι κλειστό όδηγούμαστε στο ότι κάποτε

Σχήμα 1

(α) Κλειστό Σύμπαν. Αρχίζει από τήν αρχική έκρηξη και καταλήγει στην τελική κατάρρευση.

(β) Άνοικτό Σύμπαν. Αρχίζει από τήν αρχική έκρηξη και διαστελλεται επ' άπειρον.

Και στις δύο περιπτώσεις δημιουργούνται άνωμαλίες, που όφείλονται σε μελανές όπές, και όδηγούν σε τεράστια αύξηση τής έντροπίας.

τάσεως τής άκτινοβολίας δε είναι πολύ μικρές.

$$\delta\rho/\rho < 10^{-5} \quad (12)$$

Αυτό ύποδηλώνει ότι οι μεταβολές πυκνότητας του Σύμπαντος ήσαν έξ ίσου μικρές ήδη από τήν εποχή τής άποσυνδέσεως τής ύλης από τήν άκτινοβολία και τής πρώτης δημιουργίας άτόμων (εποχή άνασυνθέσεως, recombination time).

Αυτό τó ποσόν τής έντροπίας (10^9) δέν έχει αύξησει πολύ σημαντικά μέχρι σήμερα, 10-15 δισεκατομμύρια έτη μετά τήν αρχική έκρηξη. Κατά τó τέλος όμως του Σύμπαντος ή αύξηση τής έντροπίας θα είναι τεράστια. Ό Penrose ύπολογίζει ότι κατά τήν τελική κατάρρευση ή έντροπία θα γίνει τής τάξεως των 10^{40} .

θα αρχίσει να συστελλεται. Τότε, έλεγε ό Hawking, θα έπρεπε ή έντροπία να ελαττώνεται, δηλαδή οι άνθρωποι να γίνονται νεώτεροι με τήν πάροδο του χρόνου, τά σπασμένα αντικείμενα να κολλούν μόνα τους, και οι άθλητές στο στάδιο να τρέχουν και να πηδούν ανάποδα (τό πόσο παράδοξα είναι αυτά τά φαινόμενα φαίνεται αν δει κανείς μιá ταινία των Όλυμπιακών άγώνων ανάποδα, από τó τέλος στην αρχή).

Όμως ό Hawking διαπίστωσε ότι έκανε λάθος και μάλιστα στο τελευταίο του βιβλίο τονίζει ότι αυτό ήταν τó μεγαλύτερο λάθος τής (έπιστημονικής) ζωής του. Σήμερα δέχεται ότι ή έντροπία του Σύμπαντος δέν ελαττώνεται και τó τέλος του Σύμπαντος δέν είναι τó ίδιο με τήν αρχή του.,

Έτσι σήμερα ο Hawking διαφωνεί ἐλάχιστα μὲ τὸν Penrose στὸ θέμα αὐτό. Ἡ κυρία διαφορά του εἶναι ὅτι τονίζει ὅτι ὁ ταυσοστής Weyl δὲν μπορεῖ νὰ ἦταν μὴδὲν πολὺ κοντὰ στὴν ἀρχὴ τοῦ Σύμπαντος λόγω κβαντικῶν διακυμάνσεων ποὺ συνδέονται μὲ τὴν ἀπροσδιοριστία Heisenberg. Αὐτὸ τὸ δέχεται τώρα καὶ ὁ Penrose μὲ τὴν παρατήρηση ὅτι ὁ ταυσοστής Weyl ἦταν τόσο κοντὰ στὸ μὴδὲν ὅσο ἐπιτρέπει ἡ ἀπροσδιοριστία Heisenberg. Ἐπομένως δὲν ὑπάρχει οὐσιαστικὴ διαφωνία μεταξύ τῶν δύο.

Πάντως ὁ Hawking δίνει ἰδιαίτερη ἔμφαση στὴ βαρυτικὴ ἐντροπία τοῦ Σύμπαντος. Τονίζει ὅτι αὐτὴ εἶναι «ποὺ ὀδηγεῖ στὴ δυνατότητα τοῦ χρόνου νὰ ἔχει μίαν ἀρχὴ (τὸ big bang) καὶ ἴσως ἓνα τέλος (τὸ big crunch)».

Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Hawking ἀντιτίθεται ἔντονα στὶς ἐλπίδες, ποὺ βασίζονται στὴ θεωρία τῶν ὑπερχορδῶν, ὅτι θὰ μπορέσουμε ν' ἀποφύγουμε τὶς ἀνωμαλίες στὴ Γενικὴ Σχετικότητα μὲ τὸ νὰ θεωρήσουμε τὴ βαρύτητα ὁμοία μὲ τὶς ἄλλες δυνάμεις τῆς φύσεως.

Γενικά τόσο ὁ Hawking, ὅσο καὶ ὁ Penrose, ἀντιτίθενται στὴ θεωρία τῶν ὑπερχορδῶν. Ὁ Hawking τονίζει ὅτι πούληθηκαν οἱ μετοχὲς τῆς θεωρίας αὐτῆς πρὸ ἀκριβὰ ἀπὸ ὅσον ὑπάρχει ἀντίκρουσμα. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἡ θεωρία αὐτὴ δὲν δίνει προβλέψεις ποὺ εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρηθοῦν καὶ νὰ ἐλεγχθοῦν μὲ τὸ πείραμα ἢ μὲ τὶς ἀστρονομικὲς παρατηρήσεις.

4. Ἀνωμαλίες τοῦ Χωροχρόνου

Ὁ Hawking δίνει ἰδιαίτερη ἔμφαση στὶς ἀνωμαλίες τοῦ χωροχρόνου ποὺ ἀποτελοῦν ἓνα ἰδιάζον χαρακτηριστικὸ τῆς Γενικῆς Θεωρίας τῆς Σχετικότητας. Τέτοιες ἀνωμαλίες εἶναι οἱ μελανὲς ὀπές, ἡ ἀρχικὴ ἔκρηξη τοῦ Σύμπαντος καὶ ἡ τελικὴ κατάρρευσὴ του (ἂν τὸ Σύμπαν εἶναι κλειστό).

Οἱ ἀνωμαλίες τῶν μελανῶν ὀπῶν εἶναι γνωστὲς ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα τῆς Γενικῆς Θεωρίας τῆς Σχετικότητας. Ἡ λύση τοῦ

Schwarzschild (1996) γιὰ μίαν σημειακὴ μάζα ὀδηγεῖ σὲ μίαν σημειακὴ ἀνωμαλία, ὅπου ἡ καμπυλότης γίνεται ἀπειρη. Ἡ μελανὴ ὀπὴ περιβάλλεται ἀπὸ ἓνα ὀρίζοντα γεγονότων μὲ ἀκτίνα

$$r = 2GM / c^2$$

ὁ ὁποῖος δρᾷ ὡς μίαν ἡμιπερατὴ μεμβρᾶνη. Δηλαδή καθετὶ ποὺ περνᾷ πρὸς τὰ μέσα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ ξαναβγεῖ ἔξω (ἐκτὸς ἂν ὑπάρχουν κβαντικὰ φαινόμενα). Χονδρικὰ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι ἡ ταχύτης διαφυγῆς καθὼς πλησιάζουμε τὴ μελανὴ ὀπὴ αὐξάνει καὶ στὸν ὀρίζοντα γεγονότων ἡ ταχύτης διαφυγῆς γίνεται ἴση μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός. Ἐπομένως τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ φύγει ἀπὸ τὸ ἔσωτερικὸ τῆς μελανῆς ὀπῆς, οὔτε κἂν τὸ φῶς. Σήμερα δεχόμαστε ὅτι ὑπάρχουν 4 εἰδῶν μελανὲς ὀπές ὅταν ὁ χωροχρόνος πολὺ μακριὰ ἀπὸ αὐτὴ τείνει νὰ εἶναι «ἐπίπεδος» (flat) ὅπως στὴν Εἰδικὴ Σχετικότητα.

(1) Μελανὲς ὀπὲς Schwarzschild ποὺ ἔχουν μόνον μάζα (M)

(2) Μελανὲς ὀπὲς Reissner-Nordström ποὺ ἔχουν μάζα καὶ φορτίο (M, Q)

(3) Μελανὲς ὀπὲς Kerr, ποὺ ἔχουν μάζα καὶ στροφορμὴ (M, J) καὶ

(4) Μελανὲς ὀπὲς Kerr-Newman, ποὺ ἔχουν μάζα, στροφορμὴ καὶ φορτίο (M, J, Q).

Ὅλες οἱ μελανὲς ὀπὲς ἔχουν σφαιρικὸ ὀρίζοντα γεγονότων, ὅπως καὶ οἱ μελανὲς ὀπὲς Schwarzschild.

Ἐνα θεώρημα ποὺ φαίνεται ὅτι ἰσχύει γενικά εἶναι ὅτι «οἱ μελανὲς δὲν ἔχουν τρίχες (black holes have no hair)». Δηλαδή κατὰ τὴν κατάρρευση ἐνὸς σώματος σὲ μελανὴ ὀπὴ δὲν ἀπομένει κανένα χαρακτηριστικὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μάζα του (M) τὴ στροφορμὴ του (J) καὶ τὸ ἠλεκτρικὸ φορτίο του (Q). Ἄν μίαν μελανὴ ὀπὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὕδρογόνο καὶ ἄλλη ἀπὸ χρυσό, δὲν ἔχουν καμμιά παρατηρήσιμη διαφορά. Ἀκόμη καὶ ἂν μίαν μελανὴ ὀπὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὕλη καὶ μίαν ἄλλη ἀπὸ ἀντιὕλη, δὲν διαφέρουν σὲ τίποτε.

"Αν ένα διαστημόπλοιο πλησιάσει σε μία μελανή όπη, ο χρόνος του υφίσταται διαστολή, ή όποια τείνει στο άπειρο καθώς προσεγγίζει τον όρίζοντα. Δηλαδή ένας μακρυνός παρατηρητής πού παρατηρεί τó διαστημόπλοιο, θά διαπιστώνει ότι ποτέ δέν μπηκε μέσα (κάνει άπειρο χρόνο νά φθάσει στον όρίζοντα). Όμως ó ίδιος χρόνος τού παρατηρητóυ εΐναι πεπερασμένος. Ό παρατηρητής συνεχώς πλησιάζει πρòς τó κέντρο τής μελανής όπης, σε σχετικά μικρό χρόνο, και ή πορεία του δέν παρουσιάζει καμία άνωμαλία καθòς περνάει τόν όρίζοντα. Όταν όμως πλησιάζει τó κέντρο ή κατάσταση αλλάζει. Οί παλιρροιογόνες δυνάμεις εΐναι τόσο ισχυρές, ώστε θά διασπάσουν τόν παρατηρητή, ó όποιος τελικά θά γίνει ένα μαθηματικό σημείο. Επίσης θά γίνει σημείο και κάθε στοιχειώδες σωματίο, και καμμιά δύναμη, ήλεκτρομαγνητική ή πυρηνική, δέν μπορεί νά άντιδράσει στην τεράστια δύναμη τής βαρύτητας. (Αυτά φυσικά ισχύουν μόνο στη Γενική Σχετικότητα. Μία γενικευμένη θεωρία ίσως νά δώσει μία διαφορετική εικόνα. Τέτοια όμως διαφορετική εικόνα δέν έχει έπιτευχθεί μέχρι τώρα).

Τò πιò σημαντικό γεγονός εΐναι ότι ή πρόσπτωση ενός σώματος στο κέντρο μιås μελανής όπης, ή όποια γίνεται σε πεπερασμένο ίδιο χρόνο, óδηγεί σε μία θεμελιώδη άπροσδιοριστία. Η περαιτέρω πορεία τού σώματος εΐναι έντελώς άγνωστη. Δέν υπάρχει περαιτέρω ντετερμινιστική εξέλιξη. Έπομένως οί άνωμαλίες πού υπάρχουν στα κέντρα τών μελανών όπών (όχι στους όρίζοντές τους) αποτελούν όρια στον ντετερμινισμό.

Η εξέλιξη μιås τέτοιας άνωμαλίας αποτελεί κάτι τó έντελώς άπρόβλεπτο. Μπορεί από μιá άνωμαλία τού χωροχρόνου νά προκύψει όποιαδήποτε εξέλιξη, άπρόβλεπτη έκπομπή φωτός ή σωματίων, ή όποιαδήποτε άπρόβλεπτη μεταβολή. Αυτή όμως ή έλλειψη προβλεψιμότητας δέν έχει συνέπειες για τó διάστημα έξω από τόν όρίζοντα τής μελανής όπης. Ό,τι και νά γίνει μέσα στη

μελανή όπη δέν έπηρεάζει τó χωρο έξω από αυτή όπου μόνο τὰ ποσά M, J και Q τής μελανής όπης παΐζουν ρόλο.

Ό Penrose έγενίκευσε τήν θεωρία τών μελανών όπών με τήν υπόθεση τής «κοσμικής λογοκρισίας», ή όποια λέγει ότι κάθε άνωμαλία τού χωροχρόνου εΐναι «ντυμένη», έχει δηλαδή ένα όρίζοντα. "Αν δέν υπήρχε όρίζοντας τότε ή άνωμαλία θά ήταν «γυμνή», και ή ένέργεια πού θά προήρχετο από αυτή θά μπορούσε νά προκαλέσει άπολύτως άπρόβλεπτες εξελίξεις στον έξω χωρο.

Η άρχή τής «κοσμικής λογοκρισίας» δέν έχει άκόμη άποδειχθεί, και υπάρχουν ώρισμένα άντιπαραδείγματα στα όποια εΐναι δυνατόν τροχιές νά φύγουν από μιá γυμνή άνωμαλία πρòς τὰ έξω. Όπως όμως έδειξε ó Χριστοδούλου, τέτοιες τροχιές εΐναι μόνον όριακές περιπτώσεις και δέν μεταφέρουν ένέργεια (ύλη και ένέργεια θεβαίως εΐναι τó ίδιο).

Μία άλλου είδους άνωμαλία στην Γενική Σχετικότητα εΐναι ή άρχική έκρηξη τού Σύμπαντος (big bang). Μπορούμε νά καταλάβουμε τήν άρχική έκρηξη αν όλοι οί γαλαξίες τού Σύμπαντος άπομακρύνονται ó ένας από τόν άλλο με άκριβώς άκτινικές ταχύτητες ανάλογες τής άποστάσεως. Αυτός εΐναι ó νόμος τών ταχυτήτων διαστολής Hubble

$$v = Hr \quad (13)$$

Η άρχική μορφή τού νόμου τού Hubble προκύπτει από παρατηρήσεις. "Αν ή «σταθερά τού Hubble» Η δέν μεταβάλλεται με τó χρόνο, τότε από τόν τύπο (13) προκύπτει ότι όλοι οί γαλαξίες τού Σύμπαντος ξεκίνησαν από ένα σημείο πριν από χρόνο

$$T = r / v = 1 / H \quad (14)$$

πού ονομάζεται «χρόνος Hubble». Στην πραγματικότητα όμως υπάρχουν μικρές έκτροπές από τó νόμο (13) και τó έρώτημα εΐναι μήπως οί έκτροπές αυτές óδηγούν στην άποφυγή τής άρχικής άνωμαλίας τού Σύμπαντος.

Κάτι ανάλογο συμβάινει στην κατάρρευση ενός σμήνους αστέρων. Έάν ή κατάρ-

ρευση είναι ακριβώς ακτινική, όλοι οι αστέρες θα έλθουν σε ένα σημείο, αν όμως υπάρχουν και μικρές εγκάρσιες ταχύτητες, οι αστέρες θα πλησιάσουν πολύ κοντά ο ένας τόν άλλο, χωρίς όμως να συγκρουσθούν εν γένει, και μετά θα απομακρυνθούν πάλι. Αυτά όμως ισχύουν μόνο στην Νευτώνεια Θεωρία. "Αν οι αστέρες προσεγγίσουν πάρα πολύ, ώστε τα φαινόμενα Σχετικότητας να είναι πολύ ισχυρά, τότε η κατάρρευση σε ένα σημείο είναι αναπόφευκτη, γιατί η βαρύτης σύμφωνα με τη Γενική Σχετικότητα είναι πολύ ισχυρότερη σε μικρές αποστάσεις, παρά στη Νευτώνεια Θεωρία.

Το θέμα της βαρυτικής καταρρεύσεως σε άνωμαλίες του χωροχρόνου το μελέτησαν συστηματικά οι Penrose και Hawking από το 1965 έως το 1970 και έφθασαν σε ένα πολύ σημαντικό θεώρημα. Το θεώρημα αυτό λέει ότι η κατάρρευση σε ένα σημείο-άνωμαλία του χωροχρόνου είναι αναπόφευκτη αν ισχύουν ώριμοί περιορισμοί και συγκεκριμένα αν

(1) Η ενέργεια είναι θετική,

(2) Δεν υπάρχουν κλειστές χρονοειδείς καμπύλες, δηλαδή δεν υπάρχουν «ταξίδια στο παρελθόν»,

(3) Ο χωροχρόνος δεν έχει παντού καμπυλότητα μηδέν κατά μήκος μιας γεωδαισιακής, και

(4) Υπάρχει μία παγιδευμένη επιφάνεια, δηλαδή μία επιφάνεια που από κάθε σημείο της η κίνηση είναι μόνο προς το μέσα.

Οι περιορισμοί αυτοί ισχύουν εν γένει. Έτσι η ενέργεια είναι θετική εν γένει, δεν υπάρχουν εν γένει ταξίδια στο παρελθόν, ή καμπυλότης κατά μήκος μιας γεωδαισιακής εν γένει είναι διάφορος του μηδενός και τέλος στην κατάρρευση που οδηγεί σε μια μελανή όπη οι κινήσεις είναι πάντοτε προς τα μέσα, έστω και αν δεν είναι η κίνηση ακριβώς ακτινική. Σύμφωνα λοιπόν με το θεώρημα αυτό η κατάρρευση σε μελανή όπη είναι αναπόφευκτη.

"Αν αντιστρέψουμε τη φορά του χρόνου οδηγούμαστε στο αναπόφευκτο της αρχικής εκρήξεως του Σύμπαντος (big bang) έστω και αν οι κινήσεις των γαλαξιών δεν ακολουθούν ακριβώς τον απλό νόμο του Hubble (13). Άρκει το γεγονός ότι οι έκτροπές από το νόμο αυτό είναι μικρές. Η ισοτροπία και ομογένεια του Σύμπαντος που διαπιστώνεται από την ισοτροπία της ακτινοβολίας μικροκυμάτων (όπως είδαμε οι έκτροπές από την ισοτροπία είναι μικρότερες από 10^{-5}) μάς οδηγεί στο ότι η αρχική άνωμαλία του Σύμπαντος είναι αναπόφευκτη.

Το θεώρημα των Hawking - Penrose αποτελεί την μεγαλύτερη πρόοδο στη Γενική Σχετικότητα των τελευταίων δεκαετιών. "Όπως σημειώνει ο Hawking: «Αυτό το θεώρημα οδήγησε στην εγκατάλειψη των προσπαθειών (κυρίως από τους Ρώσους) να δείξουν ότι υπήρξε μία προηγούμενη φάση συστολής και μία μη άνωμαλη αναπήδηση σε διαστολή». Πράγματι αυτό το θεώρημα οδηγεί σε μία «αρχή του Σύμπαντος», έτσι ώστε σήμερα η θεωρία της Αρχικής Εκρήξεως να είναι γενικά παραδεκτή από τους ειδικούς (αστρονόμους ή κοσμολόγους).

Ο Hawking μάλιστα εκφράζει το παράπονο γιατί η ανακάλυψη αυτή δεν έδωσε ένα βραβείο Nobel, τη στιγμή που βραβεία Nobel δίνονται για την ανακάλυψη απειροελαχίστων και φευγαλέων σωματίων της ύλης.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
Καθηγητής της Αστρονομίας
'Ακαδημαϊκός

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. E. Witten, Physics Today, April 1996, p. 24; May 1997, p. 28.
2. D. Nanopoulos, As time goes by, Rivista Nuovo Cimento 17, No. 10, 1, 1994.

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ» ΓΙΑ ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΧΡΟΝΙΑ

Σήμερα*, γιορτάζοντας τὰ ἐξήντα χρόνια ζωῆς καὶ δράσης τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ἀναδρομὴ, σχετικὰ μὲ τὴν ἴδρυση καὶ τὴν πορεία πού εἶχε στὰ ἐξήντα αὐτὰ χρόνια μὲ τὶς τόσο ἀξιόλογες καὶ σημαντικὲς δραστηριότητες ἱεραποστολικῆς ἐργασίας καὶ χριστιανικῆς μαρτυρίας, ὄχι μόνον μέσα στὸν ἐπιστημονικὸ χῶρο, ἀλλὰ καὶ στὴν ἑλληνικὴ κοινωνία γενικώτερα, θὰ ἦταν νομίζουμε μία καλὴ εὐκαιρία νὰ δοῦμε σήμερα πῶς μπορεῖ ἡ Χ.Ε.Ε., μέσα σ' αὐτὴ τὴν περίοδο ἐπαναστατικῶν ἐκρήξεων στὴν ἐπιστῆμη καὶ ἀνακατατάξεων στὶς κοινωνικὲς δομές, νὰ δράσει, συνεχίζοντας τὴν παράδοση καὶ τὴ γραμμὴ πού χάραξαν τὰ ἰδρυτικὰ μέλη τῆς, μὲ κεντρικὸ πάντα σημεῖο ἀναφορᾶς, τὸ σωτηριολογικὸ μῆνυμα τοῦ Χριστοῦ.

Πέρασαν ἐξήντα χρόνια, ἄλλαξαν πρόσωπα καὶ τρόποι ἐκφράσεως τοῦ μηνύματος αὐτοῦ, οἱ βασικὲς ὅμως ἀρχὲς παρέμειναν οἱ ἴδιες, ἀναλλοίωτες καὶ εἶναι αὐτὲς πού πάντοτε ἐμπνέουν τὰ μέλη τῆς Ἐνώσεως καὶ πού ἀποτελοῦν τὶς κατευθυντήριες γραμμὲς στὴ συνεχῆ πορεία τῆς διαχρονικά.

Σημαντικὸ στοιχεῖο πού παίζει ρόλο στὸν προγραμματισμὸ δραστηριοτήτων τῆς Χ.Ε.Ε. εἶναι ἡ ἐιραρχοῦσα τῶν θεμάτων καὶ προβλημάτων. Ἡ Χ.Ε.Ε. ὡς Σωματεῖο Χριστιανῶν Ἐπιστημόνων, εἶναι προφανὲς ὅτι σὲ πρώτη προτεραιότητα ἔχει θέσει δρατη-

ριότητες πού ἀναφέρονται στὸν ἐπιστημονικὸ χῶρο καὶ ἐπιθυμία τῆς εἶναι νὰ δίνει πάντα ἓνα «παρῶν» στὸ χῶρο αὐτόν, νὰ ἀκούγεται ἡ φωνὴ τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ἠθικῆς.

Ἄναμφίβολα ὑπάρχουν διάφοροι τρόποι προσεγγίσεως καὶ μελέτης τῶν προβλημάτων. Ἡ Χ.Ε.Ε. ὅμως, ἕναν τρόπο χρησιμοποιοῦ, αὐτόν πού περνᾷ μέσα ἀπὸ τὸ πρῶτο τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ αὐτό, διότι τὸ ἀντικείμενο μελέτης, δὲν θεωρεῖ ὅτι ἔχει μόνον μία διάσταση, τὴν ὑλική, ἀλλὰ ὅτι εἶναι πολυδιάστατο, ὡς ἔχον καὶ πνευματικὲς καθὼς καὶ ἠθικὲς διαστάσεις.

Ὁ χριστιανὸς ἐπιστήμων θὰ πρέπει νὰ ἔχει βάλει ὡς πρωταρχικὸ στόχο τῆς ζωῆς του τὸ ξεκαθάρισμα μέσα του, στὰ θέματα πίστεως. Ἄνεπιφύλακτη ἀποδοχὴ τῆς ὀρθοδόξου διδασκαλίας, μὲ βάση τὰ μηνύματα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὶς διδαχὲς τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, εἶναι βασικὸ στοιχεῖο πού χαρακτηρίζει ἓναν πιστὸ Χριστιανό. Χωρὶς ἀγάπη πρὸς τὸν Χριστὸ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει καὶ ἀγάπη πρὸς τὸν συνάνθρωπο καὶ αἴσθημα κοινωνικῆς προσφορᾶς καὶ ἐπομένως ἐνεργὸς συμμετοχὴ στὴ δράση ἐνὸς χριστιανικοῦ σωματείου, ὅπως αὐτὸ τῆς Χ.Ε.Ε. Ἡ ἔνταξη ἐνὸς ἐπιστήμονος στὰ μέλη τῆς Χ.Ε.Ε. ἔχει τὴ σημασία τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τῆς, μὲ ὅ,τι συνεπάγεται ὁ ὅρος αὐτός. Θὰ εἶναι σφάλμα μεγάλο, ἡ ἔνταξη ἐνὸς ἐπιστήμονος στὴ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐπιστημόνων νὰ ἔχει στόχο τὴν ἐξυπηρέτηση ἰδιοτελῶν σκοπῶν, μὲσω γνωριμιῶν καὶ συνάψεως κοινωνικῶν σχέσεων. Αὐτό, δὲν συνάδει πρὸς τὴν ἀξιοπρέπεια ἐνὸς σοβαροῦ ἀνθρώπου καὶ μάλιστα ἐπιστήμονος. Αὐτό, ἀποτελεῖ ἀσυνέπεια

* Τὴν 7ην Δεκεμβρίου π.ἔ. ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» σὲ εἰδικὴ συγκέντρωση ἐώρτασε τὰ 60 χρόνια ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς τῆς εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσα τοῦ Συλλόγου «ὁ Ἀπόστολος Παῦλος» (ὁδὸς Καρύση 14).

πρὸς τὶς ἀρχὲς καὶ πεποιθήσεις ποὺ θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρίζουν ἕναν σωστὸ χριστιανὸ ἐπιστήμονα.

Ἴσως θὰ πρέπει νὰ τονίσουμε καὶ πάλι ἐδῶ, ὅτι τὸ πνευματικὸ περιχόμενο στοῦ ὁποῖο στηρίζεται ἡ ὅλη δομὴ τῆς Χ.Ε.Ε., εἶναι τὸ αἷτιο τῆς μακρόχρονης ζωῆς της. Γι' αὐτὸ ὁ κυριώτερος στόχος τῆς Ἐνώσεως, εἶναι ἡ διαρκὴς πνευματικὴ κατάρτιση τῶν μελῶν της, μὲ τὰ μέσα ποὺ μᾶς διαθέτει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Μέσα στὰ πλαίσια τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ καταρτισμοῦ οἱ περαιτέρω στόχοι τῆς Χ.Ε.Ε., σηματοδοτοῦνται ἀπὸ τὴ δραστηριοποίηση τῶν μελῶν της γιὰ θέματα, ἐθνικά, ἐπιστημονικά, κοινωνικά, φιλοσοφικά, πολιτιστικά, μὲ τελικὸ σκοπὸ τὴ διαμόρφωση ὑγειοῦς κοινωνικοῦ κλίματος. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι εἶναι αὐτοὶ ποὺ διαμορφώνουν τὶς ιδέες καὶ ἐπηρεάζουν τὰ μέλη τῆς κοινωνίας.

Ἔτσι λοιπὸν οἱ δραστηριότητες τῆς Χ.Ε.Ε. ἔχουν προκαθορισμένα βασικά πλαίσια, μέσα στὰ ὁποῖα κινοῦνται. Ἡ ἐπίτευξη τῶν στόχων ὅμως, ἀπαιτεῖ προγραμματισμὸ καὶ μεθόδευση ἐνεργειῶν, ὥστε τὸ ἀποτέλεσμα νὰ εἶναι θετικὸ καὶ ἀποδεκτὸ ἀπὸ τὴ σωστὴ μερίδα τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι πολὺπλοκο, χρειάζεται μελέτη γιὰ κάθε ἐπὶ μέρους δράση, μελέτη τῶν νέων δεδομένων τῆς κάθε ἐποχῆς καὶ τῶν ἀνησυχιῶν τοῦ ἀνθρώπου γιὰ βασικά θέματα ζωῆς καὶ ἐπιβίωσής του, ποὺ στὶς ἡμέρες μας σημειώνονται μὲ ρυθμὸ πιὸ συχνὸ ἀπὸ παλαιότερα χρόνια. Θὰ εἶναι σφάλμα πολὺ μεγάλο, ἂν παραβλέψουμε τὶς νέες τεχνολογικὲς ἐξελίξεις καὶ τὶς πρόσφατες ἀνακαλύψεις τῶν μοριακῶν βιολόγων, ποὺ ἀνατρέπουν τὶς μέχρι σήμερα ἐπικρατοῦσες ιδέες καὶ ἔχουν ἀρχίσει νὰ ἐπιφέρουν σοβαρὲς ἀναστατώσεις καὶ ἀνακατατάξεις στὶς κοινωνίες. Ἄς μὴν παραθεωροῦμε ἐξ ἄλλου, τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ εὐκολὴ ἐπικοινωνία τῶν λαῶν σήμερα καὶ ἡ κατάργηση τῶν συνόρων τῶν κρατῶν μελῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως, δημιουργεῖ μία βαθμιαία ἀλλαγὴ

τῆς νοοτροπίας τῶν μελῶν τῶν κοινωνιῶν καὶ τῆς ἐλληνικῆς θεαίως κοινωνίας, μὲ ἐπακόλουθο τὴ δημιουργία κοινωνικῶν ἀνακατατάξεων, μὲ ἄγνωστη πρὸς τὸ παρὸν κατάληξη ὡς πρὸς τὴ μορφή τῆς τελικῆς δομῆς.

Χρειάζεται λοιπὸν νέα στρατηγικὴ δράσης, μὲ ἐφαρμογὴ μεθόδων, ποὺ νὰ ἀνταποκρίνονται στὰ νέα δεδομένα.

Οἱ ἀναφορὲς ποὺ στὴ συνέχεια ἀκολουθοῦν, δὲν ἀποτελοῦν παρὰ ἕνα μικρὸ σκεπτικὸ, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀκολουθηθεῖ ὡς βάση γιὰ μιὰ ἐκσυγχρονημένη μεθόδευση δράσης τῆς Χ.Ε.Ε. στὰ ἀμέσως προσεχῆ χρόνια. Δὲν ὀλοκληρώνει τὸ θέμα, ἀλλὰ προβάλλει ὀρισμένες γραμμὲς δράσεως, γιὰ συγκεκριμένα θέματα ποὺ σήμερα ἔχουν μεγάλη ἐπικαιρότητα στὸν ἐπιστημονικὸ χῶρο.

Τὸ θέμα ἐπικεντρώνεται στὴ συνέχεια, στὶς σύγχρονες ἐπιστημονικὲς ἐξελίξεις καὶ στὴν ἀνάγκη συνενώσεως τῶν ὑγειῶν πνευματικῶν δυνάμεων καὶ ἰδίως ἐνεργοποιήσεως τῶν νέων χριστιανῶν ἐπιστημόνων, γιὰ μιὰ ἐνεργὸ παρουσία στὸν ἐπιστημονικὸ χῶρο καὶ στοὺς χώρους λήψεως ἀποφάσεων, ὥστε ἡ φωνὴ τῶν ἐπιστημόνων ποὺ ἔχουν καὶ τὴν ιδιότητα τοῦ πιστοῦ χριστιανοῦ, νὰ ἔχει βαρύτητα καὶ νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

Ἄν ἐπικεντρωθοῦμε στὸν ἐπιστημονικὸ καθαρὸ χῶρο, μποροῦμε νὰ θέσουμε τὸ ἐρώτημα, ποιὲς εἶναι σήμερα οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς ποὺ δημιουργοῦν τὴν ἐμφάνιση νέων προβλημάτων στὸν ἄνθρωπο καὶ ἀναταράσσουν τὸν κοινωνικὸ περίγυρο; Ἄς ρίξουμε μιὰ πολὺ σύντομη ματιὰ στὴ σημερινὴ κατάσταση.

Τακτικὰ πλέον σήμερα, ὁ Τύπος καὶ γενικὰ τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐνημερώσεως, μᾶς κάνουν γνωστὰ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς τεχνολογίας καὶ βιοτεχνολογίας. Ἡ πρόοδος τῆς ἠλεκτρονικῆς καὶ τῆς πληροφορικῆς ἔχει ὑπερσέλθει γιὰ καλὰ στὴ ζωὴ μας. Ἡ ἐπιστημονικὴ γνώση γίνεται ὁλοῦν καὶ περισ-

σότερο κτῆμα τῶν πολλῶν. Ἡ γνώση προσφέρεται πλέον ἠλεκτρονικὰ καὶ ἡ ἐπικοινωνία μεταξύ τῶν ἐπιστημόνων ἔχει καταργήσει τὶς ἀποστάσεις καὶ ἔχει μειώσει, στὸ ἐλάχιστο, τὸν χρόνο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, ἡ βιοτεχνολογία μὲ τὶς πρόσφατες ἐξελίξεις τῆς μοριακῆς βιολογίας καὶ γενετικῆς μηχανικῆς, δημιουργεῖ τραντάγματα δυνατά, μὲ ἐρωτηματικὰ πὺ ἀγγίζουσι βασικὲς ἠθικὲς ἀξίες καὶ ἔχουσι ἀναστατώσει ὄχι μόνον τὸν ἰατρικὸ κόσμον, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐπιστήμονες ἄλλων εἰδικότητων, μηδὲ τῶν θεολόγων ἐξαιρουμένων. Οἱ ἐξελίξεις στὸ ἄμεσον μέλλον εἶναι ἀπρόβλεπτες, πολὺ δὲ περισσότερο ἄγνωστες, ἂν πᾶμε σὲ λίγο μεγαλύτερη χρονικὴ περίοδο. Δὲν εἶναι ἀκόμη σαφὴς ἡ εἰκόνα πὺ δίνεται στὸν πολὺν κόσμον, ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς βιοτεχνολογίας. Οἱ ἐρευνητὲς κάθε τόσο μᾶς αἰφνιδιάζουσι μὲ τὶς ἀνακαλύψεις τοὺς στὸν τομέα τῆς γενετικῆς μηχανικῆς καὶ τὰ ἐρωτηματικὰ ὄλο πληθαίνουσι. Ἐρωτηματικὰ πὺ ἀναφέρονται στὴν ὑγεία καὶ στὴ διαβίωση τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ πὺ ἀναφέρονται στὰ εἶδη διατροφῆς του, ἢ στὴ σωστὴ διαχείριση τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Οἱ ἐξελίξεις αὐτὲς, ἐπόμενο εἶναι νὰ δημιουργοῦν μίαν ἀβεβαιότητα καὶ μίαν ἀσάθια στὸν προγραμματισμὸ δραστηριοτήτων καὶ ἐκδηλώσεων ὄχι μόνον στὰ κοινωνικὰ σύνολα, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὰ τὰ ἄτομα.

Ἰδιαιτέρως, ὡς ἐπιστήμονες, θὰ πρέπει νὰ τονίσουμε τὶς συντελούμενες στὶς μέρες μας ἀνακατατάξεις στὸν τομέα τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἐργασιακῆς ἀπασχόλησης. Οἱ νέοι ἐπιστήμονες, μὲ ἓνα ἢ καὶ περισσότερα πτυχία στὸ χέρι, ἀναζητοῦν ἐναγωνίως νὰ βροῦν ἐργασία πὺ νὰ ἀνταποκρίνεται στὸ γνωστικὸ ἀντικείμενον πὺ ἔχουσι σπουδάσει καὶ δὲν βρίσκουσι. Ἡ ἀγορὰ ἐργασίας ἔχει στραφεῖ στὴν ἀναζήτησιν νέων εἰδικότητων, ἀνατρέποντας τὰ δεδομένα πὺ κυριαρχοῦσαν γιὰ πολλὰ χρόνια καὶ ὀδηγοῦσαν τοὺς νέους στὴν ἐπιλογή, γιὰ σπουδὲς συγκεκριμένων ἐπιστημῶν «καταξιωμένων» ἀπὸ τὴν κοινωνία. Ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολι-

σμὸς τῶν νέων μας, δυστυχῶς στὴ χώρα μας, εἶναι... σὲ νηπιακὴ φάση.

Ποιὸς θὰ δώσει ἐλπίδα στοὺς νέους ἐπιστήμονες;

Ποιὸς θὰ τοὺς γιγαντώσει τὴ θέλησιν γιὰ πρόοδο, μὲσω μιᾶς σωστῆς καὶ ὀλοκληρωμένης παιδείας;

Ποιὸς θὰ τοὺς βεβαιώσει γιὰ ἓνα καλύτερο αὔριο;

Ἐμεῖς τὰ μέλη τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων, ἔχοντας κάνει αὐτὲς τὶς διαπιστώσεις, ἔχουμε καθήκον, εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ νιώσουμε τὰ ἀγωνιώδη προβλήματα τῶν νέων πτυχιούχων, νὰ συμπορευθοῦμε μαζί τοὺς, δίνοντάς τοὺς πνοὴ ἐλπίδας, συγχρόνως ὁμως ἐνισχύοντάς τοὺς, στὴν ἀναζήτησιν λύσεων, μὲσω μιᾶς παιδείας βασισμένης στὰ σημερινὰ δεδομένα. Κοιτάζοντας τί συμβαίνει σήμερον στὰ ἀνεπτυγμένα κοινωνικῶς κράτη τῆς Δ. Ἐυρώπης διαπιστώνουμε μίαν συνεχῆ ἐξέλιξιν τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ τοὺς, μὲσω μιᾶς ὀλοῦν ἐκσυγχρονηζόμενης παιδείας. Μία συνεχῆς παιδεία, ἀναδεικνύει τὰ στελέχη πὺ ἡγοῦνται τῶν κοινωνιῶν, πὺ διαπρέπουσι στὴν ἐπιστήμη, πὺ ἡγοῦνται στὸν πολιτισμὸ καὶ πὺ διαμορφώνουσι τὴ φιλοσοφικὴ σκέψιν καθὼς καὶ τὶς ἰδέες, γιὰ μίαν σύγχρονη ζωὴ στὶς κοινωνίες.

Ἐπιπλέον ἡ συνεχῆς παιδεία ἢ ὅπως ἀλλιῶς λέγεται ἢ διὰ βίου παιδεία, εἶναι ἀπαραίτητη στοὺς σημερινούς καιρούς, ἀλλὰ καὶ ἡ ὀλοκληρωμένη μορφή παιδείας, πὺ συνδυάζει τὴν ἐφαρμογὴ ἰσόρροπων ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν, ὥστε νὰ δίνει στὸν ἀνθρώπον τὴν ἀξία πὺ τοῦ πρέπει, τὴν ἀξία πὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πνευματικὴ ὑπόστασίν του.

Ὁ χριστιανὸς ἐπιστήμων, δὲν φοβάται τὶς ἐξελίξεις τῆς τεχνολογίας καὶ τῆς βιοτεχνολογίας καὶ τὰ «συνταρακτικὰ» εὐρήματα τῶν ἐργαστηριακῶν ἐρευνῶν. Πρωταρχικὸς στόχος ὄλων τῶν ἀνακαλύψεων εἶναι ἡ βελτίωσις τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅταν οἱ ἐπιστήμονες ἐρευνητὲς κινοῦνται μὲσα σὲ καθορισμένα λογικὰ καὶ ἠθικὰ πλαίσια, ὅπως συνήθως συμβαίνει, τότε γίνονται συ-

νεργοί Θεοῦ. Οἱ ἔννοιες ὁμως αὐτὲς δὲν ἐπιβάλλονται ἐκ τῶν ἄνω, ἔχουν πνευματικές διαστάσεις καὶ ἐμπνέονται. Εἶναι ἐπομένως χρέος τῶν χριστιανῶν ἐπιστημόνων, νὰ ἐμπνεύσουν στὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα τὶς ἔννοιες αὐτὲς, δηλαδὴ τὸ σεβασμὸ πρὸς τὸν ἄνθρωπο καὶ πρὸς τὸν περιβάλλοντα αὐτὸν φυσικὸ κόσμο, θεωρούμενα καὶ τὰ δύο ὡς μία ἐνότητα ποῦ ἐκφράζει τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ Δημιουργοῦ. Δὲν νοεῖται, μέσα στὴ Δημιουργία, ἐκτροπὴ ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἰσορροπία· μόνο δυσμενῆ, καὶ σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις καταστρεπτικά, ἀποτελέσματα ἔχει νὰ δώσει αὐτή.

Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐκρηξη τῶν ἐπιστημονικῶν ἐξελίξεων ὁ ρόλος τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραμένει περιθωριακός. Τὰ θέματα αὐτὰ ἤδη ἔχουν ἀπασχολήσει τὰ τελευταῖα χρόνια τὰ μέλη τῆς Χ.Ε.Ε. Ἔχει διαπιστωθεῖ ὅτι, σήμερα παρὰ ποτὲ ἄλλοτε, ὅλες οἱ πνευματικὲς δυνάμεις τῆς χώρας ποῦ ποῦ πιστεύουν στὸ λυτρωτικὸ μήνυμα τοῦ Χριστοῦ, θὰ πρέπει νὰ ἐνώσουν τὶς προσπάθειές του γιὰ νὰ μπορέσει ἡ φωνή τους νὰ ἀκουσθεῖ σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς κοινωνίας μας. Τὸ Δ. Σ. τῆς Χ.Ε.Ε. ἔχοντας συνηδαιοποιήσει τὴν ἀνάγκη αὐτή, ἔχει ἀρχίσει σχετικὲς προσπάθειες ποῦ μέχρι σήμερα ἔχουν τύχει θετικῆς ἀποδοχῆς.

Δὲν εἶναι σχῆμα λόγου νὰ ποῦμε ὅτι ἡ «φωνή» τοῦ χριστιανοῦ ἐπιστήμονα, σὲ ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ ἐπίπεδα, θὰ πρέπει νὰ ἀκούγεται, νὰ ἔχει βαρύτητα καὶ νὰ γίνεται σεβαστὴ ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ὅχι, δὲν πρέπει καὶ δὲν εἶναι δυνατόν, ἓνα πνευματικὸ καὶ ἱεραποστολικὸ Σωματεῖο ὅπως ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐπιστημόνων νὰ μείνει στὸ περιθώριο τῶν ἐξελίξεων, ἔξω ἀπὸ τὶς διάφορες «τράπεζες» λήψεως ἀποφάσεων σὲ τόσο ζωτικῆς σημασίας θέματα.

Οἱ νέοι χριστιανοὶ ἐπιστήμονες, εἶναι αὐτοὶ ποῦ θὰ δώσουν, τὴ σωστὴ διάσταση τῶν ἐπιστημονικῶν ἐξελίξεων στὴν κοινωνία, εἶναι αὐτοὶ ποῦ θὰ διαμορφώσουν τὴ σωστὴ φιλοσοφικὴ σκέψη καὶ ἄποψη, γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν πορεία του στὸν κόσμο αὐτόν.

Πολλὰ περιμένουμε ἐμεῖς οἱ παλαιότεροι, ἀπὸ τοὺς νέους ἐπιστήμονες. Τοὺς καλοῦμε νὰ συμπορευθοῦμε σ' ἓνα ἰδιόμορφο καὶ δύσκολο ἔργο: Νὰ ἀφυπνήσουμε τὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα τῆς χώρας μας, νὰ ἐνοποιήσουμε τὶς διεσπασμένες ὑγιεῖς πνευματικὲς δυνάμεις καὶ νὰ ἐργασθοῦμε μέσα σὲ σύγχρονα ὀργανωτικὰ πλαίσια, ὥστε νὰ εἴμαστε ἀποδοτικοί. Τοὺς καλοῦμε νὰ πλαισιώσουν τὶς δημιουργούμενες κατὰ κλάδους «Ὅμαδες Ἐργασίας» γιὰ τὴ μελέτη τῶν ἐπιμέρους θεμάτων σύγχρονου προβληματισμοῦ, μέσα ἀπὸ τὰ πρῶτα τῶν μηνυμάτων τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν μελετῶν αὐτῶν νὰ προβάλλονται ὡς κατευθυντήριες γραμμὲς εὐρύτερης ἀποδοχῆς ἀπὸ τὴν κοινωνία. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε αὐτὸ ποῦ κάποτε εἶχε πεῖ ὁ ἀείμνητος Καθηγητῆς Τσιριντάνης ὅτι «Ὁ Χριστιανισμὸς προσφέρει τὴν κατεύθυνση, προσφέρει τὸν προσανατολισμὸν, δείχνει τὸν δρόμον».

Αὐτὴ τὴ σωστὴ πορεία ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, καλεῖται ἡ Χ.Ε.Ε. νὰ δώσει στὴν κοινωνία σήμερα. Σὲ μία κοινωνία ἐξελισσόμενη, ὅπου ὅλα τίθενται ὑπὸ ἀμφισβήτηση καὶ κλονίζονται θεμελιώδεις κοινωνικὲς ἀρχὲς καὶ παραμερίζονται ἠθικὲς ἀξίες.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωση Ἐπιστημόνων καλεῖται νὰ πιάνει τὸ σφιγμὸ τῆς κάθε ἐποχῆς. Νὰ μελετᾷ τὸν κοινωνικὸ περίγυρο, νὰ ἐνεργοποιεῖ τὶς πνευματικὲς ἔννοιες καὶ νὰ ἀξιοποιεῖ τὸ πνευματικὸ δυναμικὸ τῶν μελῶν της, ἰδίως τῶν νεωτέρων.

X. ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Ὁμότιμος Καθηγητῆς

Γεωπονικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Α'

Ο 4ος μετά Χριστόν αιώνας αποτελεί μία σημαντική μεταβατική περίοδο, όπου συντελούνται μεγάλα κοσμοϊστορικά γεγονότα, τὰ ὁποῖα θὰ διαμορφώσουν γιὰ τοὺς μετέπειτα αἰῶνες μιὰ νέα κατάσταση κυρίως στὸν Εὐρωπαϊκὸ χῶρο καὶ στὴν Ἑγγὺς Ἀνατολή, τόσο μετὰ τὴν εἴσοδο στὴν ἱστορικὴ ζωὴ τῶν βαρβαρικῶν φύλων τοῦ Βορρᾶ, ὅσον καὶ μετὰ τὴν ἐξάπλωση, κυρίως μέσα στὰ ὅρια τῆς ἐνιαίας ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας τῆς εὐαγγελικῆς ἀλήθειας, ἡ ὁποία ἀποτέλεσε καὶ τὸν κύριο συντελεστὴ τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῶν λαῶν αὐτῶν.

Ο αἰώνας αὐτὸς ἀρχίζει μετὰ τὸν τελευταῖο καὶ πλέον συστηματικὸν διωγμὸ τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα Διοκλητιανὸν (305-311), γιὰ νὰ ἀκολουθήσει ὁμως σύντομα στὶς ἀρχὲς τῆς δευτέρας δεκαετίας τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τοῦ διατάγματος τῶν Μεδιολάνων τὸ ἔτος 313 ἀπὸ τὸν Μέγα Κωνσταντῖνον ἢ καθιέρωση τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας στὴν ἐπικράτεια τῆς ἀπέραντης αὐτοκρατορίας του, μετὰ συνέπεια ἡ χριστιανικὴ θρησκεία νὰ εἶναι ἐλεύθερη ὅπως καὶ οἱ λοιπές.

Μέσα στὶς ἄλλες πρωτοβουλίες τοῦ Μ. Κωνσταντίνου εἶναι καὶ ἡ ἵδρυση τῆς Νέας Ρώμης, τῆς Κωνσταντινουπόλεως (324-330), ὡς νέας ἑδρας τῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἡ ὁποία ἔγινε σύντομα τὸ πολιτικὸ, θρησκευτικὸ, οἰκονομικὸ καὶ πνευματικὸ κέντρο αὐτῆς. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ σὲ συνδυασμὸ καὶ μετὰ τὶς βαρβαρικὰς κατακτήσεις στὴ Δύση συντελεῖ στὴν βαθμιαία παρακμὴ τῆς Ρώμης, τὴν κατάλυση τοῦ δυτικοῦ ρωμαϊκοῦ

κράτους τὸ 476 ἀπὸ τὸν Ὀδόακρο καὶ τὴν μετάρθεση τοῦ κέντρου βάρους τῆς μεγάλης αὐτῆς ἱστορικῆς ἀποστολῆς στὴν Ἀνατολή.

Ἡ ἀνεξιθρησκεία ποὺ καθιερώθηκε τὸ 313 ἦταν γενικὴ καὶ ἀφοροῦσε τόσο τοὺς Χριστιανοὺς ὅσον καὶ τοὺς ἐθνικοὺς. Ὅμως σιγὰ σιγὰ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπαγόρευσε τουλάχιστον ὀρισμένες πράξεις παγανιστικῆς λατρείας, ὀρισμένες θυσίες κ.λ.π. πράγμα ποὺ εἶχε ὡς ἔμμεση συνέπεια ἕναν οικονομικὸ στραγγαλισμὸ μετὰ τὴν στέρηση τῶν χρηματικῶν εισφορῶν, ποὺ συνόδευαν συνήθως αὐτὲς τὶς ἱεροτελεστεῖες, στοὺς ναοὺς τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ εὐνόησε τὸν Χριστιανισμὸ, καθιέρωσε τὴν Κυριακὴν ὡς ἡμέρα ἀργίας, κατὰ τὴν ὁποία ἀπαγόρευσε νὰ γίνετα ὅποιαδήποτε δημόσια πράξη. Στὸς ἐπίσκοπους ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα νὰ δικάζουν τοὺς κληρικοὺς, χωρὶς τὴν ἐπέμβαση τῶ δικαστηρίων τοῦ κράτους κ.ἄ.

Ὅλα αὐτὰ τὰ μέτρα ἀποτελοῦν βήματα γιὰ τὴν προοδευτικὴ ἀναγνώριση τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ὡς ἐπίσημης θρησκείας τῆς αὐτοκρατορίας, πράγμα ποὺ θὰ γίνετ ἐπὶ τοῦ Μ. Θεοδοσίου (379-395) μετὰ τὸ ἔδικτον τῆς Θεσσαλονίκης τὸ ἔτος 380. Ἔτσι μέσα στὸν τέταρτον αἰῶνα ἡ Ἐκκλησία μετὰ μόνον ὄπλο τὴν ἠθικὴ δύναμη ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν πίστη στὸν Χριστὸν ἐκέρδισε, μετὰ ἀπὸ τρεῖς αἰῶνες ἀδιάπτωτης πάλης ἀπέναντι στὴν ὑλικὴ δύναμη τῆς ρωμαϊκῆς ἐξουσίας, τὸν στέφανον τῆς νίκης.

Ἐν τῷ μεταξύ καὶ ἡ ἀντιπαλότητα τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὸν Ἰουδαϊσμὸ εἶχε λήξει μετὰ τὴν νίκη τῆς πρώτης, χωρὶς νὰ δώσει οὐ-

σιαστικά μάχη με τὸν δεύτερο, τὸν ὁποῖον παρέκαμψε ἀποτεινόμενη πρὸς τοὺς ἄλλους λαούς, πρὸς τὰ ἔθνη, πρὸς τὴν οἰκουμένη, ἀφήνοντας πίσω του τὸ φανατικὸ μισοσκόταδο τῆς μικρῆς Ἰουδαίας, ἢ ὁποία μάλιστα εἶχε καταλυθεῖ ἀπὸ τὸν Τίτο τὸ 70 μ.Χ. καὶ ὀριστικὰ τὸ 135 μ.Χ. ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀδριανοῦ.

Β'

Ὡστόσο ὁ Χριστιανισμὸς εἶχε νὰ ἀντιμετώπισε καὶ μία ἄλλη δύναμη, τὸν Ἑλληνισμό, ἢ ὁποία δὲν διέθετε κρατικὴ ἐξουσία, ἦταν ὅμως δύναμη πνευματικὴ, ἀσύλληπτη καὶ γι' αὐτὸ ὑπολογίσιμη.

«Ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε νικηθεῖ ἀπὸ τὰ ὄπλα τῶν Ῥωμαίων ἀρκετὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ ἐφάνηκε ὁ Χριστός. Ὅμως ὁ “οἰκουμενικὸς” ἐξελληνισμὸς καὶ ἡ “κοινὴ” ἑλληνικὴ γλῶσσα ἀποτελοῦσε ὅλους τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες καὶ συνεπῶς καὶ κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ζωντανὲς δυνάμεις. Ἡ ψυχὴ τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἦταν πάντα γεμάτη ἀπὸ ἑλληνικὸ φῶς, ἓνα φῶς φθινοπωρινὸ ἴσως, λαμπρὸ ὅμως ἀκόμη καὶ ἀνήσυχον»¹.

Ἡ νικήτρια Ῥώμη εἶχε στραφεῖ μετὰ τὴν νίκη της πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἀντλώντας ἀπὸ τὴν Ἀθήνα πνευματικὴ βοήθεια. Ῥωμαῖοι ἐπιφανεῖς, ἀκόμη καὶ αὐτοκράτορες, με φιλοσοφικὴ διάθεση καὶ σεβασμὸ στὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ἀπέδιδαν στὴν Ἀθήνα, τὴν πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ φωτός, μεγάλες τιμὲς, κάνοντας ἐντυπωσιακὲς ἐπισκέψεις καὶ κατασκευάζοντας σημαντικὰ ἔργα.

Παράλληλα στοὺς τρεῖς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες, στὴν περίοδο τῶν διωγμῶν καὶ τῶν κατακομβῶν, σημειώνονται σημαντικὰ δῆματα προσεγγίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ μετὰ τὸν Ἑλληνισμό, ἀπὸ τοὺς Ἑλληνιστὲς Ἰουδαίους, τοὺς ἀποστολικοὺς Πατέρες, τοὺς ἀπολογητὲς, τὴν Καθηγητικὴ Σχολὴ τῆς Ἀλεξανδρείας. Ὅμως τὸ γεγονός ὅτι ἡ θεωρουμένη ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ πραγματοποιεῖται κυρίως στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο καὶ ἐν γένει στὶς ἀνα-

τολικὲς ἀλλὰ καὶ στὶς δυτικὲς ἐξελληνισμένους ἐπαρχίες τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας καθιστᾷ κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ἓνα ἀπὸ τὰ κύρια μελήματα αὐτῆς γιὰ τοὺς ἐξῆς δύο βασικοὺς λόγους: Ὑπῆρξε ἀφ' ἑνὸς ζωτικὴ ἀνάγκη ἡ διατύπωση τοῦ δόγματος προκειμένου νὰ μὴ νοθευθεῖ ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὶς ποικιλόνυμες αἱρέσεις καὶ νὰ διαφυλαχθεῖ ἡ ἐνότητά αὐτῆς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῆς Παιδείας σὲ μία κοινωνία, ἢ ὁποία εἶχε διαποτισθεῖ ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ τρόπο ζωῆς καὶ εἶχε ἐθισθεῖ μετὰ τὴν ἑλληνικὴ σκέψη.

Τὰ δύο αὐτὰ σοβαρότατα προβλήματα, τὰ ὁποία ἀντιμετώπισε ἡ Ἐκκλησία στὰ πρῶτα βήματα τῆς ἐλευθερίας της, ἀπέτελεσαν καὶ πρόκληση ἀφ' ἑνὸς γιὰ τὴν ἀναίρεση τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν εἰσηγητῶν τῶν αἱρέσεων καὶ ἀφ' ἑτέρου γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς στάσεως αὐτῆς ἐναντι τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, με ἀποτέλεσμα τὴν ἀνάπτυξη μιᾶς ἀντιρρητικῆς κατὰ τῶν αἱρέσεων διδασκαλίας καὶ τὴν ὀρθὴ ἐρμηνεία τῶν ἐξ ἀποκαλύψεως Ἀληθειῶν καὶ τὴν νηφάλια καὶ ψυχραῖμη τοποθέτησή της ἐναντι τῆς «θύραθεν» σοφίας. Οἱ καρποὶ αὐτῆς τῆς πνευματικῆς ζυμώσεως, στὴν ὁποία πρωταγωνιστικὸ ρόλο ἔπαιξαν οἱ τρεῖς Καππαδόκες Πατέρες καὶ στὴν συνέχεια ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἀπέτελεσαν τὸ αἰτιολογικὸ γιὰ νὰ θεωρηθεῖ ὁ τέταρτος αἰῶνας, ὡς ὁ χρυσὸς αἰῶνας τῆς Ἐκκλησίας.

«Οἱ αἱρετικοί, χωρὶς ἴσως νὰ τὸ ἔχουν συνειδητοποιήσει ἀντιπροσώπευαν μίαν ἐπιστροφή τῆς φιλοσοφίας, μίαν ὄψιμη ἀντεπίθεση τῆς φιλοσοφίας κατὰ τῶν δογμάτων τῆς νέας θρησκείας. Χαρακτηριστικὸ τῶν αἱρετικῶν εἶναι, ὅτι στὴν σκέψη τους καὶ στὴν σειρά τῶν συλλογισμῶν τους κυριαρχεῖ μᾶλλον ἡ λογικὴ ἀναγκαιότητα, πὺ τὸς ὀδηγεῖ στὰ συμπεράσματά τους, ἐπιστρατεύοντας τὰ ὄπλα τῆς φιλοσοφίας, γιὰ νὰ παραμορφώσουν τὰ δόγματα»².

Ἡ γνώση ὅμως τὴν ὁποία ἐπιχειρεῖ νὰ

κατακτήσει ο άνθρωπος με την δύναμη της λογικής του οδηγεί κατά κανόνα σε άμετρες έκδοχές και όχι σε μία μονοσήμαντη και αναμφισβήτητη αλήθεια. Έτσι ερμηνεύεται το γεγονός ότι με την μέθοδο της ανάλυσης του δόγματος με κυρίαρχο όργανο την λογική, όπως έχρησιμοποιείτο από την ελληνική διάνοηση, ξεφύτρωσαν πλήθος αίρέσεων, που άπασχόλησαν την Εκκλησία για τέσσερες και πλέον αιώνες.

Για την Εκκλησία όμως η γνώση δεν μπορεί να φθάσει εκεί όπου υπάρχει «**ή οδός και ή αλήθεια και ή ζωή**», γιατί το δόγμα στηρίζεται κατά βάση στην Αποκάλυψη, όπως αυτή είναι διατυπωμένη κυρίως στα Ίερά Βιβλία και συμπληρώνεται, εμπλουτίζεται και ερμηνεύεται από την Ίερά Παράδοση.

Όμως στην προσπάθεια για την διατύπωση του δόγματος και την ερμηνεία των Βιβλικών κειμένων, για την όριοθέτηση της οδού, την άποσαφήνιση της αλήθειας και την φανέρωση του νοήματος της ζωής, σε έναν κόσμο όπου κυριαρχούσε ο λόγος ο καλλιεργημένος από τους Έλληνες, ήταν αναπόφευκτο να εισαχθούν έννοιες και όροι από το όπλοστάσιο της ελληνικής σοφίας, ή ακριβώς σημασιολόγηση των οποίων, όπως ελέχθη, οδήγησε εν πολλοίς στην γένεση ποικίλων αιρέσεων.

Για την ιουδαϊκή παράδοση, κριτήριον της αληθείας είναι ή κατοχύρωσή της με αναφορά στα περιεχόμενα στην Παλαιά Διαθήκη με τους λόγους κυρίως των Προφητών, ενώ για τον Έλληνα ή συμφωνία με τον όρθον λόγον.

Αυτή λοιπόν ή παραποίηση της χριστιανικής αλήθειας από όρισμένους φανατικούς όρθολογιστές οδηγεί συχνά σε μιάν αντίθεση και έξ ίσου επικίνδυνη ακρότητα στην περιφρόνηση του ανθρώπινου λόγου και την άρνηση κάθε προσπάθειας λογικής έκφρασης και περιγραφής της αλήθειας αυτής και ακριβοῦς διατυπώσεως του δόγματος. Μεταξύ αὐτῶν τῶν δύο ἐσφαλμένων και ἐπικινδύνων ἀκροτήτων ἐκλυδωνίζετο ή

Ἐκκλησία σέ ὅλον σχεδόν τὸν τέταρτο αἰῶνα.

Για την αντίκρουση λοιπὸν τῶν αἱρέσεων και τὴν ὑπεράσπιση τοῦ δόγματος ἐγεννήθηκε ή ιδέα τοῦ «*ὀρθῶς δοκεῖν*» δηλ. τῆς ὀρθοδοξίας. Οἱ ὀρθόδοξοι ἀντιτάσσουν κατὰ τῶν αἱρετικῶν ὄπλα ἐπίσης φιλοσοφικά. Μὲ τὴν διαφορὰ ὅτι τὴν φιλοσοφία τους τὴν ἀνυψῶνουν σὲ μιὰ ὑπέρτατη θεώρηση, ὅπου ἐκτὸς ἀπὸ τὴν λογικὴ και τὴν φιλοσοφία ὑπάρχει θέση για τὴν Ἀποκάλυψη, για τὴν ἀνύψωση τῆς ψυχῆς διὰ μέσου τῆς πίστεως πρὸς τὸν Θεόν. «*Αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ ἀγνωστικισμοῦ τὸ περιορίζει βαθίως ή ὀρθοδοξία μόνον στὰ θέματα πὸν βρίσκονται πέραν ἀπὸ τὶς ἱκανότητες τοῦ ἀνθρώπου τοῦ σκεπτομένου μὲ τὴν λογικὴ, στὰ θέματα δηλαδή ὅπου ὁ ἄνθρωπος “δὲν μπορεί νὰ πλησιάσει ἀλλοιῶς παρὰ ἐὰν ἀφήσει νὰ τὸν φωτίσει ή φωνὴ τοῦ Θεοῦ” ή κατ’ ἄλλη διατύπωση “ἐὰν ἀφήσει νὰ ὑψωθεῖ μὲ τὶς ἄλογες δυνάμεις πρὸς τὸν Οὐρανόν, ὅπου θεᾶται τὴν Ἀλήθεια, τὴν μυστικὴ και τὴν ἀσύλληπτη για τὴν λογικὴ”*»³.

Γ'

Σημαντικὸν ρόλο για τὴν ἀνάπτυξη τοῦ «ὀρθῶς δοκεῖν» ἔπαιξαν οἱ τρεῖς μεγάλοι Καππαδόκες ἱεράρχες, οἱ ὅποιοι χάρη σὴν βαθιὰ τους πίστη και εὐσέβεια, ἀλλὰ συνάμα και ὡς κάτοχοι τῆς «θύραθεν σοφίας» ἐπέτυχαν σὲ μιὰ ἐξαιρετικὰ κρίσιμη περίοδο νὰ χαράξουν τὴν ὀρθή πορεία για τὴν Ἐκκλησία, ἀγωνιζόμενοι κατὰ τῆς ὀρθολογιστικῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρείου και τῶν ἀντιλογικῶν τάσεων τῶν φοβισμένων ἀντιπάλων του.

Ὁ Βασίλειος ὡς ἄνθρωπος προπάντων τῆς δράσεως, ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς κυρίως ὡς ποιητῆς και θεολόγος και ὁ νεώτερος ἐξ αὐτῶν ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης, ὡς θεολόγος και φιλόσοφος, ἐπεστράτευσαν ὅλες των τὶς γνώσεις και τὶς πνευματικῆς των δυνάμεις, για νὰ ἐπιτύχουν τὴν σύνθεση ἐκείνη, ή ὅποια θὰ ἐπανάφερε τὴν εἰρήνη και τὴν ἐνότητα σὴν Ἐκκλησία. Ἡ πρω-

τοτυπία των ἐγκείται στο γεγονός ότι ἐχρησιμοποίησαν εὐστοχα τὶς πολῦτιμες ἐμπειρίες τοῦ σπουδαστηρίου καὶ τοῦ ἡσυχαστηρίου των, τῆς Ἀθήνας καὶ τῆς ἐρήμου, τῆς δράσεως καὶ τῆς προσευχῆς, τῆς επιστήμης καὶ τῆς ἀγιότητας, ὅλα αὐτὰ τὰ ἐξύμωσαν μὲ τὸν ἰσχυρὸν των στοχασμὸ καὶ μὲ τὶς ἀναβάσεις τῆς καρδιάς των καὶ τὰ προσέφεραν στὴν ὑπηρεσία τοῦ μεγάλου σκοποῦ, τῆς κατοχυρώσεως τῆς θείας Ἀλήθειας.

«Δὲν ὑπάρχει Χριστιανὸς -γράφει ἓνας μελετητής, ὁ Louis Bouyer- ποῦ νὰ μὴν ὀφείλει χάριτας στοὺς τρεῖς αὐτοὺς φωστῆρες, οἱ ὅποιοι χωρὶς νὰ περιπέσουν οὔτε κατ' ἐλάχιστον στὸν ἰρρασιοναλισμὸ, κατόρθωσαν νὰ διαφυλάξουν στὸ κέντρο ὅλης τῆς χριστιανικῆς θεολογίας τὸ μυστήριο καὶ συνάμα νὰ ἀνοίξουν τὸν δρόμο μὲ τὸν ὁποῖον ὁ λογικὸς ἄνθρωπος ἔρχεται πρὸς τὸ μυστήριο καὶ ἀνοίγει τὴν καρδιά του σὲ αὐτό!».

Πέραν ὅμως τῆς συμβολῆς τῶν Καππαδοκῶν πατέρων στὴν διατύπωση τῆς ὀρθοδόξου δογματικῆς διδασκαλίας εἶχαν ἐπίσης σοβαρὸ λόγο καὶ στὸ ἄλλο μεγάλο πρόβλημα τῆς ἐποχῆς των: τὴν Παιδεία .

Ἀπὸ τὴν στιγμή κατὰ τὴν ὁποία ἡ χριστιανικὴ θρησκεία εἶχε ἐπικρατήσει καὶ εἶχε καταστῆ ἡ κυρία κοινωνικὴ δύναμη ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ πάρει θέσει στὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα καὶ στὰ προβλήματά της.

Ἡ παιδεία ἀποτελεῖ ἀνέκαθεν -ὅπως καὶ στὶς ἡμέρες μας- ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα προβλήματα. Δυσκολώτερο ὅμως ἐμφανίζεται τὸ πρόβλημα αὐτὸ σὲ μεταβατικὲς ἐποχές, ὅπως τὸν τέταρτο μ.Χ. αἰώνα, ὅποτε ὁ νέος πνευματικὸς κόσμος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπικρατοῦσε καὶ κατέλυε ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ ἀντιλήψεις μὲ τόσων αἰώνων παράδοση, μία παράδοση ἡ ὁποία ἐν πολλοῖς ἐστηρίζετο καὶ στὴν παρεχόμενὴ Παιδεία.

Παρὰ τὴν εὐρεία διάδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τὸν αἰώνα αὐτόν, ἡ διδασκαλία στὰ σχολεῖα ἐξακολουθοῦσε νὰ γίνεται μὲ βάση τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς. Ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος ἔδιναν πάντοτε

ὑλικὸ γιὰ διδασκαλία μὲ τὴν ἀφήγηση καὶ τὴν ἀναπαράσταση ἐνὸς ὀλόκληρου κόσμου. Ἡ διδασκαλία δὲν ἐγίνετο βέβαια μὲ διάθεση ἀντιχριστιανικῆ. Οἱ ἀρχαῖοι θεοί, οἱ ἡμίθεοι, οἱ μυθικοὶ ἥρωες δὲν ἐμφανίζονταν στὴν διδασκαλία τοῦ σχολεῖου ὡς ὑπαρκτὲς ὄντότητες, οὔτε ὡς ἠθικὰ πρότυπα, ἀλλὰ ὡς δημιουργήματα τῆς φαντασίας, ὡς λογοτεχνικὰ ἐφευρήματα. Ὅμως πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς Πατέρες ἔβλεπαν μὲ ἀνησυχία αὐτὴν τὴν κατάσταση φοβούμενοι ὅτι ἡ ἐπίδραση «τοῦ ἑλληνικοῦ σχολεῖου» στὰ παιδιὰ τῶν Χριστιανῶν, ποῦ ἄκουγαν νὰ γίνεταὶ λόγος γιὰ ἄλλους θεοὺς, μποροῦσε νὰ ἐπιφέρει σύγχυση στὴν ἀνώριμη συνείδησή των. Καὶ μάλιστα ἡ ἀνησυχία ἦτο ἐντονώτερη στὶς περιπτώσεις κατὰ τὶς ὁποῖες ἡ διδασκαλία γινόταν ἀπὸ δασκάλους ὄχι χριστιανούς, ἀλλὰ ἐθνικούς, δηλαδὴ «ἐλληνίζοντες» κατὰ τὴν ἔκφραση τῆς ἐποχῆς.

Ἡ ἐκφραστικώτερη περέμβαση ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Ἐκκλησίας στὸ πρόβλημα αὐτὸ εἶναι ἡ γνωστὴ πραγματεία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου: *«Πρὸς τοὺς νέους ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ἀφελοῖντο λόγων».*

Τὸ ἔργο αὐτὸ ἐγράφη σὲ μία ἐποχή, ὅπου ὁ Βασίλειος, ἡλικιωμένος καὶ μὲ ὠριμὴ σκέψη πραγματώνει μία ἀποστολὴ καθοδηγητοῦ καὶ διδασκάλου. Μὲ ἀφορμὴ νὰ συμβουλευθεῖ τοὺς ἀνεψιούς του, ποῦ ζοῦν σὲ μιὰ κοινωνία ὅπου συμβιοῦν χριστιανοὶ καὶ εἰδωλολάτρες, καὶ διδάσκονται τὰ φιλοσοφικὰ κείμενα τῆς ἀρχαίας γραμματείας, συντάσσει τὸ κείμενο αὐτό, τοῦ ὁποῖου ἡ σημασία καὶ ἡ ἀξία εἶναι πολὺ εὐρύτερη ἀπὸ τὴν παροχὴ συμβουλῶν στοὺς ἐξ αἵματος συγγενεῖς του.

Ὁ Μ. Βασίλειος πρωτοπόρος πάντοτε καὶ ὁδηγὸς σὲ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς Ἐκκλησίας αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ δώσει σαφεῖς καὶ καθαρὲς ὁδηγίες καὶ στὸ θέμα τῆς παιδείας καὶ νὰ χαράξει τὰ ὅρια τῆς συνυπάρξεως τῶν δύο πνευματικῶν κόσμων. Καὶ ἡ σύνταξη τοῦ κειμένου αὐτοῦ εἶναι τόσο ἐπιμελημένη, ὥστε συμπεραίνεται ὅτι ἡ πρόθεσή του δὲν ἦταν ἀπλῶς νὰ

λύσει τις άπορίες τών συγκεκριμένων συγγενών του, αλλά άποσκοπούσε να δώσει την σωστή κατεύθυνση στο θέμα αυτό, για όλους τους σπουδάζοντες νέους και για μεγαλύτερους ακόμη την ηλικία, που μελετούσαν την αρχαία γραμματεία.

Και ή σημασία που είχε στην καθόλου εξέλιξη του πολιτισμού και της κινήσεως τών ιδεών ή σύντομη αυτή πραγματεία του Μ. Βασιλείου είναι το γεγονός ότι έπηρέασε την σκέψη όχι μόνον τών ανθρώπων της εποχής του, αλλά είχε ευεργετική επίδραση ανά τους αιώνες και μάλιστα απέκτησε πολλούς θαυμαστές και στην Δύση, ιδίως δέ κατά τους χρόνους της Αναγεννήσεως, όποτε έντός σαράντα ετών το βιβλίο αυτό έκανε στην Μαγεντία είκοσι εκδόσεις, θεωρούμενο, ως ή πλέον σημαντική συνηγορία για την αξία τών ανθρωπιστικών σπουδών.

Βέβαια ό Μέγας Βασίλειος δέν είναι διατεθειμένος να θυσιάσει τι από τον Χριστιανισμό, όταν στρέφεται προς την έλληνική φιλοσοφία. Και μπορεί να λέγει πως δέν περιφρονεί ό,τι καλόν και χρήσιμο υπάρχει όπουδήποτε, με σκοπό να προφυλάξει τους νέους από παραστρατήματα αλλά ό κατάλογος τών Έλλήνων κλασικών που παραλαμβάνουν στο κείμενο της πραγματείας του «Πρός τους νέους, όπως αν έξ έλληνικών ώφελούντο λόγων» φανερώνει εύγλωττα πως ή θύραθεν παιδεία δέν είναι ό σκοπός του, όπως και όλων εκείνων οι όποιοι άσχολήθηκαν με την διατύπωση του δόγματος και την αντίκρουση τών αίρέσεων, αλλά το μέσον για την καλύτερη κατανόηση τών χριστιανικών άληθειών.

Βασική ιδέα του Μ. Βασιλείου, την όποία συνιστά στους νέους, είναι να μελετούν τους αρχαίους συγγραφείς, αλλά να εκλέγουν από αυτούς, σαν άλλες μέλισσες, ό,τι καλόν υπάρχει και να αφήνουν κάθε τι το έπιπλαδές και άχρηστο, προκειμένου, σε συνδυασμό κυρίως με τα διδάγματα τών Γραφών, να επιτύχουν τον βασικό τους προορισμό, την ύποταγή των στο θέλημα του Θεού και την ήθική τους άρτίωση.

«Έτσι αυτό το βιβλίο δέν είναι μόνον ένα ήθικολογικό και παιδαγωγικό δοκίμιο. Είναι και το σύμβολον μιας λυτρώσεως. Της λυτρώσεως του Μ. Βασιλείου από την δραματική του προσπάθεια να ρυθμίσει στο πρόπον μέτρο την επίδραση τών αρχαίων επάνω στην παιδεία τών χριστιανών. Σάν φωτισμένο πνεύμα ένόησε και άγάπησε τους αρχαίους συγγραφείς. Σάν χριστιανός είναι ύποχρεωμένος να αισθάνεται δισταγμούς. Σάν φωτισμένος όμως χριστιανός και ύπεύθυνος όδηγός και διδάσκαλος τους δέχεται και πάλι, κατά γενικό κανόνα, αλλά ύστερα από μία διαλογή, που του επιτρέπει να απαλλαγεί από στοιχειά, τα όποια θα ήταν σε σύγκρουση με τα διδάγματα της θρησκείας του. Ό Fenelon συνόψισε σε μία σύντομη επιγραμματική φράση το περιεχόμενον αυτού του έργου: Η σωστή σπουδή τών έλληνικών ώφελει στην ίδια την κατανόηση της Γραφής»⁴.

Είναι περιττόν να προσθέσει κανείς ότι για το ζήτημα της Παιδείας δέν ήταν δυνατόν να έχει διαφορετική γνώμη και ό άδελφικός φίλος του Βασιλείου, ό Γρηγόριος ό Ναζιανζηνός, ό όποιος έσπούδασε μαζί του επί μίαν πενταετία εις τας «χρυσάς Αθήνας» και τον όποιον οι συσπουδαστές του τον παρεκάλεσαν να παραμείνει εκεί και να δεχθεί έδρα σοφιστικής, προκειμένου να τους διδάσκει, δεδομένου ότι τόσοσν πολύ άνεγνώριζαν την αξία του.

Λοιπόν ό Γρηγόριος φρονούσε ότι «το πρώτο από τα έπίγεια αγαθά είναι ή παιδευση, όχι μόνον ή άνωτέρα, ή Χριστιανική, αλλά και ή προχριστιανική, την όποία πολλοί χριστιανοί λόγω κακής εκτιμήσεως την θεωρούσαν έπιπλαδής και όδηγοῦσαν μακράν της διδασκαλίας και άληθείας του Χριστού».

Ό άκαδημαϊκός και καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, άείμνηστος Π. Ζέπος, διερωτάται σχετικά με το περιεχόμενο του έργου του Μ. Βασιλείου: «αν δύναται ποτέ να διατυπωθεί άπλούστερον ή βασική του Ανθρωπισμού

ιδέα τῆς μελέτης τῶν κλασικῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διαμορφώσεως τοῦ ἀνθρωπίνου τύπου τοῦ “καλοῦ κάγαθοῦ”. Ἐν τέλει δὲ διερωτᾶται τις εὐλόγως, ἂν μὲ τὴν ἀπλὴν ταύτην τοποθέτησιν τοῦ ὅλου προβλήματος δὲν εὐρισκόμεθα ἤδη κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα εἰς πλήρη αἰῶνα Ἀνθρωπισμοῦ, Ἀνθρωπισμοῦ ὅπως μᾶς τὸν παρέδωκαν διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος οἱ ἀριστοτεχνικῶς ἀξιολογήσαντες τὴν ἀρχαίαν παιδείαν διὰ τὴν

ἐμπέδωσιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας τρεῖς μεγάλοι Ἱεράρχαι»⁵.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Μιχ. Σταϊνόπουλου: «Μορφές ἀπὸ τὸν 4ο αἰῶνα μ.Χ.», Ἀθήνα 1980, σελ. 53.
2. Αὐτόθι: σελ. 74.
3. Αὐτόθι: σελ. 75.
4. Αὐτόθι: σελ. 223.
5. Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», τεῦχος Ἰαν. 1955, σελ. 28.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ

*Τρεῖς μέλισσες ὀλόχρυσες
σι' ἄνθη τῆς ροδωνιάς
συλλέγουνε τὴ γύρη τους
χορεύουν μουσικά,
τρεῖς ἥλιους πλάθουν τὰ κεριά
στὸ σκότος λάμψη μία.*

Ε. ΜΑΪΝΑΣ

ΛΕΚΤΙΚΑ ΤΕΧΝΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΞΙΩΣΗ ΜΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ ΑΠΑΞΙΑΣ

(Preludio για την νομιμοποίηση τῆς ὁμοφυλοφιλίας)

Α΄

Ι. Η ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΣΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΜΑΣ

Ἡ ἐμφάνιση καὶ κυρίως ἡ τρομερὴ καὶ ραγδαία ἐξάπλωση τοῦ AIDS, ποὺ ὀρθὰ χαρακτηρίσθηκε ὡς «ἡ ἀσθένεια τοῦ αἰῶνα», καθὼς καὶ τὰ συγκλονιστικὰ κρούσματα τῆς «παιδεραστίας» - ὀρθότερα τῆς σεξουαλικῆς κακοποίησης ἀνηλίκων παιδιῶν - σὲ εὐρωπαϊκὲς χώρες ἀλλὰ καὶ στὴν χώρα μας, ἔφεραν στὸ προσκῆνιο τὴν ὄχι ἄγνωστη ἀπὸ τὸ παρελθὸν κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴ ἐκτροπὴ, τὴν ὁμοφυλοφιλία.

1. Πολλὲς συζητήσεις, ἐνημερωτικὲς δημοσιεύσεις, τηλεοπτικὲς ἐκπομπές, θεατρικὰ ἔργα καὶ κινηματογραφικὲς ταινίες, εἰδικὰ ἐπιλεγμένες, ἀσχολοῦνται μὲ τὸ θέμα καὶ σὲ ἄλλες χώρες, ἀλλὰ καὶ στὴν πατρίδα μας.

Τὸ ἀξιοσημείωτο σὲ ὅλες αὐτὲς τὲς ἐκδηλώσεις δὲν εἶναι, ὅπως θὰ ἀνέμενε κάθε νουνεχῆς καὶ φυσιολογικὸς ἄνθρωπος, τὸ ὅτι γίνεται καὶ στὶς ἡμέρες μας ἀντικείμενο συζητήσεων ἓνα κοινωνικὸ πρόβλημα ὑπαρκτὸ ἀνέκαθεν στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες, τοῦ ὁποίου ἡ ἀντιμετώπιση δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ἡ ἀγνοήσῃ του. Τὸ ἀξιο ἐπισημάνσεως εἶναι τὸ ὅτι ἐπιδιώκεται γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἐποχὴ μας συστηματικὰ καὶ «κατ' ἐπιστήμην» (ἢ μάλλον, ὅπως θὰ φανῆ στὴν συνέχεια, μὲ ἐπιστημονικὴ ἐπίφαση) ὁ «ἀποχρωματισμός» του, καὶ σὲ ἐπόμενο στάδιο ἡ κοινωνικὴ ἀποδοχὴ τοῦ φαινομένου, καὶ τελικὰ ἡ νομι-

μοποίησή του.

Ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα ἡ προσπάθεια γιὰ τὸν κατ' ἀρχὴν ἀποχρωματισμὸ τῆς ὁμοφυλοφιλίας ἔχει ἀρχίσει μεταπολεμικὰ μὲ σποραδικὲς ἀρχικὰ δημόσιες ἐκδηλώσεις, οἱ ὁποῖες δυστυχῶς δὲν συνάντησαν σοβαρὴ ἀντίδραση, γι' αὐτὸ καὶ σιγὰ σιγὰ υἰοθετήθηκαν, ἔτσι ὥστε σήμερα μὲ τὴν ἀναξωπύρρηση τοῦ θέματος νὰ θεωροῦνται ὄπλα στὴν φαρέτρα τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς τῆς κοινωνικὰ ἐπικίνδυνης «προοδευτικῆς» θεώρησης τοῦ φαινομένου.

Ἀπὸ αὐτὲς τὲς πρῶτες δημόσιες ἐκδηλώσεις ἐπισημαίνονται:

α) Ἐνα ἄρθρο σὲ Ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα μεγάλης κυκλοφορίας ἤδη στὶς 10-9-1979 ἀπὸ Πανεπιστημιακὸ -καθηγητὴ μάλιστα τοῦ Οἰκογενειακοῦ Δικαίου!- στὸ ὁποῖο ἡ ὁμοφυλοφιλία χαρακτηρίζεται ὡς «ἀπόκλιση ἀπὸ κάποια κανονικότητα».

Στὸ ἄρθρο ἀναφέρεται ἐπὶ λέξει ὅτι «ὑπάρχουν μερικοὶ ἄνθρωποι, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ποὺ βρῖσκουν στὴ σχέση τους μὲ ἀνθρώπους τοῦ ἴδιου φύλου τὴν συναισθηματικὴ ἢ τὴν σεξουαλικὴ ἱκανοποίηση, ποὺ οἱ περισσότεροὶ βρῖσκουμε στὴ σχέση μὲ ἀνθρώπους τοῦ ἀντίθετου φύλου».

Τὸ φαινόμενο χαρακτηρίσθηκε στὴ συνέχεια ἀπὸ τὸν ἀρθρογράφου ὡς «ἰδιορρυθμία», ποὺ ἔχει εἴτε γενετικά, εἴτε ψυχολογικὰ αἷτια καὶ δημιουργεῖ μία μειονότητα ποὺ δλέπει νὰ τῆς ἀμφισβητεῖται τὸ δικαίωμα στὴν ἐλεύθερη χρῆση τοῦ σώματός της. Καὶ ἡ ἀμφισβήτηση

αυτή ως τώρα έπαιρνε κυρίως τόν χαρακτήρα κοινωνικής αποδοκιμασίας, πού μπορούσε νά έξηγηθῆ ως ἕνα σημεῖο, καί πάντως ἦταν ἀρκετή γιά νά προκαλέσει χωρὶς λόγος καταπιέσεις καί δυστυχίες».

Καί ἐπειδὴ τὸ ἄρθρο εἶχε γραφῆ ἐξ ἀφορμῆς μερικῶν διατάξεων ἐνὸς νομοσχεδίου τότε «Περὶ τῆς ἐξ ἀφροδισίων νόσων προστασίας καί ρυθμίσεως συναφῶν θεμάτων», ὁ διακεκριμένος ἀρθρογράφος ἀποφαίνεται: «Τώρα ἔρχεται νά προστεθῆ καί ἡ ἀπειλὴ τῆς ποινῆς». Ἀναφέρει δὲ τὶς διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου, πού θεωρεῖ ὅτι «καθερώνουν νομοθετικά συνειρμούς καί χαρακτηρισμούς μᾶς μάταις ἐχθρότητας πού ἐνδιαφέρει ὄχι μόνο τοὺς ὁμοφυλόφιλους, ἀλλὰ τὸν κάθε ἄνθρωπο σὰν ἐκδήλωση μιᾶς τάσης τοῦ κράτους νά ἐπεμβαίνει κυρωτικά σὲ θέματα πού πρέπει νά ἀνήκουν στὸν ἰδιωτικὸ χῶρο τοῦ καθενός, ἐνόσω δὲν προσβάλλονται δικαιώματα ἄλλων ἀνθρώπων».

«Ἔτσι π.χ. ἡ ὑποχρεωτικὴ ἰατρικὴ ἐξέταση πού προβλέπεται γιά τὶς γυναῖκες ὅταν ἐκδίδονται ἐπ' ἀμοιβῆ καθιερώνεται περίπου γενικά γιά τοὺς ὁμοφυλόφιλους (καθ' ἑξῆς), ὅπως ἐπίσης καθιερώνεται γι' αὐτοὺς μὲ ἐπικίνδυνη ἀοριστία ἢ ποινὴ τῆς φυλάκισης, ἀρκεῖ νά περιφέρονται ἐπὶ σκοπῶν προσελκύσεως ἀρρένων ἢ νά προσβάλλουν τὴν δημοσίαν εὐκοσμίαν -ἐννοεῖς ἑλαστικές πού ἐπιδέχονται διάφορες ἐρμηνεῖες καί πέρα ἀπὸ τὴν προστασίαν τῆς δημοσίας αἰδοῦς, πού ἴσχυε ἤδη».

Τὸ ἄρθρο θὰ σχολιάσουμε παρακάτω.

6) Ὅταν εἶχε ὑποβληθῆ πρὸς κρίση στὴν Ἐπιτροπὴ Ἑλέγχου Θεαμάτων μία ἑλληνικὴ δυστυχῶς ἐμπνεύσεως καί σκηνοθεσίας ταινία μὲ τὸν τίτλο «Μπέττυ», πού ἀφοροῦσε καί οὐσιαστικά ὠραιοποιούσε, δηλαδή ἐπιχειροῦσε νά δικαιώσει κοινωνικά, τὴν ζωὴ ἐνὸς ὁμοφυλόφιλου νέου, ξέσπασε μία δημόσια διαφωνία μεταξὺ τῆς Ἐπιτροπῆς καί τοῦ Σκηνοθέτη.

Ἡ ἀποψη τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς πού ἀπέρριπτε τὴν ταινία ἦταν ὅτι «ἡ κοινωνικὴ ζημία πού μπορεῖ νά προκαλέσει εἶναι

μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν καλλιτεχνικὴ τῆς προσφοράς». Ὁ ἀντίλογος τοῦ Σκηνοθέτη τῆς ταινίας ἦταν ὅτι «τὰ δύο, δηλαδή ἡ κοινωνικὴ ζημία καί ἡ καλλιτεχνικὴ προσφορά, δὲν χωρίζονται καί πολὺ περισσότερο δὲν ζυγίζονται γιά νά δοῦμε πρὸς τὰ πού θὰ γείρει ἡ πλάστιγγα. Τὰ ἦθη ἄλλωστε διαβρώνονται ἀπὸ τὶς κακὲς ταινίες καί ὄχι ἀπὸ τὶς ταινίες πού θίγουν τὰ κακῶς κείμενα».

Ἐνδιαφέρον ὅμως, γιά τὴν προσπάθεια πού ἔγινε τότε ἀπὸ τοὺς θιασῶτες τῆς ταινίας, ἦταν ἕνα σχόλιο πού δημοσιεύθηκε σὲ γνωστὸ περιοδικό:

«Τὸ θέμα τῆς Μπέττυ εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ ὁμώνυμου ὁμοφυλόφιλου. Πετυχαίνει μέσα σὲ 32' νά δώσει μὲ ἔνταση ὄχι μόνο τὴν καθημερινότητα τοῦ ἀτόμου ἀλλὰ καί μὲ διαύγεια τὴν ψυχοσύνθεση ἐνὸς ἀνθρώπου μὲ διαφορετικὲς ἐπιθυμίες. Μιὰ σπάνια καί πολὺ ἐνδιαφέρουσα ἐπέμβαση σ' ἕνα χῶρο τῆς ἑλληνικῆς λαϊκῆς συνείδησης, ἀπάτητο ὡς τώρα τόσο ἀπὸ τὴν τέχνη - ἐκτὸς ἀπὸ τὸ θεατρικὸ τοῦ Γ. Μανιώτη "Ὁ λάκκος τῆς ἀμαρτίας", μὲ τὸ ὁποῖο ἔχει κάποια κοινὰ σημεῖα - ὅσο κι ἀπὸ τὴν θεωρίαν. Ἐνα χῶρο δομημένο ἀπὸ ταμπού, ματαιώσεις καί ἀπωθημένα, ψυχολογικὰ φαινόμενα μὲ κοινωνικά αἷτια, πού ὄχι μόνο δὲν μᾶς ἀφήνουν νά δεχτοῦμε σὰν φυσιολογικοὺς ἀνθρώπους τὰ ἄτομα μὲ τὶς διαφορετικὲς ἐπιθυμίες, ἀλλὰ καί μᾶς κάνουν νά τοὺς βλέπουμε σὰν ἀποδιοπομπαίους τράγους τοῦ δικοῦ μας ἀδιέξοδου. Καί ἡ σκληρότητα ἀναπαράγεται ἀταξικά. Ἡ εἰκόνα, κομμάτια ἀπὸ τὴν καθημερινότητα τῆς Μπέττυ, δένεται ἀντιθετικά, ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα δύο ὀλισθήματα, μὲ τὴν συγκλονιστικὴ στὴν ἀλότητά της ἀφήγηση τῆς Μπέττυ, ἀνθρώπου ἀπορριγμένου πρῶτα ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του καί κατόπιν ἀπὸ τὸ σχολεῖο, τὸν στρατό, τὴν κοινωνία καί τὴν ἀγάπη τῶν ἄλλων».

γ) Μετὰ τὴν ἐνθάρρυνση ἀπὸ αὐτὲς τὶς πρῶτες δημόσιες ἐκδηλώσεις γιά τὴν κοινωνικὴ ἀποδοχὴ τῆς ὁμοφυλοφιλίας ἀκολούθησαν καί ἄλλες πιὸ θαρραλέες, πού καί

αὐτὲς ὄχι μόνο δὲν ἀντικρούσθηκαν ἀλλὰ οὐσιαστικὰ καθιέρωσαν τὶς «μοντέρνες» ἀπόψεις. Ἡ κίνηση ὑπὲρ τῆς ὁμοφυλοφιλίας ἄρχισε πλέον νὰ ὀργανώνεται:

- Μὲ τὴν ἴδρυση Σωματείου, τὴν γνωστὴ Α.Κ.Ο.Ε. (Αὐτόνομη Κίνηση Ὅμοφυλόφιλων Ἑλλάδος).

- Μὲ τὴν ὀργάνωση Συνεδριῶν. Πρὸ ἐτῶν σὲ κεντρικὸ θέατρο τῶν Ἀθηνῶν ὀργανώθηκε Συνέδριο μὲ σύνθημα: «Οἱ ὁμοφυλόφιλοι δὲν εἶναι διεστραμμένοι. Διεστραμμένη εἶναι ἡ κοινωνία στὴν ὁποία ζοῦμε».

- Μὲ τὴν ἔκδοση Περιοδικῶν. Σὲ ἕνα ἀπὸ αὐτὰ ὁ ὑπότιτλος εἶναι: «Γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς ὁμοφυλόφιλης ἐπιθυμίας».

2. Μὲ τὶς σκέψεις ποὺ ἀκολουθοῦν δὲν ἐπιχειρεῖται ἀσφαλῶς μία πλήρης ἐπιστημονικὴ διαπραγμάτευση αὐτοῦ τοῦ δυσεπίλυτου καὶ δυσεξερεύνητου βιολογικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ ἠθικοῦ προβλήματος. Ἀπλῶς διατυπώνεται ἕνας ἀντίλογος στὰ «ἐπιχειρήματα» ποὺ ἐπιστρατεύονται ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτὲς τῆς θεωρίας ποὺ «ἀποχρωματίζει» κοινωνικὰ καὶ ἠθικὰ τὴν ὁμοφυλοφιλία, μὲ ἄμεσο στόχο τὴν ἀποδοχὴ τῆς καὶ ἀπώτερο τὴν πλήρη νομιμοποίησίν της, μιᾶς θεωρίας ποὺ διεκδικεῖ τὸν χαρακτηρισμὸ τῆς «προοδευτικῆς θεώρησης» τοῦ φαινομένου, σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς «στεῖρες καὶ ἀναχρονιστικὲς ἀπόψεις τοῦ παρελθόντος».

Ὁ ἀντίλογος αὐτὸς περιλαμβάνει ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀναφορὰ τῶν κυριωτέρων «ἐπιχειρημάτων», μὲ τὰ ὁποῖα ἐπιδιώκεται ἡ κατοχύρωση τῶν «θέσεων» γιὰ τὴν νέα θεώρηση ποὺ ὀδηγεῖ στὴν κοινωνικὴ ἀποδοχὴ τῆς ὁμοφυλοφιλίας, καὶ κυρίως τὴν ἀντικειμενικὴ ἀξιολόγησίν τους, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν αἰτιολογημένη καὶ ἐπιστημονικὴ παραδεκτὴ ἐρμηνεία τοῦ φαινομένου ἀπὸ βιολογικὴ, κοινωνικὴ, νομικὴ καὶ ἠθικὴ ἄποψη.

Α. Οἱ «θέσεις» τῶν ὑποστηρικτῶν τῆς «προοδευτικῆς» θεώρησης τῆς ὁμοφυλοφιλίας.

1. Ἡ βασικὴ καὶ πρωταρχικὴ «θέση» γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀποδοχὴ τῆς ὁμοφυλοφιλίας

εἶναι ὅτι δὲν ἀποτελεῖ παρέκκλιση ἀπὸ τὴν φυσιολογικὴ σεξουαλικὴ σχέση, ὅπως μέχρι σήμερα ἦταν γενικὰ παραδεκτό, ἀλλὰ μία ἀπλὴ «ἰδιαιτερότητα», ποὺ συμπορεύεται μὲ τὴν ἰδιοσυστασία ὠρισμένων ἀτόμων, ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν.

2. Δεύτερη ἐξ ἴσου οὐσιώδης «θέση», ποὺ ἀποτελεῖ τὴν αὐτονόητη συνέπεια τῆς παραδοχῆς τῆς προηγούμενης θέσεως, εἶναι ὅτι ἀφοῦ αὐτὴ ἡ σεξουαλικὴ συμπεριφορὰ δὲν ἀποτελεῖ ἀπόκλιση ἀπὸ τὴν φυσιολογικὴ σχέση ἀλλὰ «ἰδιαιτερότητα», δηλαδή μία ἀπλὴ παραλλαγή, δὲν νοεῖται οὔτε προσπάθεια θεραπείας οὔτε ὁποιαδήποτε ἀποστασιοποίηση ἢ ἀποδοκιμασία ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸ καὶ τὸ εὐρύτερο κοινωνικὸ περιβάλλον ἀπέναντι στὰ ἄτομα, ἄνδρες ἢ γυναῖκες, ποὺ εἴτε ἐπιλέγουν συνειδητὰ, εἴτε ὑποκύπτουν ἀθέλητα σ' αὐτὴν τὴν «ἰδιαιτερότητα».

Β. Ἀντίλογος στὶς παραπάνω «θέσεις».

1. Τὰ κυριώτερα «ἐπιχειρήματα» γιὰ τὴν κατοχύρωση τῶν δύο «θέσεων» ἀναφέρθηκαν ἤδη στὰ δύο δημοσιεύματα ποὺ σχολιάζουν ἀφ' ἑνὸς τὸν νόμο «Περὶ τῆς ἐξ ἀφροδισίων νόσων προστασίας καὶ ρυθμίσεως συναφῶν θεμάτων» καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν ἀπόρριψη τῆς ταινίας «Μπέττυ».

Στὰ «ἐπιχειρήματα» αὐτὰ ἀρμόζει, νομίζω, ὁ ἀκόλουθος ἀντίλογος:

2. Δὲν θὰ διαφωνήσω, βέβαια, μὲ τὸν διακεκριμένο ἀρθρογράφου ἀναφορικὰ μὲ τοὺς φόβους ποὺ διατυπώνει γιὰ τὸν κίνδυνο καταχρήσεως ἐξουσίας ἐκ μέρους τῶν Ἀστυνομικῶν Ἀρχῶν σὲ βάρος τῶν συλλαμβανομένων βάσει τοῦ ὑπὸ ψήφιση τότε νόμου, ἀφοῦ εἶναι γνωστὲς τέτοιες καταχρήσεις σὲ βάρος πολιτῶν - ὄχι βέβαια στὸν βαθμὸ ποὺ φημολογεῖται. Θὰ διαφωνήσω ὅμως σὲ δύο σημεῖα:

α) Ὁ διακεκριμένος ἀρθρογράφος παραλείπει νὰ ἀναφέρει, ἔστω παρεμπιπτόντως, κάποιον θετικὸ στοιχεῖο γιὰ τὴν κοινωνικὴ σκοπιμότητα αὐτοῦ τοῦ Νομοθετήματος, ποὺ βασικὰ προστατεύει τοὺς πολῖτες καὶ ἐμμέσως τὶς οἰκογένειές τους

από την εξάπλωση των αφοροδισίων νοσημάτων μέσω των άξιοθρήνητων «καθ' ἕξιν και κατ' ἐπάγγελμα» ὁμοφυλοφίλων (τῶν γνωστῶν «τραβεστί»). Σήμερα βέβαια ὁ κίνδυνος εἶναι ἀκόμη μεγαλύτερος και ἀφορᾷ τὴν μάστιγα τοῦ αἰῶνος, τὸ AIDS.

6) Ἀποτελεῖ «λήψη τοῦ ζητουμένου» και δὲν εἶναι ἀντικειμενικὴ ἢ ἀποψη τοῦ κ. Καθηγητοῦ, ὅτι μὲ τὸ νομοθέτημα αὐτὸ «τὸ κράτος ἐπεμβαίνει κυρωτικὰ σὲ θέματα ποῦ πρέπει νὰ ἀνήκουν στὸν ἰδιωτικὸ χῶρο τοῦ καθενός, ἐνόσω δὲν προσβάλλονται δικαιώματα ἄλλων ἀνθρώπων», ἐφ' ὅσον μάλιστα -κατὰ τὸν ἀρθρογράφου πάντοτε- και στὴν περίπτωσι τῶν «τραβεστί» οὐσιαστικὰ πρόκειται γιὰ «τὸ δικαίωμα ἐλεύθερης διαθέσεως τοῦ ἰδίου σώματος».

Μιὰ τέτοια ἀποψη ὅμως λησμονεῖ, ἢ προσποιεῖται ὅτι λησμονεῖ, ὅτι στὴν ὁμοφυλοφιλία, εἴτε τὴν «καθ' ἕξιν και κατ' ἐπάγγελμα», εἴτε τὴν διὰ λόγους διάστροφου ἠδονισμοῦ, με τ ἔ χ ε ι πάντοτε και ὁ λεγόμενος «ἐρωτικὸς σύντροφος», ὁ ἄλλος ἀνθρώπος, ὁ ὅποιος και αὐτὸς ἐνῶ ὑποτίθεται ὅτι «ἐνεργεῖ ἐλεύθερα», εἶναι ὄχι σπάνια εἴτε ἕνας ἀδαῆς και ἀφελῆς ποῦ ἀναζητεῖ μιὰ «περιπέτεια» στὴν ἀνώμαλη σχέση του μὲ ἕνα «τραβεστί», εἴτε κάποιος ἐπιπόλαιος νέος ποῦ παρασύρεται ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς διεστραμμένους «παθητικὸς» ὠρῖμους ἢ ὑπερήλικες, συνήθως μεγάλης οἰκονομικῆς ἐπιφάνειας, μὲ οἰκονομικὸ ἀντάλλαγμα.

Αὐτὸς ὁ ἄλλος ἀνθρώπος δὲν προσβάλλεται ἀπλῶς στὰ δικαιώματά του, κυριολεκτικὰ θ υ μ α τ ο π ο ι ε ῖ τ α ι και ὄχι σπάνια θ υ μ α τ ο π ο ι ε ῖ τ ὸν ἐρωτικὸ του σύντροφο, ἀφοῦ ἡ σχέση του μὲ αὐτὸν συχνὰ καταλήγει σὲ τέλεσι ἐγκλημάτων ἐκδισασμοῦ ἀκόμη και ἀνθρωποκτονίας γιὰ λόγους ληστείας τοῦ «παθητικοῦ» ὁμοφυλόφιλου. Τὰ τελευταῖα χρόνια ἐπανειλημμένως ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία ἔχει συγκλονισθῆ ἀπὸ ἀνατριχιαστικὲς δολοφονίες ἐπώνυμων ὁμοφυλοφίλων ἀπὸ «ἀγνωστους» δρᾶστες.

Πῶς λοιπὸν εἶναι νοητὸ νὰ ὑποστηρίζε-

ται, και μάλιστα μὲ τὸ ἀναμφισβήτητο κῦρος τοῦ ἀρθρογράφου, ὅτι στὴν ὁμοφυλοφιλία ὑπάρχει περίπτωσι νὰ μὴ «προσβάλλονται δικαιώματα ἄλλων ἀνθρώπων»; Τὸ ἐπιχείρημα ἐπομένως ὅτι ἡ ὁμοφυλοφιλία ἀφορᾷ οὐσιαστικὰ τὴν «ἐλευθερία διαθέσεως τοῦ ἰδίου σώματος», ποῦ κατοχυρῶνεται συνταγματικὰ, εἶναι σαφῶς μαχητὸ.

3. Καθ' ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸν ἀντίλογο τοῦ σκηνοθέτη τῆς ταινίας «Μπέττυ» και τὴν συνηγορία τοῦ σχολιαστῆ τοῦ Περιοδικοῦ ὅτι τὰ ἤθη διαδρώνονται ἀπὸ τὶς κακὲς ταινίες και ὄχι ἀπὸ τὶς ταινίες ποῦ θίγουν τὰ ταμπού, και ὅτι «ὀφείλομε νὰ δεχθοῦμε σὰν φυσιολογικοὺς ἀνθρώπους τὰ ἄτομα μὲ τὶς διαφορετικὲς ἐπιθυμίες», θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀντιπαρατηρήσει ἀφ' ἑνὸς ὅτι ἀκριβῶς τὸ ζητούμενο εἶναι, ἂν μὲ παρόμοια φίλμς ἀπλῶς ἀπεικονίζονται ἢ ἂν ἐπιδοκιμάζονται μὲ ἔντεχνο τρόπο τέτοια φαινόμενα, γιὰ νὰ γκρεμιστοῦν «δῆθεν ταμπού», και ἀφ' ἑτέρου ἂν μπορούμε νὰ χαρακτηρίσουμε ὡς «φυσιολογικοὺς ἀνθρώπους» τὰ ἄτομα μὲ τὶς «διαφορετικὲς ἐπιθυμίες» και μὲ ποιά κριτήρια.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο θὰ πρέπει νὰ ἐξετάσουμε τὸ πρόβλημα τῆς ὁμοφυλοφιλίας ἀπὸ τὶς τρεῖς κυριώτερες ἀπόψεις του, τὴν βιολογικὴ, τὴν κοινωνικὴ και τὴν νομικὴ, ἀφήνοντας στὴν κρίσι τοῦ καθενός μας τὴν ἠθικὴ ἐκτίμησή του.

II. Η ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑ ΑΠΟ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

1. Ἐφ' ὅσον ἡ γενετήσια ὀρμὴ (ἢ σεξουαλικὸ ἔνστικτο) στὴν φυσιολογικὴ τῆς ἐκδήλωσι ταυτίζεται μὲ τὴν φυσικὴ ἔλξι τῶν δύο φύλων, εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἀπὸ καθαρὰ βιολογικὴ ἀποψη ἡ ὁμοφυλοφιλία ἀποτελεῖ π α ρ ἔ κ κ λ ι σ η ἀπὸ τὸν φυσιολογικὸ τῆς προορισμὸ.

Ὅπως εἶναι γνωστὸ, στὴν Βιολογία ἀναφέρονται δύο ἀποκλίσεις τῆς φυσιολογικῆς γενετήσιας ἔλξης και συγκεκριμένα γίνεται λόγος:

α) Ἀφ' ἑνὸς γιὰ σεξουαλικὴ ἀνα-

στροφή (inversion), η οποία οφείλεται σε βιολογική ανωμαλία και είναι γνωστή ως «έρμαφροδιτιμός», στον οποίο υπάρχει «μείξη των φύλων». Πρόκειται, κατά τον βιολογικό χαρακτηρισμό, για «διαμαρτία περι την διάπλαση των γεννητικών οργάνων», που πολλές φορές θεραπεύεται με χειρουργική επέμβαση (όταν υπερισχύει το ένα φύλο).

Είναι σαφές ότι στην περίπτωση αυτή πρόκειται για παθολογική κατάσταση, της οποίας η έρμηνεία και η αντιμετώπιση ανήκει στην ιατρική επιστήμη.

6) 'Αφ' έτέρου γίνεται λόγος για σεξουαλική αντιστροφή ή διαστροφή (perversion) στην οποία εντάσσεται η ομοφυλοφιλία, γνωστή στην Βιολογία ως «Σοδομία» (sodomia ratione sexus) και ως «Ουρανομός». Ο δεύτερος όρος δημιουργήθηκε κατά τον παρελθόντα αιώνα και έχει την προέλευσή του από την ελληνική μυθολογική παράδοση ότι η μία 'Αφροδίτη, ή «Ουρανία», ήταν κόρη του Ουρανού χωρίς μητέρα (ή άλλη ή «πανδημος» ήταν κόρη του Διός και της Διώνης).

Εκδηλώνεται ως σεξουαλική επαφή μεταξύ ομοφύλων, ανδρών ή γυναικών. Στην περίπτωση των γυναικών γίνεται λόγος για «λέσβιο έρωτα» ή «Σαλπισμό».

Κατά την άποψη των θεμελιωτών της Βιολογίας πρόκειται, κατά κανόνα, για έπικτητη εκδήλωση, η οποία δεν προϋποθέτει την σεξουαλική αναστροφή του έρμαφροδιτισμού. Βέβαια, όταν αυτή υπάρχει, είναι λογικό και βιολογικά ευεξήγητο ότι παρωθεί στην ομοφυλοφιλία.

2. Τα αίτια που οδηγούν στην ομοφυλοφιλία, κατά την όμοφωνη γνώμη των παλαιότερων βιολόγων είναι: Η έξη (συνήθεια), ο κορεσμός, ή μη φυσιολογική προσαρμογή κατά την μετάπτωση από την παιδική στην έφηβική ηλικία, ή μίμηση, ή απουσία του άλλου φύλου σε περιπτώσεις υποχρεωτικής μονώσεως (φυλακή, έκστρατεία), ο χρηματισμός (κυρίως νεαρών που παρασύρονται από ηλικιωμένους «παθητικούς»

ομοφυλόφιλους με μεγάλη οικονομική επίφάνεια).

3. Για τον χαρακτηρισμό της ομοφυλοφιλίας ως σεξουαλικής διαστροφής και για την πολλαπλότητα των αιτίων που την προκαλούν αξίζει να αναφερθώ το όνομα του August Forel, έλβετου φυσιοδίφη, βιολόγου και ψυχιάτρου, ο οποίος στο κλασικό έργο του "La question sexuelle" κατατάσσει την ομοφυλοφιλία στο κεφάλαιο "Pathologie sexuelle" και την μνημονεύει μεταξύ των άλλων γνωστών σεξουαλικών διαστροφών (σαδισμό, μαζοχισμό, φετιχισμό, επιδειξιμανία) ακολουθώντας την κατάταξη του Kraft Ebing, γερμανού ψυχιάτρου, γνωστού από το έργο του "Sexualpsychologie". Με το θέμα αυτό έχουν επίσης ασχοληθεί συστηματικά ο γάλλος Karl Féré, μαθητής του Sarko, γιατρός με αξιόλογες εργασίες αναφερόμενες στην παθολογία των συγκινήσεων και την σεξουαλική λειτουργία, και ο άγγλος Havelock Ellis, ψυχίατρος, γνωστότατος από τις εργασίες του επί θεμάτων σεξολογίας. Κύριο έργο του οι «Μελέτες επί της ψυχολογίας των φύλων».

Είναι επίσης ενδιαφέρον να μνημονευθώ ανάμεσα στους ειδικούς επιστήμονες, που κατατάσσουν την ομοφυλοφιλία στις σεξουαλικές διαστροφές, ο Έλληνας ψυχίατρος και ψυχαναλυτής Άγγελος Δόξας, γνωστός και ως συγγραφέας έρωτικών μυθιστορημάτων με το ψευδώνυμο Νίκος Δρακουλίδης, του οποίου η γνώμη έχει, νομίζω, ιδιαίτερη σημασία, αφού είναι γνωστό ότι ήταν ο κυριώτερος Έλληνας φροϋδιστής, που ασφαλώς δεν μπορεί να θεωρηθώ ως ήθικολογών σεξολόγος.

Άξιο ιδιαίτερης προσοχής είναι ότι όλοι οι αναφερθέντες ειδικοί επιστήμονες κατατάσσουν την ομοφυλοφιλία στις σεξουαλικές διαστροφές, παρ' όλον ότι μεταξύ τους υπάρχουν σοβαρές διαφωνίες αναφορικά με την βιολογική έρμηνεία του φαινομένου. Έτσι π.χ. ενώ οι Karl Féré και Kraft Ebing την θεωρούν ως έκ γενετής σεξουαλική αντιστροφή, ο August Forel δέχεται ότι είναι

ελάττωμα που αποκτάται κατά την εξέλιξη του γενετήσιου ένστικτου, όταν τοῦτο ἀκαθόριστο παραπαίει κατά την παιδική ηλικία, ὁπότε μία προδιάθεση ἢ μία κακή μίμηση εἶναι δυνατόν νά ὀδηγήσει στήν πραγματική ἀντιστροφή.

4. Στό σημεῖο αὐτό, εἶναι εὐλογοφανές καί ἀναμενόμενο νά ἀντιπαρατηρηθῆ ὅτι γιά τήν στήριξη τῆς ἀπόψεως ὅτι ἡ ὁμοφυλοφιλία εἶναι διαστροφή, καί ὄχι μία ἀπλή, ἀκόμη καί φυσιολογική, *ιδιαιτερότητα*, γίνεται ἐπίκληση τῶν συμπερασμάτων παλαιῶν ἐκπροσώπων τῆς Βιολογίας, τὰ ὁποῖα εἶναι ξεπερασμένα, ἀφοῦ νεώτερες ἀντιλήψεις τὰ ἀνατρέπουν.

Ἐπικαλοῦνται δέ συνήθως ὡς «νεώτερες ἀντιλήψεις» κυρίως τὰ συμπεράσματα ἀπό τίς ἔρευνες τοῦ ἀμερικανοῦ βιολόγου καί στατιστικοῦ, καθηγητοῦ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ἰνδιανάπολης Alfred Kinsey, ὁ ὁποῖος μέ τίς γνωστές ἐργασίες του, τὰ "Reports", γιά τήν σεξουαλική συμπεριφορὰ ἀνδρῶν (1948) καί γυναικῶν (1953) σέ σχέση μέ τήν ὁμοφυλοφιλία, «ἀπέδειξε», κατά τοὺς ὑποστηρικτές του, ὅτι αὐτή δέν εἶναι διαστροφή ἀλλά μία *ποικιλία* (variation) στήν σεξουαλική συμπεριφορὰ, ἡ ὁποία κλιμακώνεται σέ πέντε εἰδικότερες κατηγορίες:

α) Τοὺς ἑτεροφυλόφιλους πού μόνο περιστασιακά ἔχουν ὁμοφυλοφιλική συμπεριφορὰ,

β) τοὺς ἑτεροφυλόφιλους πού γίνονται ὁμοφυλόφιλοι συχνότερα ἀπό περιστασιακά,

γ) τοὺς «ἐξίσου» ὁμοφυλόφιλους καί ἑτεροφυλόφιλους,

δ) τοὺς κυρίως ὁμοφυλόφιλους καί περιστασιακά ἑτεροφυλόφιλους καί

ε) τοὺς ὁμοφυλόφιλους καί περισσότερο ἀπό περιστασιακά ἑτεροφυλόφιλους.

Ἡ ἀναλογία τῶν «γνήσιων» ὁμοφυλόφιλων σέ σχέση μέ τοὺς «περιστασιακοὺς» εἶναι πολὺ μικρή, κάτω τοῦ 5%.

5. Οἱ παραπάνω «κατηγορίες», στίς ὁποῖες διακρίνει ὁ Kinsey τήν σεξουαλική

συμπεριφορὰ τῶν ἐρευνηθέντων ἀτόμων καταγράφονται μέ τὰ ποσοστὰ πού ἀντιστοιχοῦν στήν κάθε μία ἀπὸ αὐτές. Καί αὐτὴ ἡ «καταγραφή» θεωρήθηκε ἀπὸ τὸν ἀμερικανὸ ἐρευνητὴ ὅτι «δικαιώνει» τήν ἄποψή του, ὅτι ἡ ποικιλομορφία τῆς σεξουαλικῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀνθρώπων εἶναι μία ἔκφανση τῆς ποικιλομορφίας πού παρατηρεῖται στὸν φυσικὸ κόσμον, καί διατυπώνεται στὰ Reports μέ τὸν ἐξῆς γενικόλογον ἀφορισμό:

«Οἱ ἄνθρωποι -λέει- δέν ἀντιπροσωπεύουν δύο ξεχωριστοὺς πληθυσμοὺς, τὸν ἑτεροφυλοφιλικὸ καί τὸν ὁμοφυλοφιλικὸ. Ὁ κόσμος δέν χωρίζεται σέ πρόβια καί σέ ἐρίφια. Ὅλα τὰ πράγματα δέν εἶναι μαῦρα ἢ ἄσπρα. Στὴν φύση σπάνια ὑπάρχουν χωριστὲς κατηγορίες. Μόνο τὸ ἀνθρώπινο μυαλὸ προσπαθεῖ νά βάλει τὰ πράγματα σέ ξεχωριστὰ ράφια. Ὁ ζωντανὸς κόσμος, ἡ Φύση, εἶναι μία συνέχεια τῆς κάθε μιᾶς ἀπὸ τίς ἄπειρες ὄψεις τῆς. Τὸ κάθε ἄτομον, σὰν συνέχεια μέσα στίς ἄπειρες ὄψεις τῆς Φύσεως μπορεῖ νά εἶναι εἴτε ἀποκλειστικὰ ἑτεροφυλόφιλον, εἴτε ἀποκλειστικὰ ὁμοφυλόφιλον, εἴτε ἴσως κάπου στὸ ἐνδιάμεσον».

6. Ἐρωτᾶται ὅμως, αὐτοὶ πού ἐπικαλοῦνται τὸν Kinsey, ὡς τὸν ἐρευνητὴ πού ἀνέτρεψε τίς παλαιὲς θεωρίες γιά τήν ὁμοφυλοφιλία γνωρίζουν ἄραγε ὅτι:

α) Ὁ Kinsey δέν εἶναι κἄν πρωτοπόρος σ' αὐτὴν τὴν προσπάθεια. Πολὺ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν στήν Γερμανία οἱ Hirschfeld καί Ulrich ἐπιχείρησαν νά δώσουν ἄλλη ἐρμηνεία, ἐκτὸς τῆς περὶ διαστροφῆς, στήν ὁμοφυλοφιλία, χωρὶς νά βροῦν ἀπὸ ἡγήσει οἱ ἀπόψεις τους στὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον.

β) Οἱ ἀπόψεις τοῦ Kinsey κατακρίθηκαν ἔντονα κυρίως στήν Ἀμερική, ὅπου ὑποτίθεται ὅτι ἄντλησε τὸ «ὕλικόν» τῶν ἐρευνῶν του.

γ) Ὁ Kinsey, ἀφ' ἐνός ὡς γνήσιος ὀπαδὸς τῆς made in U.S.A. «Ψυχολογίας τῆς συμπεριφορᾶς» (Behaviorism), ἀποκλείοντας κάθε ἀναφορὰ στίς ἐσωτερικὲς ψυχικὲς διεργασίες, δέχεται τὴν ἐξέταση τῶν ἐξω-

τερικῶν μόνο στοιχείων τῶν διαφορῶν περιστατικῶν. Ἄφ' ἑτέρου γενίκευσε, κατὰ τρόπο ἐπιστημονικὰ ἀνεπίτρεπτο, τίς παρατηρήσεις πού ἔκανε σέ 20.000 ἄνδρες καί ἰσάριθμες γυναῖκες, καί στηριζόμενος μόνο σέ ἀριθμητικά, στατιστικά δεδομένα ἔδωλε συμπεράσματα μέ σαφῆ κοινωνιολογική χροιά, χωρίς νά ἀναφερθῆ στίς αἰτίες πού ὀδηγοῦν στήν ὁμοφυλοφιλική δραστηριότητα εἴτε περιστασιακά, εἴτε συχνότερα ἀπό περιστασιακά, εἴτε ἀποκλειστικά. Πρόκειται δηλαδή γιά «φωτογραφική» ἀπεικόνιση τῆς «πληθυσμιακῆς κατανομῆς» τῆς ὁμοφυλοφιλικῆς δραστηριότητος τῶν Ἀμερικανῶν καί μάλιστα μέ ἀπλῆς ἐνδείξεις, κατὰ τὸ γνωστὸ σύστημα τῶν δημοσκοπήσεων, καί σέ περιορισμένο ἀριθμὸ ἀτόμων σέ σχέση μέ τὸν συνολικὸ πληθυσμὸ τῆς ὑπερατλαντικῆς χώρας.

7. Ἐν τούτοις, παρὰ τὸν αὐθαίρετο καί ἐπιστημονικὰ μὴ ἐπαρκῶς θεμελιωμένο χαρακτηριστῆρα τῆς ἔρευνας τοῦ Kinsey, τουλάχιστον μέ τὰ εὐρωπαϊκά δεδομένα, μπορούμε νά συναγάγουμε καί ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἔρευνα σημαντικά συμπεράσματα:

α) Προκύπτει ἡ πολὺ περιορισμένη ἀναλογία, κάτω τοῦ 5%, τῶν «γνησίων» δηλαδή τῶν ἀποκλειστικὰ ὁμοφυλοφίλων σέ σχέση μέ τὸ σύνολο τῶν ἐρευνηθέντων - οὐσιαστικὰ ἀπλῶς ἐρωτηθέντων προσώπων.

β) Ἡ δημοσιοποίηση καί οὐσιαστικὰ ἡ προβολὴ μιᾶς, ὄχι καί τόσο κολακευτικῆς

γιά τὴν ἠθική τῆς στάθμης, «ψυχαγωγικῆς» (μέ τὴν κακὴ σημασία τοῦ ὄρου) ἐνασχολήσεως τοῦ ἀμερικανικοῦ λαοῦ, ὅπως εἶναι ἡ περιστασιακὴ ὁμοφυλοφιλικὴ δραστηριότητα πολλῶν ἑτεροφυλοφίλων, ἀγάμων καί ἐγγάμων, ἀποδεικνύει τὸν διάστροφα ἡδονιστικὸ χαρακτῆρα τῆς, πού δὲν ἔχει καμμία σχέση μέ τὴν φυσιολογικὴ ἐρωτικὴ σχέση τῶν δύο φύλων.

γ) Τελικὰ θὰ πρέπει νά παρατηρήσουμε ὅτι ὁ ἐν λόγω ἐρευνητῆς, στίς κατηγορίες ὅπου κατέταξε τὰ 40.000 ἄτομα πού «ερεύνησε», δὲν περιέλαβε ἀμιγῶς ἑτεροφυλοφίλους, γεγονὸς πού ἐπιβάλλει τὴν ἀμφισβήτηση ἢ καί τὴν ἀπόρριψη τῶν συμπερασμάτων του, ἀφοῦ εἶναι ἀδύνατον νά μὴ συνήντησε καί φυσιολογικά ἄτομα!

Συμπερασματικά, μπορούμε νά καταλήξουμε στήν ἀντικειμενικὴ διαπίστωση ὅτι, ἀπὸ βιολογικὴ ἄποψη, ἡ ὁμοφυλοφιλία ἀποτελεῖ σεξουαλικὴ διαστροφή καί ὄχι ἀπλῆ «ἰδιαιτερότητα», ὅπως θέλουν νά τὴν παρουσιάσουν, χρησιμοποιώντας εὐφυῶς ἕνα λεκτικὸ τέχνασμα, πού μπορεῖ εὐκολώτερα νά υἱοθετηθῆ ἀπὸ τὸ πολὺ κοινὸ καί μάλιστα ἀπὸ τοὺς νέους.

(Συνεχίζεται)

ΔΗΜ. Α. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

Ἐπίτιμος Δικηγόρος

Δρ Ποινικῶν Ἐπιστημῶν
τοῦ Πανεπιστημίου Μονάχου

Ἡ ἐγγραφή νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» εἶναι ἕνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἡμποροῦμε νά ἐπιτελέσωμε ὅλοι, μέ μικρὰν προσπάθειαν.

ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΡΙΑΜΒΟ ΣΤΗΝ ΗΤΤΑ

(Οί Συμφωνίες Σεβρών και Λωζάννης)

Στήν πορεία του Νέου Έλληνισμού υπήρξαν στιγμές έθνικου μεγαλείου που άγγιξαν τὸ μέγιστο τῶν ἐθνικῶν ὀνείρων καὶ ἐπιδιώξεων, ἀλλὰ υπήρξαν καὶ περίοδοι που λάθη, κακὲς ἐπιλογές μας καὶ διεθνείς συγκυρίες ὀδήγησαν στὴν καταστροφή. Οἱ Συμφωνίες Σεβρών καὶ Λωζάννης ἐπιβεβαιώνουν τὰ προαναφερθέντα.

Τὸ μικρὸ ἑλληνικὸ βασίλειο, ἀντιμετωπίζοντας τὰ προβλήματα τῆς μετακαποδοστριακῆς περιόδου στὰ ὁποῖα ἐξέχουσα θέση εἶχαν οἱ σχέσεις «αὐτοχθόνων»-«έτεροχθόνων» βρέθηκε τὸν Ἰούνιο τοῦ 1833 μπροστὰ σὲ μιὰ ὑψίστης σημασίας ἐθνικὴ πρόκληση.

Ήταν ἀρκετὴ μιὰ κρουαζιέρα τοῦ νεαροῦ Βασιλῆα στὸ Αἰγαῖο μὲ κατάληξη στὴ Σμύρνη, γιὰ νὰ ξεσηκώσει τὸν σκλαβωμένο Ἑλληνισμό τῆς ἐλληνικότετης Σμύρνης σὲ πανηγυρισμοὺς που ξάφνιασαν τὸν ἴδιο καὶ τοὺς Τούρκους, οἱ ὁποῖοι ἀπήτησαν ἀπὸ τὸν Πατριάρχη τὴν παύση τοῦ Μητροπολίτη Σμύρνης ὡς πρωτεργάτη τοῦ ξεσηκωμοῦ. Τότε, Βασιλεὺς καὶ Κυβέρνηση, ἄρχισαν νὰ συνειδητοποιοῦν ὅτι ἡ μικρὴ Ἑλλάδα «καὶ ἄλλα πρόβδα ἔχει».

Πέρασε μιὰ δεκαετία «ἐπώασης» τοῦ θέματος τοῦ ἀλύτρωτου Ἑλληνισμοῦ, ὅποτε τὸ 1843 ὁ Κωλέττης σὲ μιὰ ἱστορικὴ ἀγόρευση του στὸ Κοινοβούλιο, ὄχι μόνον κατέκρινε τὴν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἀδικία, κατὰ τὴν χάραξη τῶν συνόρων, ἀλλὰ διεκτραγάδησε τὴν κατάσταση τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων καὶ κήρυξε τὴν, κατὰ τὴν Θεῖα Πρόνοια, ἀποστολὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, που ὀδηγοῦσε πλέον τὶς σκέψεις ὄλων, στὸν ὑπόδουλο Ἑλληνισμό. «Τὸ βασίλειο τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι ἡ Ἑλλάς αὐτὸ

ἀποτελεῖ σήμερα ἐν μόνον μέρος, τὸ πλεόν μικρόν, καὶ τὸ πλεόν πτωχὸν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἕλλην δὲν εἶναι μόνον αὐτὸς που κατοικεῖ τὸ βασίλειον ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὅστις κατοικεῖ τὰ Ἰωάννινα ἢ τὴν Θεσσαλονίκην ἢ τὰς Σέρρας ἢ τὴν Ἀδριανούπολιν ἢ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἢ τὴν Τραπεζοῦντα ἢ τὴν Κρήτην ἢ τὴν Σάμον ἢ τὴν οἰανδήποτε χώραν τῆς Ἰστορίας ἢ τῆς Φυλῆς τῆς ἑλληνικῆς», εἶπε μεταξὺ ἄλλων, ποτίζοντας τὸ νεαρὸ φυτώριο τῆς Μεγάλης Ἰδέας.

Ήταν τότε που τὸ ἑλληνικὸ κράτος δὲν ἀποδεχόταν τὴν δωρεὰν παραχώρηση ἀπὸ τὴν Τουρκία οἰκοπέδου στὴν Κωνσταντινούπολη, διὰ νὰ κτιστεῖ ἡ Ἑλληνικὴ πρεσβεία, γιὰ νὰ μὴ δημιουργοῦνται «τετελεσμένα» γεγονότα καὶ ἀκόμα ἐπειδὴ ἐβλεπε στὸ βάθος τοῦ χρόνου τὴν Πόλη ὡς πρωτεύουσα τοῦ Βασιλείου. «Αἱ Ἀθηναί εἶναι ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου. Ἡ Κωνσταντινούπολις ὁμως εἶναι ἡ μεγάλη πρωτεύουσα, ἡ πόλις, τὸ ὄνειρο καὶ ἡ ἐλπίς ὄλων τῶν Ἑλλήνων», ἐλέγετο καὶ ἐγράφετο.

Ήταν τότε που λοιδοροῦσαν ἐκείνους που ἀγόραζαν οἰκόπεδα καὶ σπίτια στὴν Ἀθήνα «που σὲ λίγο καιρὸ θὰ λαλήσουν κοῦκοι» διότι ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλείου θὰ μεταφερθεῖ στὴν Κωνσταντινούπολη.

Ήταν τότε που τὸ ἔθνος εἶχε ὁράματα, προσδοκίες καὶ στόχους, που βίωνε μὲ τὰ προβλήματα τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν, που ἡ λύτρωσή τους ἦταν σύμφυτη μὲ τὴν πληθυσμακὴ καὶ ἐδαφικὴ μεγέθυνση τῆς χώρας, ὥστε ἡ Ἑλλάδα νὰ καταστεῖ οἰκονομικὰ αὐτάρκης καὶ ἰσχυρὴ. Ἀκόμα ὁ ἀλύτρωτος Ἑλληνισμὸς ἦταν ἀπαραίτητος καὶ γιὰ τὴν ἀναζωογόνηση τοῦ κράτους.

Ἡ ἀπόκτηση τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς

Ἄρτας τὸ 1881 ἦταν σημαντικό βήμα στὸ πρόβλημα τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν. Βελτίωνε κάπως καὶ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς χώρας, ἀλλὰ καθ' ὅλη τὴν ὑπόλοιπη περίοδο μέχρι τὰ τέλη τοῦ ἸΘ' αἰῶνα τὰ βλέμματα ὅλων ἦταν στραμμένα πρωτίστως στὴν Κρήτη καὶ δευτερευόντως στὴ Μακεδονία. Ἡ συντριβὴ μας τὸ 1897 σὲ μία ἀπροετοίμαστη ἐξόρμησις πρὸς βορρᾶν ἔφερε τὴν ἀπογοήτευσή στὸ ἐσωτερικὸ καὶ τὸν ἐξευτελισμὸ μας στὸ ἐξωτερικὸ. Εὐτυχῶς ὁ μακεδονικὸς ἀγῶνας (1904-1908) -ἀποτέλεσμα καθαρὰ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας- ἐδραίωσε τὰ δικαιώματά μας στὸ μακεδονικὸ χῶρο, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν ἀπόσχιση τῆς βουλγαρικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο (1870) καὶ ἰδιαιτέρα μετὰ τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου (1878) καὶ μέχρι τὸ 1903 εἶχε μείνει -ἀντιστάσεως μὴ οὔσης- στὴ διάθεσι τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ μετὰ τὸ κίνημα τῶν Νεοτούρκων (1908) καὶ τὶς ὑποσχέσεις γιὰ ἰσοτιμία καὶ ἰσοπολιτεία πρὸς ὅλους τοὺς μὴ μουσουλμανικοὺς λαοὺς ἡ κατάσταση τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων χειροτέρευσε, ἄρχισε πλέον νὰ ἐδραιώνεται ἡ πεποίθησι ὅτι «τὰ ὄπλα θὰ δώσουν τὴν λύσι». Καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1912 ἄρχισε ἡ μεγάλη ἐξόρμησις τοῦ ἔθνους μὲ τοὺς δύο Βαλκανικοὺς πολέμους ποὺ κατέληξαν στὴν ἀπελευθέρωσι τῆς Ἠπείρου, τῆς Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Μακεδονίας, τῶν Νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Κρήτης. Τὰ ἀνατολικά μας σύνορα ἐφθασαν μέχρι τὸν Νέστο.

Κι ἔρχεται ὁ Α' Παγκόσμιος Πόλεμος (Α' Π.Π.) στὸν ὁποῖο ἡ συμμετοχὴ τῆς Ἑλλάδος ἦταν καθοριστικὴ, στὸ πλευρὸ τῶν συμμάχων, ποὺ ἔληξε στὸ Βαλκανικὸ χῶρο μὲ τὴν ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου. Κατὰ τὴν ὑπογραφείσα τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1918 ἀνακωχὴ μεταξὺ τῶν ὄρων, ὑπῆρχε καὶ ἓνας κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ σύμμαχοι -ἄρα καὶ ἡ Ἑλλὰς- εἶχαν τὸ δικαίωμα, γιὰ λόγους ἀσφαλείας, νὰ καταλαμβάνουν στρατηγικὰ σημεῖα τοῦ τουρκικοῦ ἐδάφους καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ προηγεῖται συμφωνία μὲ τὴν τουρ-

κικὴ κυβέρνησις. Σὲ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ τοῦ ὄρου, μὲ ἐντολὴ τῶν Τριῶν Μεγάλων Συμμάχων (Γαλλίας, Ἀγγλίας, Ἰταλίας) τὴν 2/15 Μαΐου 1919 ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀποβιβάζονται στὴ Σμύρνη γιὰ ἐπιβολὴ τῆς τάξεως. Τότε ἄρχισαν καὶ οἱ διαπραγματεύσεις γιὰ τὴν ὑπογραφή τῆς Συνθήκης Εἰρήνης.

Ἡ συνεισφορὰ τῆς Ἑλλάδος στὸν κοινὸ ἀγῶνα τῶν συμμάχων τῆς ἐδίδε τώρα ἐξέχουσα θέσι στὴν τράπεζα τῶν διαπραγματεύσεων. Οἱ ἑλληνικὲς ἀξιώσεις πέραν τῶν ἐδαφῶν ποὺ ἀπελευθερώθηκαν κατὰ τοὺς βαλκανικοὺς πολέμους (1912-13) καὶ τὸν Α' Π.Π. περιελάμβαναν τὴν Θράκη, τὴν Δυτ. Μικρὰ Ἀσία καὶ ἐπὶ πλέον μὲ εἰδικoὺς ὄρους, τὴν Κων/πολὴ καὶ τὴν περιοχὴ τῶν Στενῶν. Κύριοι ὑποστηρικτὲς τῶν Ἑλληνικῶν θέσεων, γιὰ διαφόρους λόγους ὁ καθένας, καὶ κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τὴν Σμύρνη καὶ τὶς Κυδωνίες (Αἰθάλῃ), ἦσαν ὁ Λοῦδ Τζώρτζ (Μ. Βρετανία) καὶ κατόπιν ὁ Κλεμανσώ (Γαλλία). Σοβαρὸς ἀντίπαλός μας ἦταν ἡ Ἰταλία, ἡ ὁποία ἤδη κατὰ τὴν προηγηθεῖσα ὑπογραφή τῆς συνθήκης τοῦ Νεῖγν (σύμμαχοι καὶ ἡττημένη Βουλγαρία) εἶχε ἀπορρίψει τὶς ἑλληνικὲς ἀξιώσεις ὄχι μόνο ἐπὶ τῆς Βορ. Ἠπείρου καὶ τῶν Δωδεκανήσων ἦτοι γιὰ περιοχὲς ποὺ ἤθελε νὰ τὶς ἐξουσιάζει, ἀλλὰ καὶ γιὰ περιοχὲς ὅπως ἡ Θράκη ποὺ ἦταν ἐκτὸς τῶν ἐνδιαφερόντων τῆς.

Τὴν 10/8/1920 ὑπογραφοῦνται ἡ **Συνθήκη τῶν Σεβρῶν** (Σ.τ.Σ) στὴν αἴθουσα τελετῶν τοῦ φημισμένου ἐργοστασίου πορσελάνης στὸ ὁμώνυμο προάστειο τοῦ Παρισιοῦ. Μία συνθήκη εὐθραυστὴ ὅπως καὶ ἡ πορσελάνη. Μὲ τὴν Σ.τ.Σ. παρεχωροῦντο στὴν Ἑλλάδα ἡ ἀνατολικὴ καὶ ἡ δυτικὴ Θράκη μέχρι τὴν Τσατάλτζα (45 χιλιομ. ἔξω ἀπὸ τὴν Κων/πολὴ) συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου, τὰ νησιά τοῦ ἀνατολικοῦ Αἰγαίου ἐνῶ ἡ Τουρκία παρατεῖτο κάθε δικαιώματός της στὴν Ἴμβρο καὶ τὴν Τένεδο. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Σμύρνη καὶ τὴν περιοχὴ τῆς, αὐτὴ, πα-

ρεχωρείτο για μία πενταετία στην Ελλάδα, ή δε όριστική τύχη της θα κρινόταν σέ δημοψήφισμα τών κατοίκων της υπό τήν έποπτεία τής νεοσύστατης Κοινωνίας τών Έθνών. Ακόμη μέ συμπληρωματικές Συνθήκες (παράρτηματα στή Σ.τ.Σ.) παρεχωρείτο ή χρήση του λιμανιού τής Άλεξανδρουπόλεως στή Βουλγαρία ένώ ή Ιταλία παραιτείτο υπέρ τής Ελλάδος τών δικαιωμάτων της επί τής Δωδεκανήσου, πλίν τής Ρόδου, για τήν όποία προβλεπόταν μετά δεκαπενταετίαν δημοψήφισμα, όπως στήν περίπτωση τής Σμύρνης, εάν θά περιήρχετο στήν Ελλάδα.

Η ύπογραφή τής Σ.τ.Σ. άποτελούσε θρίαμβο για τήν Ελλάδα. Δικαίωση τών έθνικων πόθων. Δημιουργία μιās νέας Ελλάδος μέ έδαφη σέ δύο ήπειρους.

Η πραγματοποίηση τής «Μεγάλης Ίδέας» ήταν χειροπιαστή τώρα πλέον. Θά πρέπει έδω να σημειωθεί ότι ή Γαλλία και ή Ιταλία θεώρησαν τήν συνθήκη ως διπλωματική νίκη τής Άγγλίας και τήν Ελλάδα ως «πράκτορα» και «τοποτηρητή» τών άγλικων συμφερόντων στήν περιοχή.

Οι δίκαιοι πανηγυρισμοί στήν Ελλάδα δέν έπρόκειτο να διαρκέσουν πολύ. Διότι ή Σ.τ.Σ. ούδέποτε εφαρμόστηκε! Ήταν έτσι καταρτισμένη πού έθιγε τó έθνικó φιλότιμο τών νεοτούρκων πού είδαν τή χώρα τους να συρρικνώνεται πληθυσμιακά στό 40% και έδαφικά στό 10%. Ακόμα είδαν ότι οι περίφημες διομολογήσεις πού έννοούσαν τις οικονομικές πράξεις τών συμμάχων στήν τουρκική επικράτεια και είχαν λήξει τó 1914 έτίθεντο ξανά σέ εφαρμογή. Η θέση τών Τούρκων μπορεί να συγκριθεί μέ εκείνη τών ήττημένων Γερμανών πού στίς Βερσαλλίες άπειλούμενοι από αποκλεισμό, πείνα και πιθανότητα προέλασης τών συμμαχικών στρατευμάτων στήν καρδιά τής Γερμανίας, υπέγραψαν στίς 28/6/1919 τήν συνθήκη όρκιζόμενοι εκδίκηση τήν όποία και πράγματι εκδήλωσαν μετά είκοσι χρόνια! Πάντοτε οι «λεόντιες» συνθήκες και συμφωνίες πού επιδιώκουν τήν πλήρη έξουθέ-

ωση του άντιπάλου έχουν τήν ίδια τύχη. Ο ταπεινωμένος, ό άδίκως -κατ' αυτόν- συντριβόμενος, δέχεται έξ ανάγκης τις άποφάσεις τών ισχυρών, αλλά από τή στιγμή τής ύπογραφής άπεργάζεται τήν άνατροπή και τήν εκδίκηση. Τό λάθος τών συμμάχων ήταν ότι προσπαθώντας να καταστήσουν, στό διηνεκές, τήν Τουρκία άνίσχυρη παντελώς υπέγραψαν μιá συνθήκη μέ τήν άδύναμη Κυβέρνηση τής Κωνσταντινουπόλεως, ένώ τó κίνημα του Μουσταφά Κεμάλ κέρδιζε συνεχώς έδαφος και οι Σύμμαχοι δέν είχαν τή στρατιωτική δύναμη και ισχύ να επιβλέψουν τήν εφαρμογή τής Συνθήκης (άφοπλισμός κ.λ.π.). Άλλωστε άργότερα οι Σύμμαχοι παρατηρούντες τó άναδυόμενο καθεστώς τής Άγκύρας άνέθεσαν πλέον, στόν ίδιο τόν Κεμάλ και τά έθνικιστικά του στρατεύματα να επιβλέψουν τήν εφαρμογή τής Συνθήκης!! Τό ακόμη σημαντικό είναι ότι τήν Σ.τ.Σ. δέν επικύρωσαν τά κοινοβούλια Γαλλίας, Ιταλίας και αυτό τουτο τής Κωνσταντινουπόλεως ένώ ή «Κυβέρνηση» τής Άγκύρας, «γέννημα και θρέμμα» του Μουσταφά Κεμάλ, ζητούσε τήν έπιστροφή στήν Νέα Τουρκία τής Θράκης και τής Σμύρνης, και φυσικά δέν αναγνώριζε τις πράξεις τής Κυβέρνησης τής Κωνσταντινουπόλεως.

Δίκαια χαρακτηρίστηκε ή Σ.τ.Σ. ως «Ματαία Συνθήκη», διότι στήν Ελλάδα δέν προσέφερε κατι εκτός από μιá «θεωρητική αναγνώριση». Κατά τόν Γάλλο ιστορικό συγγραφέα Έδουάρδο Ντριώ «ή Σ.τ.Σ. είναι Συνθήκη πολυτελείας δέν είναι Συνθήκη ειρήνης. Είναι Συνθήκη πολέμου, άφου έπρεπε να κάνει κανείς πόλεμο για να τήν επιβάλει στούς Τούρκους... Όταν οι Έλληνες άρχισαν να βαδίζουν προς τήν Άγκυρα ό Μουσταφά Κεμάλ τούς άνέμενε...»

Μετά τούς πανηγυρισμούς για τήν ύπογραφή τής Σ.τ.Σ. άρχισε ή δραματική προσγείωση του Έλληνισμού και ή στασιμότητα. Τά κεμαλικά στρατεύματα άρχισαν να παρενοχλούν τó έλληνικό εκστρατευτικό

σώμα πού μετά την άνακωχή του Μούδρου και την έντολή των Μεγάλων συμμάχων, όπως αναφέραμε, είχε καταλάβει προσωρινά την περιοχή Σμύρνης. Παρόμοιες κατοχές είχαν γίνει από τους Ίταλους (Αττάλεια) και από τους Γάλλους (Κιλικία). "Όμως τόσο οι Γάλλοι όσο και οι Ίταλοι παρατηρούντες τὸ συνεχῶς ανερχόμενο ἄστρο του Κεμάλ ἐφρόντισαν ἐγκαίρως νὰ ἀπαγγιστρωθοῦν ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία γιὰ νὰ ὑπερασπίσουν ἀνετώτερα τὶς ἐπὶ τουρκικοῦ ἐδάφους ἐπενδύσεις τους και νὰ συνάψουν νέες διακρατικές συμφωνίες με τὴ νέα Τουρκία του Κεμάλ πού φαινόταν ὅτι θὰ δημιουργήσει μιὰ νέα πατρίδα ἀρχίζοντας σχεδὸν ἀπὸ μηδενικὴ βάση. Ἄλλωστε στὶς 18/1/1920 οἱ Τοῦρκοι ἐθνικιστὲς εἶχαν ὑπογράψει στὴν Ἄγκυρα τὸ «Ἐθνικὸ Σύμφωνο» με τὸ ὅποιο οὐσιαστικὰ γραφόταν ἢ ληξιαρχικὴ πράξη θανάτου τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας και ἡ γέννηση του νέου κοσμικοῦ κράτους.

Ἀπὸ τὸν Αὐγούστο του 1920 μέχρι τὸ τέλος του χρόνου μιὰ σειρά ἀπὸ πολιτικὰ γεγονότα στὴν Ἑλλάδα ἔφεραν τὴ χώρα μας σὲ δύσκολη θέση ἔναντι τῶν ὑποτιθέμενων Μεγάλων Συμμάχων μας, με ἰσχυροὺς ἀντικτύπους στοὺς πολεμιστὲς τῆς Μ. Ἀσίας. Βαθμιαῖα ἀυξανόταν οἱ στρατιωτικὲς ἐπιθέσεις τῶν Κεμαλικῶν δυνάμεων και οἱ καταδιώξεις τους ἀπὸ τὶς ἡμέτερες δυνάμεις πού ὀλονὸν ἀπομακρύνονταν ἀπὸ τὶς βάσεις ἐφοδιασμοῦ τους. Συγχρόνως ἄρχισε ἀπὸ Γάλλους, Ίταλοὺς και Ρώσους ὁ ἐφοδιασμοὸς του κεμαλικοῦ στρατοῦ με πολεμικὸ ὕλικό, ἐνῶ σταμάτησε ἢ ὑπεσχημένη ἀπὸ τὸ 1918 οἰκονομικὴ βοήθεια τῶν συμμάχων πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Κι αὐτὴ κατάντησε πλέον ὁ «χωροφύλακας» τῶν Ἄγγλων - πού ἐνδιαφέρονταν γιὰ τὰ πετρέλαια τῆς Μοσούλης. Ἐγιναν δεδαίως προσπάθειες νὰ ἀπαγγιστρωθοῦμε ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία. Τὸν Μάρτιο του 1921 συγκλήθηκε διάσκεψη τῶν «Συμμάχων» στὸ Λονδίνο με σκοπὸ τὴν ἀναθεώρηση τῆς Σ.τ.Σ. και φυσικὰ τὸν τερ-

ματισμὸ τῶν ἐχθροπραξιῶν. Τὸ «συμμαχικό» δίλημμα ἦταν: Νὰ ὑποστηρίξουν τὴν Ἑλλάδα στὴν ὁποία εἶχε ἐπανέλθει ὁ ἀνεπιθύμητος, ὑποπτος και ἐχθρὸς τους Βασιλεὺς ἢ τὴν ψευδοδημοκρατικὴ Τουρκία του Κεμάλ; Μπορεῖ ὁ Κεμάλ νὰ ἦταν ἀκόμη ὁ μεγάλος ἄγνωστος ἀλλὰ ἡ Τουρκία εἶχε πολλὰ νὰ «δώσει» ἐνῶ ἡ Ἑλλάδα τὰ εἶχε δώσει πλέον ὅλα. Ἄλλο δίλημμα ἦταν: Ὑποστηρίζοντας τὴν Ἑλλάδα, αὐτό, ἦταν θέμα υἰοθέτησης μιᾶς ἀνθρωπιστικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς πρὸς τὶς μειονότητες (Ἕλληνες, Ἀρμένιοι). Στὴν ἀντίθετη περίπτωση θὰ γινόταν ἐξόντωση μὲν τῶν μειονοτήτων, ἀλλὰ θὰ ἄνοιγε ὁ δρόμος συνεργασίας με τὴν νέα Τουρκία του Κεμάλ. Καὶ προτίμησαν τὴ δευτέρη λύση!

Στὶς 27/3/1922 οἱ Σύμμαχοι με ταυτόχρονη διακοίνωση πρὸς Ἀθήνα και Ἄγκυρα πρότειναν ἀνακωχὴ με τὸν ἐκδιασμὸ πρὸς τὴν Ἑλλάδα νὰ συμφωνήσει ἐκ τῶν προτέρων στὴν ἀπόσυρση τῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὴ Μ. Ἀσία και τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἀποκατάστασης τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας στὴν περιοχή. Δηλαδή προέβαιναν ipso jure και στὴν ἀναθέωση τῆς Σ.τ.Σ.

Ἡ Ἀθήνα δέχθηκε ἀμέσως, ἀλλὰ ἡ Ἄγκυρα ἰσχυροποιουμένη συνεχῶς και βλέποντας τὴν προδομένη πλέον Ἑλλάδα νὰ ἐγκαταλείπεται ἀπὸ τοὺς «συμμάχους» τῆς, ἀπέριψε τὴν πρόταση. Καὶ ἡ Ἑλλάδα βρέθηκε σὲ διπλωματικὸ και στρατιωτικὸ ἀδιέξοδο. Καὶ ἐνῶ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς μέτωπο εἶχε διαβρωθεῖ με τὴν κυκλοφορία συνθημάτων (μικρὰ και ἐντιμὸς Ἕλλας - οἶκαδε - λιποταξίες στρατιωτῶν) με ἄμεση ἀντανάκλαση στοὺς ἐπὶ 8-10 χρόνια συνεχῶς ἐπιστρατευμένους μαχητὲς, ὁ Κεμαλικὸς στρατὸς ἄφηνε νὰ ἐκδηλωθεῖ μιὰ δυναμικὴ ἐκδίωξης κάθε μὴ μωαμεθανοῦ ἀπὸ τὴν Μικρὰ Ἀσία. Ἡ πρωτοβουλία πλέον ἀνῆκε στὸν Κεμάλ, μοναδικὸν παίκτη, στὸ μικρασιατικὸ μέτωπο. Με τὴν Ἑλλάδα προδομένη.

Στὶς 26/8/1922 ἄρχισε ἡ μεγάλη τουρκικὴ ἐπίθεση στὸ Ἀφιὸν Καραχισάρ, στὸ κέντρο του Ἑλληνικοῦ Μετώπου. Ἡ ἐπίθε-

ση κράτησε δύο μέρες. Και οι Έλληνες πού από τὰ ὑψώματα τοῦ Καλὲ Γκρότο ἀτένιζαν τὶς στέγες τῆς Ἀγκύρας, τώρα ὑποχωροῦν ἀτάκτως, συμπαρասύροντες καὶ τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πού ζοῦσαν ἐκεῖ ἐπὶ χιλιάδες χρόνια πρὶν, τὸ 1424, πού κατέλαβαν τὰ ἐδάφη τους οἱ Τοῦρκοι. Τώρα τοὺς ἀνέμενε πλέον τὸ τουρκικὸ μαχαίρι καὶ στὴν καλύτερη περίπτωση ἢ προσφυγιά. Καὶ τὸ ὄνειρο πού ἄρχιζε τὸ καλοκαίρι τοῦ 1833 μὲ τὸ βασιλικὸ ταξεῖδι στὴ Σμύρνη, πού μορφοποιοῦνταν μὲ τὴν ἀγόρευση τοῦ Κωλέττη -δέκα χρόνια ἀργότερα- ἢ «Μεγάλῃ Ἰδέᾳ» κατέληγε σὲ ἀνείπωτη τραγωδία. Χιλιάδες κατατρεγμένοι Χριστιανοὶ συνωστίζονταν σὲ μιὰ συμπαγῆ μάζα στὴν παραλία τῆς Σμύρνης ἐκλιπαρώντας γιὰ μία θέση στὰ συμμαχικὰ πλοῖα. Νησιτικοὶ καὶ διψασμένοι, ὠρισμένοι πέθαιναν χωρὶς οἱ ἄλλοι νὰ μποροῦν νὰ παραμερίσουν τὰ πτώματά τους γιὰ νὰ μὴ «χάσουν» τὴ θέση τους στὴν οὐρά. Σκηνὲς κόλασης γιὰ τὰ ὑποψήφια θύματα τῆς ἀναλγησίας τῶν «πολιτισμένων» Εὐρωπαίων. Καὶ ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος, παρ' ὅτι τοῦ ὑπεδείχθη ἀπὸ γαλλικὴ περίπολο νὰ τὸν συνοδεύσουν μέχρι τὴν Καθολικὴ ἐκκλησία τῆς Ἱερᾶς Καρδίας τοῦ Ἰησοῦ, γιὰ νὰ σωθεῖ, αὐτὸς ἀτενίζοντας τὴν πυρπολούμενη Σμύρνη, προχώρησε πρὸς τὸ μαρτύριο. Στὴν ἀπόφασή του νὰ παραμείνει κοντὰ στὸ ποίμνιό του καὶ νὰ πεθάνει, ἴσως τὸν ὀδήγησε κι ὁ τελευταῖος τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων πού στὰ χαράματα τῆς 29ης Μαΐου 1453 ψέλλισε «**Ἡ Πόλις ἑάλω καὶ ἐγὼ ἔτι ζῶ;**» Ἄλλωστε σὰν τελευταῖος μητροπολίτης Σμύρνης, ἀκολούθησε καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ «προκατόχου» του, Πολυκάρπου, πολιοῦχου Ἁγίου τῆς Σμύρνης πού κἀνκε γιὰ τὴν πίστη του τὸ 156 μ.Χ. στὸ στάδιο τῆς Σμύρνης.

Καὶ τὰ γεγονότα τρέχουν. Ἴσως οἱ τύψεις γιὰ τὴν προδοσία ὀδήγησαν τοὺς Ὑπουργοὺς Ἐξωτερικῶν Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, Κῶρξον καὶ Πουανκαρὲ νὰ ἀναλάβουν

πρωτοβουλία γιὰ τὴν ὑπογραφή τῆς Συνθήκης Ἀνακωχῆς. Αὐτὴ ὑπογράφηκε στὰ Μουδανιὰ τῆς Προύσσας (14/10/1922) ἀφοῦ ὁ Ἕλληνικὸς στρατὸς εἶχε ἐγκαταλείψει τὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ μεγάλο μέρος τοῦ Ἕλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πού γλύτωσε ἀπὸ τὴ μεγάλη σφαγή, κοιμόταν τώρα στὰ πεζοδρόμια τῶν παράλιων πόλεων τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μητροπολιτικῆς Ἑλλάδας.

Τὴν ἀνακωχὴ ὑπέγραψαν οἱ τρεῖς ἀρμοστῆς-στρατηγοὶ ἐκπρόσωποι τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας στὴν Κωνσταντινούπολη, ὁ στρατηγὸς Α. Μασαράκης ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδας καὶ ὁ Ἰσμετ Πασᾶς ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας. Τὸ πρῶτο πού ἀξίωσαν οἱ Τοῦρκοι ἦταν νὰ ἀρχίσει ἡ ἐκκένωση τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες καὶ ὁ Ἔβρος νὰ ἀποτελέσει τὰ νέα σύνορα μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν. Τὴν Κωνσταντινούπολη ἔπαιρναν πλέον οἱ Κεμαλικοί, πού καταργοῦσαν συγχρόνως καὶ τὴν κοσμικὴ ἐξουσία τοῦ Σουλτάνου τὸν ὁποῖον κήρυτταν ἔκπτωτο τοῦ Θεοῦ.

Τὰ τέλη Νοεμβρίου τοῦ 1922 ἄρχιζε ἡ τελευταία πράξη τοῦ Ἕλληνικοῦ δράματος πού προέβλεπε ἄλλωστε ἡ ἀνακωχὴ τῶν Μουδανιῶν. Ἡ ἔναρξη διαβουλεύσεων γιὰ τὴν ὑπογραφή ὀριστικῆς Συνθήκης. Ἐτοίμη στὴ Λωζάννη ἄρχιζε ἡ διάσκεψη ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Λόρδου Κῶρξον, καὶ μὲ ἡμερήσια διάταξη τὴν ἀναθεώρηση τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Τὸ κλίμα τώρα, τρία σχεδὸν χρόνια μετὰ τὴν ὑπογραφή τῆς Σ.τ.Σ., ἦταν ὑπὲρ τῆς Τουρκίας. Οἱ Ἕλληνες ἔφυγαν κατεστραμμένοι ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία, ἐνῶ οἱ Κεμαλικοὶ εἶχαν ἐπικρατήσει τοῦ Ὀθωμανικοῦ καθεστώτος.

Κατὰ τὶς διασκέψεις, ὅπου κινήθηκε μὲ ἄνεση ἡ Ἀγγλικὴ διπλωματία, ἡ μὲν τουρκικὴ διπλωματία προσπαθοῦσε νὰ ἀπεκδυθεῖ τὸ γεγονός καὶ τὶς συνέπειες τοῦ νικημένου καὶ συμμαχου, κατὰ τὸν πόλεμο 1914-18 τῆς Γερμανίας καὶ Αὐστροουγγαρίας, ἐνῶ οἱ συμμαχικὲς δυνάμεις τῆς ὑπενθύμιζαν τὶς σὲ βάρος τῆς συνέπειες τῆς ἡτ-

τας της και όχι μόνο τις διαφορές της με την Ελλάδα λόγω της καταστροφής του 1922.

Τελικά η **Συνθήκη της Λωζάννης** (Σ.τ.Λ) υπογράφηκε στις 24/7/1923. Τώρα, όσον αφορά την Ελλάδα:

Οι Τουρκοί ανέγνωσαν την ελληνική κυριαρχία στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, Λήμνο, Σαμοθράκη, Χίο, Σάμο, Ίακρια και Μυτιλήνη αλλά μās έπαιρναν την Ίμβρο και Τένεδο. Υποχρεωθήκαμε να εκκενώσουμε υπέρ της Τουρκίας την Σμύρνη που είχε εκ των πραγμάτων γίνει πριν 11 μήνες- και την Ανατολική Θράκη με την Αδριανούπολη και το προάστειό της Καραγάτς. Τα Δωδεκάνησα έπαιρνε η Ιταλία, ενώ η Τουρκία ανέγνωριζε τα δικαιώματα των άγγλων επί της Κύπρου.

Το κυριώτερο όμως θέμα ήταν η ανταλλαγή των πληθυσμών που προβλεπόταν με ειδική Έλληνοτουρκική σύμβαση ή όποια ήδη είχε υπογραφεί από τον Ιανουάριο του 1923 στη Λωζάννη. Πλήν της ανταλλαγής αιχμαλώτων και όμηρων, προβλεπόταν η υποχρεωτική ανταλλαγή των Έλλήνων Ορθόδοξων που κατοικούσαν στην Τουρκία και έφεραν τουρκική ύπηκοότητα καθώς και των Μουσουλμάνων Ελληνικής ύπηκοότητας που κατοικούσαν στην Ελλάδα. Οι Τουρκοί είχαν ζητήσει να εξαιρεθούν της ανταλλαγής οι μουσουλμάνοι της Δυτ. Θράκης και συγχρόνως να αποχωρήσει άμέσως ο ελληνικός πληθυσμός της Πόλης. Τελικά υπό την πίεση των συμμάχων παρέμειναν οι μουσουλμάνοι της Δυτ. Θράκης και στην Κων/πολη οι πρό του 1918 έγκατεστημένοι Έλληνες, όπως παρέμειναν στα νησιά τους οι Έλληνες της Ίμβρου και της Τενέδου. Και το Πατριαρχείο; Γι' αυτό δεν γράφει τίποτε το κείμενο της Σ.τ.Λ. Βεβαίως κατά τις συζητήσεις οι Τουρκοί ζήτησαν την απομάκρυνσή του αλλά αντιτάχθηκε σφοδρά η ελληνική πλευρά βοηθούμενη από την αγγλική αντιπροσωπεία. Τελικά έγινε δεκτή προφορική δήλωση του Ίσμετ Πασά ότι έφ' όσον το Πατριαρχείο θα ασχολείται μόνο

με καθαρώς θρησκευτικό έργο, οι Τουρκοί παραιτούνται από την απαίτηση για απομάκρυνσή του.

Πολλά έχουν γραφεί για την εξαίρεση εκ της ανταλλαγής των μουσουλμάνων της Δυτ. Θράκης και των Έλλήνων της Κωνσταντινουπόλεως, ιδίως κατά τα τελευταία χρόνια που ευημερεί και άνθει η μουσουλμανική μειονότητα της Δυτ. Θράκης και έχει απελπιστικά συρρικνωθεί ο Έλληνισμός της Πόλης. Βεβαίως τώρα κρίνεται ως τραγικό σφάλμα διπλωματικής στρατηγικής. Ίσως οι διαπραγματευτές μας φοβήθηκαν ότι φεύγοντας ο Έλληνισμός της Πόλης δεν θα μπορούσε να επιζήσει το Πατριαρχείο. Ίσως στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων να συνδυάσθηκε και η τύχη της Δυτ. Θράκης που την είχαμε πάρει από τους Βουλγάρους με την Συνθήκη του Νεϊγύ και την ζητούσαν επίμονα στη Λωζάννη οι Βούλγαροι. Ευτυχώς χωρίς να το επιτύχουν τελικά.

Τα άνωτέρω συνοπτικά όσον αφορά την όρατη πλευρά της Σ.τ.Λ. διότι υπάρχει κι ένα ανήθικο παρασκήνιο, όχι ξένο κατά τις διεθνείς διαβουλεύσεις. Το δανειζόμαστε από τον τύπο της εποχής. Έγραφε το 1923 το «Λίτεραρ Ντάιτσεστ»: «*Τα άνθρωπιστικά ζητήματα που τέθηκαν στη Λωζάννη ξεπουλήθηκαν στα πετρέλαια*». Και συμπλήρωναν οι Τάιμς της Νέας Υόρκης: «*Αντικείμενο όλων των διαπραγματεύσεων ήταν η Μοσούλη και το δικαίωμα για μιιά θέση στα πετρέλαια. Οι μετέχοντες στη Διάσκεψη μπορεί δημοσίως να συζητούσαν για ειρήνη και πολιτισμό αλλά ιδιαιτέρως μιλούσαν αποκλειστικά για τα πετρέλαια*». Έτσι στη Λωζάννη προτού αρχίσει η διάσκεψη περίμεναν τον εκπρόσωπο της Στάνταρντ Oil που χρίσθηκε μέλος της αμερικανικής αντιπροσωπείας. Να σημειωθεί δέ ότι στη διάσκεψη η Αμερική δεν μετέσχε ως μέλος αλλά ως απλός παρατηρητής. Το γεγονός όμως ότι ενώ πρό του Α' Π.Π. χρωστούσε στην Ευρώπη 4,5 δισεκατομμύρια χρυσά δολάρια, ενώ το 1923 ολόκληρη η Ευρώπη της χρωστούσε 11,5 δισεκ. χρυσά δολ-

λάρια, έδινε τή δυνατότητα στήν 'Αμερική, έστω και έκ τοῦ παρασκηνίου, νά έπηρεάζει άποτελεσματικά κατά τή λήψη άποφάσεων.

Και οί ζητωκραυγές μετά τήν Συνθήκη τών Σεβρών -πού ποτέ, όπως γράψαμε, δέν εφαρμόσθηκε- άντικατεστάθησαν άπό τίς οίμωγές και τόν έξευτελισμό τής Λωζάννης. 'Η 'Ελλάδα έβγαине άπό τή μικρασιατική έκστρατεία μειωμένη έδαφικά, αύξημένη πληθυσμιακά, κατεστραμμένη οικονομικά, άνίσχυρη στρατιωτικά, διεθνώς άνυπόληπτη. Και όμως έπρεπε νά άρχίσει τó έργο τής περίθαλψης και άποκατάστασης 1.200.000 προσφύγων. Και αυτό έγινε κατά θαυμαστό τρόπο, άν ληφθοῦν ύπ' όψη τά δεδομένα τής έποχής. Σ' αυτό συνετέλεσε και ó δυναμισμός και ή άποφασιστικότητα τοῦ προσφυγικού στοιχείου. Μέσα άπό τó χάος πού δημιούργησε ή μικρασιατική καταστροφή άρχισε νά δημιουργείται μιá νέα 'Ελλάδα. Με τόν έκπατρισμό τών 'Ελλήνων τής Μ. 'Ασίας και τó ριζωμά τους στή μη-

τέρα πατρίδα «σώθηκε» μακροχρονίως ή πάντοτε καχεκτική οικονομικά και πληθυσμιακά παλαιά 'Ελλάδα. Τó προσφυγικό στοιχείο γεμάτο σφρίγος, έργατικότητα και τάση δημιουργίας, πραγματοποίησε θαύματα σ' όλους τούς τομείς τής οικονομίας και τοῦ πολιτισμοῦ. Και άς μήν ξεχνάμε ότι με τήν έγκατάσταση 645.000 προσφύγων «θωρακίσθηκε» παντοιοτρόπως ή Μακεδονία μας.

Σάν έπίμετρο. "Όταν ύπογράφηκε ή Συνθήκη τών Σεβρών ό Βενιζέλος κατηγορήθηκε ότι... πέτυχε λίγα και θεωρήθηκε έθνικός μειοδότης. "Όταν ύπογράφηκε ή Συνθήκη τής Λωζάννης ό 'Ισμέτ Πασάς (Ίνονοῦ) κατηγορήθηκε άπό άδιάλλακτους Τούρκους ύπερεθνικιστές ότι... παρέδωσε τά έδάφη τής Αύτοκρατορίας. Είναι ίδιον τών λαών νά θυμούνται τó καλλίτερο πού δέν έπετεύχθη και να λησμονοῦν τó χειρότερο πού άπεφεύχθη.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΧ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Η ΑΛΗΘΕΙΑ

*Μη φοβηθής για τήν αλήθεια·
μέ τόν ήλιο μοιάζει πολλές φορές,
πού σύννεφα μαζεύονται και τόν κρύβουν
και γίνεται ή μέρα σκοτεινή.
Μά πάντα στο τέλος,
τά σύννεφα θά σκορπίσουν
κι' ή αλήθεια,
σάν τόν ήλιο κι' αύτή θά φανεϊ.*

Γ.Ι.Γ.

Ο ΚΟΙΝΟΣ

Ἄφορμὴ γιὰ τὶς σημερινὲς σκέψεις, μοῦ δίνει ἓνα γράμμα. Δημοσιεύθηκε στὶς «Ἀκτίνες» τοῦ Νοεμβρίου. Καὶ ἀφορᾷ τὸ χρόνο.

Μέχρι τώρα, μετροῦσαμε τὸ χρόνο μὲ βάση τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Λέγαμε: «Πρὸ Χριστοῦ» καὶ «μετὰ Χριστόν». Ἄπὸ τώρα καὶ στὸ ἐξῆς, τὰ πράγματα ἀλλάζουν. Θὰ λέμε: «Πρὸ κοινοῦ (ἢ κοινῶς παραδεκτοῦ) χρόνου» (Before Common Time) καὶ «μετὰ κοινὸ (ἢ κοινῶς παραδεκτὸ) χρόνο» (After Common Time). Τὰ ἀγγλικά, δὲν μπαίνουν μόνο γιὰτὴ ἡ ἀγγλικὴ γλῶσσα εἶναι διεθνῆς, ἀλλὰ καὶ γιὰτὴ ἡ... εὐφυῆς αὐτὴ ἐφευρέσεις ἐγίνε ἀπὸ Καθηγητὰς τοῦ Τμήματος Κλασσικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου. Αὐτούς, ποὺ αὐτοαποκαλοῦνται (μᾶς λέει ἡ ἐπιστολή) «γνωστικοί» (Gnostics).

Καὶ γιὰτὴ ἡ ἀλλαγὴ; Ἔλα ντέ, γιὰτὴ; Ἄπὸ τὸν 5ο αἰῶνα, ποὺ ὁ Μοναχὸς Διονύσιος ὁ Μικρὸς εἰσηγήθηκε τὴν τρέχουσα χριστιανικὴ χρονολόγησι, Εὐρώπη καὶ (ἀργότερα) Ἀμερικὴ καὶ μαζί τους ὁλόκληρος ὁ χριστιανικὸς κόσμος, χώριζε τὸν χρόνο σὲ «πρὸ Χριστοῦ» καὶ «μετὰ Χριστόν». Τώρα ὅμως;

Τώρα, πρέπει νὰ ἀλλάξουμε, μᾶς λένε οἱ «γνωστικοί» τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου. Βλέπετε, δὲν εἴμαστε στὸν κόσμο μόνο Χριστιανοί. Εἶναι καὶ Ἑβραῖοι καὶ Μουσουλμάνοι καὶ Βραχμᾶνοι καὶ Ἰνδοῦιστές. Καὶ εἶναι ἀγενεῖς (δὲν εἶναι;) νὰ ὑποχρεῶνεις ἓναν Ἑβραῖο ἢ ἓνα Μουσουλμάνο νὰ λέη «πρὸ Χριστοῦ» ἢ «μετὰ Χριστόν». Ἀλλὰ, Ἑβραῖοι καὶ Μουσουλμάνοι ὑπῆρχαν ἂν δὲν ἀπατώμαι- καὶ πρίν. Τί ἐγίνε τώρα καὶ ἐπιβάλλεται, ξαφνικά, ἡ ἀλλαγὴ;

* Ἄλλωστε, οἱ μὲν Μουσουλμάνοι (ὅπως γράφει καὶ ὁ ἐπιστολογράφος τῶν «Ἀκτίνων»), χρησιμοποιοῦν δική τους χρονολογία. Ὡς ἀρχὴ τῆς χρονολογίας τους, ἔχουν τὸ 622 μ.Χ., ἔτος τῆς φυγῆς τοῦ Μωάμεθ ἀπὸ τὴ Μέκκα στὴ Μεδίνα. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι, ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὴ δική τους μέτρηση τοῦ χρόνου,

ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Εὐρίσκονται ἤδη, στὸ ἔτος 5758. Καὶ αὐτὴ τὴν χρονολογία (παράλληλα μὲ τὴν δική μας) τὴν χρησιμοποιοῦν ἀκόμη καὶ στὰ περιοδικὰ τους ποὺ κυκλοφοροῦν στὴν Εὐρώπη. Καὶ ἀμφότεροι, δηλαδή Ἑβραῖοι καὶ Μουσουλμάνοι, θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ χρησιμοποιοῦν αὐτὲς τὶς χρονολογίες. Καὶ καλὰ θὰ κάνουν. Ἐμεῖς, γιὰτὴ νὰ ἀλλάξωμε τὴ δική μας μέτρηση τοῦ χρόνου;

Κάτι ἄλλο. Αὐτὸς ὁ «κοινὸς χρόνος», πόσο κοινὸς εἶναι; Καὶ ποῖον ἀντιπροσωπεύει; Ὅρισθηκε κατόπιν συμφωνίας μεταξὺ ὅλων τῶν λαῶν; Ἡ, ἔστω, ὅλων τῶν χριστιανικῶν λαῶν, ἀφοῦ αὐτοὺς κυρίως ἀφορᾷ; Ἐζητήθηκε ἡ γνώμη καὶ ἡ συγκατάθεσις τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν; Ὁχι, βέβαια. Εἶναι, ὅπως εἶπαμε, ἐφευρέσεις τῶν σοφῶν καθηγητῶν τοῦ Τμήματος Κλασσικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου. Οἱ ὅποιοι ἀντιπροσωπεύουν μόνο τὸν ἑαυτὸ τους (ἂν εἶναι καὶ ὅλοι). Ἄρα, δὲν εἶναι καθόλου κοινός.

Καὶ ἐνῶ, τόσο στὸν Μουσουλμανικὸ κόσμο ὅσο καὶ στὸν Ἑβραϊκὸ, ἡ θρησκεία τους παραμένει στὸ κέντρο τῆς ζωῆς τους, ὁ χριστιανικὸς κόσμος ἀποξενώνεται ἀφρόνως ἀπὸ τὴ δική του θρησκεία μὲ διαφόρους τρόπους καὶ ποικίλες ἀφορμές, ἀπορρίπτων, ὡς περιττὸν βάρος, προαιώνιες θέσεις του.

Μερικοὶ ρηξικέλευθοι μάλιστα, προχωροῦν περισσότερο. Καὶ ζητοῦν νὰ διαγράψωμε ἀπὸ τὶς ὀρθόδοξες ἀκολουθίες μας τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ὅλα ἐκεῖνα τὰ τροπάρια ποὺ θίγουν τοὺς Ἑβραῖους. Μὴ χειρότερα! Σὲ λίγο θὰ μᾶς ζητήσουν νὰ ἀλλάξωμε καὶ τὴν Καινὴ Διαθήκη.

Μήπως εἶναι καιρὸς, νὰ σταματήσῃ αὐτὸ τὸ ξήλωμα τῆς θρησκείας μας; Καὶ νὰ ἀρχίσωμε νὰ ἀντιδρῶμε στοὺς διαφόρους νεωτεριστὰς, «γνωστικοὺς» καὶ μὴ;

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Ἡ ἀνατολή τοῦ νέου ἔτους 1998 ἐπιβάλλει κατὰ τὴν παράδοση τὴν διατύπωση ὀρισμένων εὐχῶν καὶ σκέψεων γιὰ τὶς προοπτικὲς ποὺ γεννῶνται ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ. Τὰ πράγματα ὅμως δείχνουν ὅτι οἱ σκέψεις καὶ οἱ εὐχὲς αὐτὲς δὲν θὰ ἔχουν τίποτε τὸ πρωτότυπο. Καὶ ὁ λόγος εἶναι ὅτι, ἂν ἀξιολογήσει κανεὶς λίγο πιὸ ψύχραιμα τὰ ποικίλα γεγονότα, τὰ ὁποῖα σημειώθηκαν τὴν χρονιὰ ποὺ πέρασε, δὲν θὰ βρεῖ νὰ ἔγινε ἕνα βῆμα σημαντικό, τὸ ὁποῖο νὰ προοιωνίζει τὴν σοβαρὴ ἀντιμετώπιση τῶν μεγάλων προβλημάτων τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει τὸ ἀνθρώπινο γένος καὶ τὴν ὑπέρβαση τῆς πανθομολογούμενης κρίσεως.

Ἡ ἀνακύκλωση τῶν συζητήσεων ἐπ' αὐτῶν τῶν μεγάλων προβλημάτων, ὅπως τὸ οἰκολογικὸ, ἡ ἀνεργία, οἱ ἐξοπλισμοὶ, οἱ ποικιλόνομοι ἐπιδημίες, ἡ παραβίαση τῶν ἀνθρώπινων δικαιωμάτων σὲ πολλὲς περιοχὲς τῆς γῆς, χωρὶς τὶς τολμηρὲς ἀποφάσεις τὶς ὁποῖες ἐπιβάλλουν οἱ περιστάσεις καὶ τὶς ὁποῖες ἀπαιτεῖ τὸ ἀληθινὸ συμφέρον τῶν ἀνθρώπων, δὲν γεννοῦν τὸ αἶσθημα τῆς αἰσιοδοξίας γιὰ καλύτερες ἡμέρες.

Καὶ ἡ στασιμότητα αὐτὴ ὀφείλεται κυρίως στὸ γεγονὸς ὅτι δὲν ὑπάρχει διάθεση οὔτε γιὰ θυσία τῶν μεγάλων οικονομικῶν συμφερόντων, τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς, οὔτε γιὰ τὸν ἔλεγχο τῆς καταναλωτικῆς βουλημίας τῶν εὐρύτερων μαζῶν τῶν ἀποκαλουμένων προηγμένων χωρῶν. Τέτοιες ὅμως σωστικὲς ἀποφάσεις δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ληφθοῦν, ἂν προηγουμένως δὲν πραγματοποιηθεῖ μία σημαντικὴ βελτίωση τοῦ πνευματικοῦ κλίματος, τὸ ὁποῖο ἐπικρατεῖ στὶς σύγχρονες κοινωνίες, ἂν δὲν ἀλλάξει ἡ νοοτροπία, ποὺ διαμορφώνεται ἀπὸ τὸν πρακτικὸ ὕλισμό.

Στοὺς στόχους τοῦ Περιодικοῦ αὐτοῦ, ὡς γνωστὸν, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐκδόσεώς του

ὑπῆρξε ἡ ἀντίκρουση τῶν ἀπόψεων τοῦ θεωρητικοῦ ὕλισμου.

Γιὰ νὰ εἶναι ὅμως ὀλοκληρωμένη ἡ ἀποστολὴ τῶν «Ἀκτίνων» στὸ σημεῖο αὐτὸ, θὰ πρέπει νὰ ἐπιδιωχθεῖ, μέσα στὰ πλαίσια τῶν δυνατοτήτων τοῦ Περιодικοῦ καὶ τοῦ ὅλου ἔργου μέσα στὸ ὁποῖο ἐντάσσεται αὐτὸ, καὶ ἡ καταπολέμηση τοῦ πρακτικοῦ ὕλιστικοῦ φρονήματος, ποὺ κρατεῖ δέσμιο τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο σὲ μία κατάσταση στασιμότητος καὶ ἀβεβαιότητος. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ λεχθεῖ ὅτι στὸν ἀγῶνα αὐτὸν συνεργάτες στὴν πράξη εἶναι καὶ ὅλοι οἱ ἀγαπητοὶ μας ἀναγνώστες.

ΤΑ ΕΞΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

Ἡ «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» ἐόρτασε τὴν ἐξηκοστὴ ἐπέτειο τῆς ἰδρύσεώς της τὴν Κυριακὴ 7 Δεκεμβρίου στὴν αἴθουσα τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου», ὁδὸς Καρύτση 14, μὲ ὀμιλητὲς τὸν κ. Βασίλειον Σταθάκη, μὲ θέμα: «Τὸ χρονικὸ τῆς Χ.Ε.Ε.» καὶ τὸν καθηγητὴ τοῦ Γεωργικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, κ. Χρίστον Γιαμβριᾶ, μὲ θέμα: «Σκέψεις ἐπάνω στὶς προοπτικὲς δράσεως τῆς Χ.Ε.Ε. γιὰ τὰ ἐπόμενα χρόνια».

Τὰ ἐξήντα αὐτὰ χρόνια καλύπτουν τὴν ζωὴ καὶ τὴν δράση δύο γενεῶν χριστιανῶν ἐπιστημόνων στὴν Ἑλλάδα σὲ μία ἀπὸ τὶς πυκνότερες σὲ ἐξελίξεις καὶ συγκλονιστικὰ γεγονότα περιόδους τῆς παγκόσμιας Ἱστορίας.

Ἰδρύθηκε ἡ Χ.Ε.Ε. μόλις δυὸ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου μὲ κύριον σκοπὸν, πέραν ἀπὸ τὸν πνευματικὸν καταρτισμὸν τῶν μελῶν της εἰς τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴ, καὶ τὴν ἐξαγγελία τῆς Εὐαγγελικῆς Ἀλήθειας στὸν ἑλληνικὸ λαὸ καὶ ἰδιαιτέρα στὸν χῶρο τῆς διανοήσεως καὶ τῆς ἐπιστήμης, ὅπου κυριαρχοῦσα ἰδεολογία στὰ χρόνια τοῦ μεσοπολέμου ἦταν ὁ θετικισμὸς, ποὺ δὲν ἀναγνώριζε ὡς ὑπαρκτὸν παρὰ μόνον ὅ,τι μποροῦμε νὰ συλλά-

βουμε άμεσα με τις αισθήσεις (με την πλέον επιφανειακή έμπειρία) και ως εκ τούτου οι θρησκευτικές δοξασίες έθεωρούντο όριστικά ξεπερασμένες.

Αυτήν την πλάνη, την όποια εκ των ύστερων ή εξέλιξη των πραγμάτων κατέστησε έμφανη, ανέλαβε να διασκεδάσει εξ άρχης ή νεοϊδρυθείσα τότε Χ.Ε.Ε. με όμιλίες και διαλέξεις, αλλά κυρίως με τó δημοσιογραφικό της όργανο, τó ανά χείρας Περιοδικόν.

"Όμως τó έργο της Χ.Ε.Ε. δέν περιορίσθηκε στην κριτική και την αντίκρουση των ύλιστικων θεωριών, αλλά απέβλεψε στην καλλιέργεια ενός σύγχρονου χριστιανικού πολιτισμού ανταποκρινομένου στις απαιτήσεις των καιρών. Με έμπνευστή και βασικόν πνευματικό εργάτη τόν αείμνηστο καθηγητή Άλεξ. Τσιριντάνη έμελετήθηκαν θεωρητικά οι βασικές προϋποθέσεις για την αναγέννηση τού χριστιανικού πνεύματος στόν σύγχρονο κόσμο.

Με την παρέλευση έξιήντα έτών οι δύο αυτοί βασικοί στόχοι της Χ.Ε.Ε. είναι πάντα επίκαιροι, ή επίτευξη των όποιων είναι κυρία επίδιώξη και της συγχρόνου γενεάς της Χ.Ε.Ε.

Για τούς σκοπούς της Χ.Ε.Ε. στην νέα δεκαετία πού ανοίγεται ό αναγνώστης θα έχει την εύκαιρία να μελετήσει τó δημοσιεύμενο άρθρο τού καθηγητού κ. Χρ. Γιαμβριά «Προοπτικές δράσεως της Χ.Ε.Ε. τὰ έπόμμενα χρόνια».

ΙΕΡΑ ΜΝΗΜΕΙΑ

ΣΤΑ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Ήταν ιδιαίτερα συγκινητική ή προθυμία μεγάλου αριθμού Κυπρίων προσφύγων, οι όποιοι έχουν καταφύγει στο έλεύθερο τμήμα της νήσου από την έποχή τού Άττίλα, να εκμεταλλευθούν την εύκαιρία της προσωρινής άδειας πού έδωσαν οι τουρκοκυπριακές άρχές, προκειμένου να έπισκεφθούν τις κατεχόμενες περιοχές και ειδικώτερα τó ιερό προσκύνημα τού Άποστόλου Άνδρέα και να τιμήσουν την μνήμη τού Άγίου, την ήμέρα της έορτής του.

Ή εκδήλωση αυτή εκτός από τó γεγονός ότι εκφράζει την ευσέβεια και την νοσταλγία μεγάλου τμήματος τού κυπριακού λαού και ιδιαίτερα των εκπατρισθέντων κατοίκων της περιοχής της Καρπασίας, όπου και ή μονή τού Άγίου Άνδρέα, θέτει και πάλιν επί τάπητος ένα γενικώτερο πρόβλημα, την τύχη των μνημείων τóσον εκείνων πού ανήκουν σε έν ενεργεία λατρευτικούς χώρους της Όρθοδόξου Έκκλησίας, όσον και εκείνων της έλληνικής και μεσαιωνικής αρχαιότητας.

Επί είκοσι τρία και πλέον έτη μεσολαβητές πάνε και έρχονται χωρίς συγκεκριμένο αποτέλεσμα, αποφάσεις τού ΟΗΕ λαμβάνονται οι όποίες όμως δέν έχουν τελικά πρακτικό αντίκρισμα, διεθνείς όργανισμοί για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομίας των λαών ύφίστανται χωρίς ή παρουσία των να γίνεται αισθητή.

Τό πρόσφατο συγκινητικό παράδειγμα των προσκυνητών τού Άγίου Άνδρέα άς γίνει άφορμή για τὰ πνευματικά ιδρύματα της πατρίδας μας, ώστε να ενεργοποιηθούν και να διαμαρτυρηθούν στους άρμοδίους διεθνείς όργανισμούς προκειμένου να ασκήσουν και αυτοί την πίεσή των, ώστε να υπάρξει μια σοβαρή μέριμνα για την προστασία και συντήρηση αυτών.

Στό πνεύμα αυτό της διεθνούς συνεργασίας για την συντήρηση των μνημείων αυτών προτάθηκε από τó Τεχνικό Έπιμελητήριο Έλλάδος τόν περασμένο Νοέμβριο στην Ένωση «Έπιμελητηρίων Μηχανικών και Αρχιτεκτόνων Τουρκίας» ή αναστήλωση της Μονής τού Άποστόλου Άνδρέα στην Βόρειο Κύπρο -κτίσμα τού 15ου αιώνα, πού κινδυνεύει να καταρρεύσει από την έγκατάλειψη. Ή πρόταση αυτή δέν άποσκοπεί απλώς να έντυπωσιάσει, αλλά επίδιώκει να κάνει πράξη τó πνεύμα των διακηρύξεων περι άναπτύξεως εύρυτέρων συνεργασιών στην περιοχή μας. "Άς εύχηθούμε ή πρόταση αυτή να βρει ανταπόκριση από τούς έξ ανατολών γείτονες.

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΟΡΟΣΗΜΑ

Τα όροσημα είναι πάντα χρήσιμα. Αποτελούν συνήθως νέα σημεία άφετηρίας. Άφετηρίας για καινούργιες κατακτήσεις. Για νέες δημιουργίες. Για συνέχιση της πνευματικής πορείας του ανθρώπου. Για σκόπευση νέων στόχων και προώθηση παλαιών. Δεν είναι μόνο ο εξωτερικός χρόνος που προσδιορίζεται από τις κινήσεις της γης και της σελήνης, των γαλαξιών και των άλλων άστρων του στερεώματος. Είναι ο χρόνος της ανθρώπινης ψυχής που ζει και κινείται «έν χρόνω» σε μιὰ διαδικασία που δείχνει ότι κατανοεί την οδύνη της παρουσίας τους πάνω στη γη. Με το πέρασμα των χρόνων διαφαίνεται όλο και καθαρότερα πόσο η έσωτερική πνευματική πορεία των ανθρώπων και η ήθικη των συνείδηση παίζει ρόλο στην ισορροπία του κόσμου. Από μιὰ ισορροπημένη ψυχή, που είναι έργο του καθενός μας, έχει ανάγκη ο καινούργιος κόσμος. Και αυτό το έργο βρίσκεται στις δυνατότητές μας και ολοκληρώνεται με τη χάρη του Θεού.

ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΑΣ

Η αλλοίωση που γίνεται από ξένους τηλεοπτικούς σταθμούς σε γεγονότα και μύθους της έλληνικής ιστορίας και μυθολογίας είναι φοβερή. Αρκεί να παρακολούθησε κανείς το μύθο του Έρακλη και τα γεγονότα της Οδύσσειας. Φαντασμαγορικά σκηνικά δημιουργούν ιδιαίτερη αίσθηση και χάνεται η ουσία για την οποία γράφτηκαν. Πολλά γεγονότα αλλοιώνονται, παραποιούνται, μεταβάλλονται άδιαμαρτύρητα ίσως από της πλευράς μας. Και αν η αλλοίωση προέρχεται από ξένους που επιμένουν να μās άγνοούν, όπως στην περίπτωση Ντιροζέλ, υπάρχει κάποια δικαιολογία.

Η άνοχη ή δική μας είναι ένοχη. Και η άνοχη προϋποθέτει άγνοια. Και είναι αλήθεια ότι η ιστορική γνώση μās λείπει.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ο προϊστάμενος της είσαγγελίας Πρωτοδικών κ. Γ. Κολοκώστας διέταξε αύτεπάγγελτη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, την οποία θα πραγματοποιήσει η Δίωξη οικονομικού έγκλήματος της Άσφάλειας Άθηνών. Η δίωξη ανάφερεται στη διερεύνηση, εάν τυχόν έχουν τελεσθεί αξιόποινες πράξεις τόσο από πλευράς εκείνων που παρέχουν πληροφόρηση μέσω τηλεφωνικών γραμμών 090... όσο και της αρμόδιας υπηρεσίας του ΟΤΕ. Πρόκειται για τα τηλεφωνήματα που γίνονται σε μέντιουμ, χαρτορίχτρες, άστρολόγους και γενικώς σε μελλοντολόγους που κάθε μέρα εμφανίζονται στην τηλεόραση κάνοντας πάσης φύσεως προβλέψεις για το μέλλον της ζωής των ανθρώπων.

Έπειδή βέβαια παίρνουμε συνήθως είδηση μόνον από τα στατιστικά στοιχεία, υπολογίζεται ότι μέχρι τέλους του 1997 οι κάθε είδους «μάγοι», οι χαρτορίχτρες, οι καφετζοϋδες, οι χειρομάντις, οι άστρολόγοι κέρδισαν οκτώ περίπου δισεκατομμύρια δραχμές. Η μεταμεσονύχτια ζώνη της TV βρίσκεται σε κορεσμό.

Θέλουμε να μάθουμε το μέλλον μας. Άγνοούμε ότι το μέλλον του ανθρώπου είναι άγνωστο. Αυτό παραμένει το μεγάλο μυστικό του Δημιουργού. Προσέχουμε τα οικονομικά άδικήματα, αλλά παρατρέχουμε τα ήθικα έγκλήματα που συντελούνται με την άνοχη ή και τη συμμετοχή του κράτους στο παιχνίδι του τζόγου που έπίσημα έχει καθιερωθεί σ' ένα τόπο που άξιζε καλύτερη τύχη.

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΜΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

«Κώδωνα κινδύνου» για τη χρήση τῶν Μέσων Μαζικῆς Ἐνημέρωσης ἔκρουσαν οἱ περισσότεροι Ἕλληνες καὶ ξένοι εἰσηγητὲς στὴ διάρκεια ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου «**Εὐρώπη καὶ ΜΜΕ: ἡ πολιτιστικὴ μας κληρονομιά**», ποὺ διοργάνωσε τὸ Μακεδονικὸ Πρακτορεῖο Εἰδήσεων στὴ Θεσσαλονίκη. «*Οἱ δημοσιογράφοι καὶ οἱ ἰδιοκτῆρες τῶν ΜΜΕ ἔχουν τὴ δική τους εὐθύνη στὴν προώθηση τῆς πολιτιστικῆς τους κληρονομιάς*», τόνισε ὁ ἐντεταλμένος διευθυντὴς τῶν "Times" κ. Φιλίπ Ντέλβερσπροτον. «*Συχνὰ ἡ ὑπέμετρη φιλοδοξία τῶν ΜΜΕ νὰ μεταφέρουν εἰδήσεις, τὰ κάνει νὰ ξεπερνοῦν τὰ σύνορα τῆς χώρας τους*» ὑποστήριξε ἡ διευθύντρια τῆς γαλλικῆς ἔφημερίδας "Le Monde" Σομπουρ. «*Πρέπει νὰ δοῦμε τί ὀφείλουν καὶ τί δὲν ὀφείλουν νὰ πράξουν τὰ ΜΜΕ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση*», καθὼς, ὅπως εἶπε, «*στὴν πολὺπλοκη καὶ μεταβαλλόμενη Εὐρώπη δὲν ἔχει καλλιεργηθεῖ τὸ κοινὸ αἶσθημα τοῦ Εὐρωπαϊοῦ πολίτη καὶ συνεπῶς δὲν ὑπάρχει εὐρωπαϊκὴ ταυτότητα*». Ὁ Μανουέλ Πεντροζα Μαρκές, διευθυντὴς τοῦ Πορτογαλικοῦ Πρακτορεῖου τόνισε: τὸν κίνδυνο χειραγώγησης τῶν πολιτῶν, μέσω τῶν ΜΜΕ. «*Μπορεῖ νὰ προκαλέσει ἡγεμονία ὀρισμένων πολιτισμῶν ἀπέναντι σὲ ἄλλους*». Τὸ γεγονός ὅτι ὁ κόσμος μετατράπηκε σὲ παγκόσμιο χωρὶ εἶχε ἀποτέλεσμα «*νὰ πλημμυρίσει ἡ χώρα του ἀπὸ τὰ ἀμερικανικὰ πρότυπα καὶ νὰ μὴ γνωρίζουν πλέον οἱ Ρουμάνοι τὴ δική τους πολιτιστικὴ κληρονομιά*» εἶπε ὁ διευθυντὴς τοῦ Ρουμανικοῦ Πρακτορεῖου Εἰδήσεων κ. Μπαντέα. Ἡ γνωστὴ δημοσιογράφος κ. Λιάνα Κανέλλη, ὑποστήριξε ὅτι «*ἡ πολιτισμένη Εὐρώπη συγκινεῖται μόνο μὲ τὶς στατιστικὲς*».

Καιρὸς λοιπὸν εἶναι τὰ ΜΜΕ νὰ ἀντιληφθοῦν τὸ σπουδαῖο ρόλο τῆς διατήρησης τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς ποὺ ἔχει τόσο μεγαλεῖο. Θὰ εἶναι προδοσία νὰ ἀγνοήσουμε τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμά μας, τὴν

ὀρθόδοξη χριστιανικὴ μας πίστη, τὴν παράδοση καὶ τὴν ἱστορία μας.

ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Ἡ Ὑπουργὸς Ἐκπαίδευσης τῆς Γαλλίας κ. Claude Allegre κινεῖται πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς κατάργησης τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν, σύμφωνα μὲ σχετικὲς εἰσηγήσεις φιλολόγων, στὸ πλαίσιο τῆς εκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης ποὺ προβλέπεται νὰ ἰσχύσει ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 1998. Δὲν ξέρω ποῖα μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἄποψη τῆς δικῆς μας κυβέρνησης σχετικά μὲ τὴ διδασκαλία τῆς Γαλλικῆς γλώσσας στὰ δικά μας Γυμνάσια καὶ Λύκεια. Βέβαια ἡ γαλλικὴ κυβέρνηση ἀξιοῦσε νὰ ὀμιλεῖ γαλλικὰ ὁ Γενικὸς Γραμματέας τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, δραστηριοποιεῖται δὲ ὥστε ἡ γαλλικὴ γλώσσα νὰ καταλάβει σπουδαία θέση στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐνωση. Ἀλλὰ θὰ μοῦ πεῖτε ποῖο εἶναι τὸ πρόβλημα, ἀφοῦ τὰ ἴδια κάνουμε κι ἐμεῖς γιὰ τὴ δική μας γλώσσα. Περιμένουμε καλύτερη μεταχείριση ἀπὸ τοὺς ξένους ποὺ καὶ μόνον ὡς δείγμα εὐγνωμοσύνης θὰ μπορούσαν νὰ διατηροῦν τὴν ἐλληνικὴ γλώσσα ἀφοῦ πάνω στὰ νοήματά της στήριξαν τὸν πολιτισμὸ τους;

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΧΑΛΚΗΣ

Τὸ τουρκικὸ Συμβούλιο Ἐθνικῆς Ἀσφάλειας ἔδωσε τὸ πράσινο φῶς γιὰ τὴν ἐπιναυτιουργία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης ποὺ ἀνήκει στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως.

«Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας» ἢ «Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας» ἔθρεψε γενιὲς ὀλόκληρες κληρικῶν. Σκοπὸς της εἶναι «ἡ προσήκουσα τοῖς λειτουργοῖς τοῦ ἱερέως ἐκπαίδευσις», ποὺ παρέχεται στοὺς «πρεσβεύοντας τὰ δόγματα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας». Εὐχόμεθα νὰ συνεχίσει χωρὶς πλέον ἐμπόδια τὸν θεάρεστο σκοπὸ της.

Σ.Β.Π.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ο ΙΑΤΡΟΣ ΑΓΑΠΗΤΟΣ ΠΕΡΙΔΗΣ

Κύριε Διευθυντά,

Τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1996 ὁ ἱατρός δρ. Μιχ. Μηλίγκος ἔγραψε μερικά πολὺ ἐνδιαφέροντα γιὰ τὸν τότε ἀποθανόντα συνάδελφό του καρδιολόγο Ἀγαπητὸ Περιδῆ. Πρόσφατα συμπληρώθηκαν δύο χρόνια ἀπὸ τὴν ἐκδημία του (30 Νοεμβρίου 1995) καὶ γι' αὐτὸ θὰ ἤθελα νὰ καταθέσω μερικά στιγμιότυπα ἀπὸ τὴν ὠραία ζωὴ του, γιὰ τὴν μεγάλη ἀγάπη του στὸν ἄρρωστο ἀδελφό.

Μία φορὰ τὴν ἐβδομάδα δεχόταν στὸ ἰατρεῖο του λεπροὺς ἀσθενεῖς γιὰ νὰ τοὺς ἐξετάσῃ μὲ ὄλο τὸ ἐνδιαφέρον του. Συγχρόνως πῆγαινε καὶ στὸν Ἀντιλεπρικό Σταθμὸ Ἀγίας Βαρβάρας γιὰ νὰ τοὺς παρακολουθήσῃ.

Παλαιότερα τὶς παραμονὲς τῶν Χριστουγέννων ξεκινοῦσε γιὰ νὰ πάῃ σὲ παραμεθόρια χωριά γιὰ μερικὲς ἡμέρες. Τότε δὲν πῆγαιναν νεαροὶ γιαιτροὶ γιὰ τὸ ἀγροτικὸ τους οὔτε κάποιος νὰ τοὺς πάρῃ τὴν πίεση κ.λ.π. Ὁ Περιδῆς ἔλεγε προηγουμένως στὴν οἰκογένειά του: «*Τί; νὰ κάθουμαι ἐδῶ γιὰ νὰ ἀνάψω τὰ κεράκια τῶν Χριστουγέννων;*» Καὶ ὅταν μεγάλωσε κάπως τὸ πρῶτο του παιδί, τὸ ἔπαιρνε μαζί του ἐκεῖ πάνω.

Στὴν περιοχὴ Ἀθηνῶν ἔψαχνε νὰ βρῇ ποῖο νοσοκομεῖο δὲν ἔχει ἱερέα καὶ φρόντιζε νὰ πάρῃ κάποιον συνταξιούχο καὶ νὰ τὸν συνόδῃ γιὰ νὰ κἀνῃ ἓνα ἔσπερινό, μιὰ Λειτουργία, μιὰ ἔξομολόγησι, μιὰ Θεία Κοινωνία. Ἐπαιρνε μαζί καὶ ἓναν ἢ δύο φίλους του γιὰ

ψάλτες. Ἰδιαίτερα φρόντισε στὸν τομέα αὐτὸ γιὰ τὸ Σισμανόγλειο καὶ γιὰ τὸν ἀντικαρκινικὸ ξενῶνα Ἀγίων Ἀναργύρων.

Ἡ ἀγάπη του συμβάδιζε μὲ τὸ θάρρος καὶ μὲ τὶς καλὲς διαγνώσεις. Στὸ νοσοκομεῖο τοῦ Ἀγίου Σάββα, ὅπου ὑπηρετοῦσε, μιὰ ἀσθενὴς ζητοῦσε διαρκῶς ἔνεση μορφίνης, διότι δῆθεν εἶχε πέτρες (στὰ νεφρὰ ἢ στὴ χολιδόχο). Ὁ Περιδῆς δὲν τὸ πίστευε αὐτό. Δὲν ἐδικαιολογοῦτο κάτι τέτοιο. Μᾶλλον ὑπέθεσε ὅτι ἡ μορφινομανὴς ἔπαιρνε ἀπὸ τὸ στόμα πετραδάκια γιὰ νὰ τὰ βγάλῃ διὰ τῆς φυσιολογικῆς ὁδοῦ καὶ νὰ συνεχίσῃ τὴ μορφίνη της. «*Δώστε μου, λέει, τὶς πέτρες ποὺ βγαίνουν, γιὰ νὰ τὶς ἐξετάσουμε στὸ χημεῖο*». Οἱ συνεργάτες του ἀμφέβαλλαν, ἐκεῖνος ἐπέμενε καὶ τὸ πρᾶγμα ἀπεδείχθη ὅπως τὸ εἶπε.

Κι ἓνα τελευταῖο ἢ ἀμίμητο. Κάπου κοντὰ στὸ Πολυτεχνεῖο ἦταν ἓνας ἡλικιωμένος ποὺ πουλοῦσε σπύρτα, σχεδὸν ζητιάνος! Ὁ γιαιτρός τὸν συμπόνεσε πολὺ. Ὅταν πέθανε, τοῦ ἔκανε τὴν κηδεῖα. Στὰ τρία χρόνια ποὺ ἔγινε ἡ ἐκταφή του, δὲν εἶχαν ποὺ νὰ βάλουν τὰ ὀστά του, τὰ πῆρε αὐτὸς σὲ ἓνα κιβώτιο, τὰ πῆγε στὴν πατρίδα του τὴν Σύμη Δωδεκανήσου καὶ τὰ ἔβαλε στὸν τάφο τῶν γονέων του! Ἔτσι ἡ ἀγάπη τοῦ γιαιτροῦ ξεπερνοῦσε καὶ τὸν θάνατο.

Μὲ ἀγάπη
Ἕνας φίλος του
Μ.Η.

«AKTINES». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρούτσι 14, 105 61 Ἀθῆναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντής Συντάξιος: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθῆναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δοῦρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθῆναι. Τιμὴ τεύχους δρχ. 200. Ἐτησίᾳ συνδρομὴ, ἑσωτερικοῦ δρχ. 2000, ἐξωτερικοῦ 20 \$ U.S.A. Ἡ διευθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύσιμα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ διβλοκισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθῆναι, Ἰανουάριος 1998

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Γ. ΒΕΡΙΤΗ

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Κεφάλαια από την ιστορία της τέχνης και μάλιστα της ελληνικής, της οποίας οι κλασικές περίοδοι, αρχαία και βυζαντινή, είναι οι γενέτειρες, κατά μέγα μέρος, τών νεωτέρων λογοτεχνιών.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητού Πανεπιστημίου

ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ἄναφορὰ στὶς διάφορες πτυχές
τῆς Ἱστορίας, τῆς Θρησκείας, τοῦ ἠθους
καὶ τῆς πολιτισμικῆς κληρονομιάς τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΙΩ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΥ

Πρωτοπρεσβυτέρου

Καθηγητού Πανεπιστημίου

ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Θεολογία - Ἱστορία - Παιδεία

ΕΛ. Χ. ΚΟΥΛΟΥΜΠΑΡΙΤΣΗ

ΟΤΑΝ Η ΕΥΛΑΒΕΙΑ

ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ἡ γέννηση καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς πολυφωνικῆς
θρησκευτικῆς μουσικῆς στὴν Εὐρώπη.

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»

Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 32 21 283

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Κατάλογος τῶν βιβλίων πού υπάρχουν σήμερα.

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β΄	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ	1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (για ἀγόρια ἀπό 16 ἐτῶν καί ἄνω)	1500
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ.	100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ	1000
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ	1000
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ	500
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ	500
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ	800

Οί συνδρομηταί τῶν «Ἀκτίνων» πού ἐπιθυμοῦν νά προμηθευθοῦν βιβλία ἀπό τόν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νά τηλεφωνήσουν στό τηλέφωνο 32 23 560.